BULLETIN SLOVENSKEJ ASOCIÁCIE KNIŽNÍC

ROČNÍK 21
ČÍSLO 4/2013

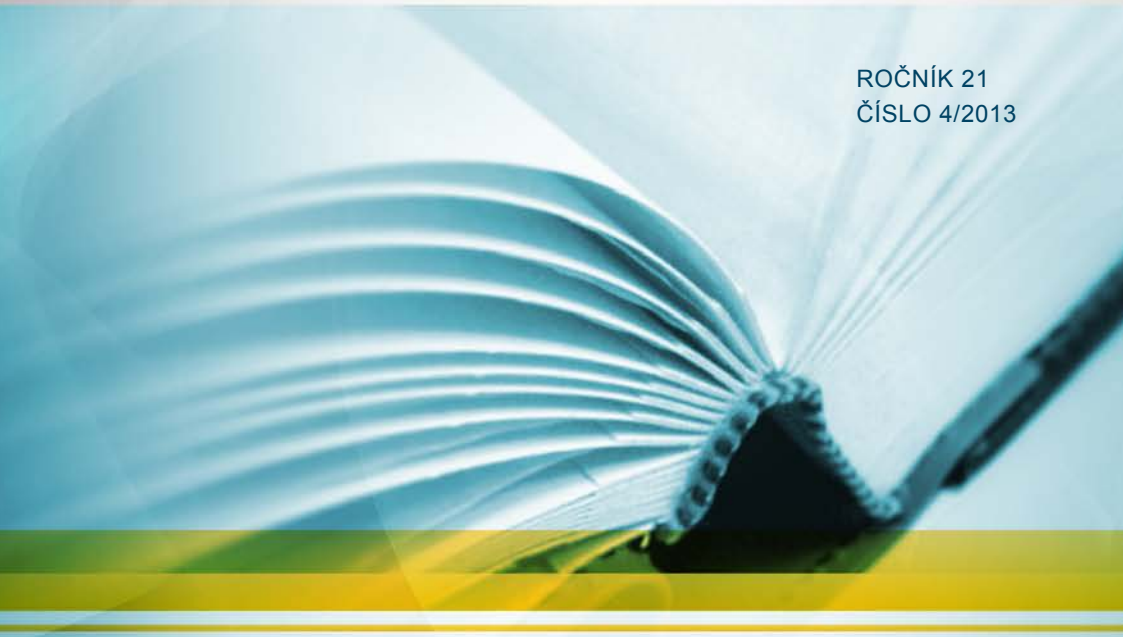

Slovenská asociácia knižníc

Bulletin Slovenskej asociácie knižníc
Ročník 21 číslo 4/2013

OBSAH / *TABLE OF CONTENTS*

Daniela Džuganová: Nová stratégia pre knižnice, dokážeme to? / *A new strategy for libraries, can we do it?* /3

ČLÁNKY / MAIN ARTICLES

Daniela Birová, Ľubomír Bilský: Výzvy pre CVTI SR a ich realizácia / *Calls for CSTI and their implementation* /5

Valéria Závadská: Rómska kultúra v digitálnom prostredí /*Roma culture in the digital environment* /13

Štefánia Petercová: Projekty v Štátnej vedeckej knižnici v Košiciach v rokoch 2012-2013/ *Košice State Research Library projects in 2012-2013* /23

Ján Šimko: Knižnica – ostrov kultúry / *Library – Island of Culture* /27

Milada Šudíková, Dušan Valent, Miroslav Kováč: Komunitné aktivity v Mestskej knižnici v Bratislave: prehľad úspešných komunitných aktivít pre rôzne kategórie používateľov (deti a mládež, zrakovo postihnutých používateľov, seniorov)/ *Library community activities in the Bratislava City Library: summary of successful community activities for different categories of users (children and young people, visually impaired users, seniors)* /30

Dana Chalupeková: Mosty priateľstva. Osobnosti Slovenska v kontexte vzťahov so zahraničím: vedecká konferencia, 15. – 17. október 2013 / *Friendship Bridges. Slovak Personalities in the Context of Slovakia Foreign Relations. Scientific Conference, 15 - 17 October 2013* /38

Viera Ristvejová: Literárny festival Číta celá rodina 2013 / *Literary Festival The Whole Family Reads 2013* /42

Blanka Snopková: Knižnice a ich konkurencieschopnosť / *Libraries and their Competitiveness* /45

Zo života nečlenských knižníc / *From the Life of Non-member Libraries*

Ľudmila Čelková: Knižnica Botanického ústavu SAV / *Library of the Slovak Academy of Sciences - Institute of Botany* /48

Naša anketa: Pohľad na profesiu knihovníka/ *Our Survey : A Look on the Library Profession*

Ľudmila Čelková: Nie je knihovník ako knihovník / *Not every librarian is the real librarian* /50

INFORMÁCIE / *INFORMATION*

Jaroslava Lessayová: Komunitná knižnica VII / *Community library VII* /53
Peter Klinec: BANBYČITARIÁDA k 40. výročiu Verejnej knižnice Mikuláša Kováča Banská Bystrica / *BANBYČITARIÁDA for 40th anniversary of the Public Library of Mikulas Kovac in Banska Bystrica* /56
Gabriela Futová: Súťažná prehliadka knižničných podujatí pre deti a mládež / *Competitive exhibition of library events for children and youth* /58
Viera Ristvejová: V Košiciach sa otvárala knižnica aj Múzeum detskej knihy / *They opened a library and Museum of Children's Books in Košice* /61
Iveta Krjaková: Digitálna knižnica 2013 / *Digital library 2013* /64
Dáša Filčíková: Jesenné knižničné dni – U SUSEDOV/ *Autumn library days - next door* /65
Daniela Džuganová: Akademické knižnice sa stretli na jesennom seminári / *Academic libraries met each other at autumn seminar* /67
Správna rada Slovenskej asociácie knižníc informuje.../ *The Governing Council of the Slovak Library Association informes about its meeting...* /71

ZAHRANIČNÁ SPOLUPRÁCA / *INTERNATIONAL COOPERATION*

Blanka Snopková: Kolokvium českých, moravských a slovenských bibliografov 2013 – Pod záštitou SAK / *Czech, Moravian and SLOVAK Bibliographers' colloquium 2013 – under auspices of Sla* /72
Veronika Uhríková: Slováci v Srbsku z aspektu kultúry / *Slovaks in Serbia from the Cultural Aspect* /76
Oľga Doktorová: Chvíľkové nahliadnutie do Ruskej štátnej knižnice/ *Brief insight into The Russian State Library* /78

PERSONÁLIE / *PERSONALITIES*

Zuzana Martinkovičová: Rozhovor na diaľku ... s jubilujúcim Jaroslavom Šušolom / *Interview ... with Jubilee Jaroslav Šušol* /81
Kol.: Bonboniéra pre profesora Šušola / *Box of Chocolate for Professor Šušol* /83
Zuzana Martinkovičová: Je jedna z nás ...Mgr. Beáta Bellérová, PhD. / *She is one of us... Mgr. Beáta Bellérová, PhD.* /84

NOVÁ STRATÉGIA PRE KNIŽNICE, DOKÁŽEME TO? / *A NEW STRATEGY FOR LIBRARIES, CAN WE DO IT?*

A máme pred sebou posledné štvrté číslo nášho bulletinu, ktoré je predzvesťou blížiaceho sa konca kalendárneho roka. Roka, ktorý sme v našich knižniciach prežili veľmi intenzívne. Svedčí o tom množstvo príspevkov, ktoré si máte možnosť práve teraz prečítať. Príspevkov o implementácií a skúsenostiach s riešením náročných národných či lokálnych projektov, o zaujímavých vedeckých konferenciách, odborných seminároch či rôznorodých komunitných aktivitách verejných knižníc. O návštevách v zahraničných knižniciach alebo o udalosti celkom výnimočnej - o novom Múzeu detskej knihy v Knižnici pre mládež mesta Košice.

Na poslednom zasadnutí správnej rady SAK sme viedli dlhšiu diskusiu o propagovaní našej práce ako profesionálneho združenia stovky knižníc knižničného systému Slovenskej republiky. Zaskočilo ma vyjadrenie, že členské knižnice nevedia nič o práci členov správnej rady, že sa málo prezentujeme i propagujeme. Argumenty, že máme funkčnú webovú stránku asociácie, že informujeme knižnice mailinglistami, či v prípade akademických knižníc prostredníctvom diskusnej skupiny, že pracujeme ako „včeličky" vo všetkých oblastiach knihovníckej práce, že radíme, iniciujeme, podporujeme a propagujeme i osobne, neobstáli. A preto sme sa rozhodli, že zavedieme v rámci rubriky Informácie aj „kolonku" Správna rada Slovenskej asociácie knižníc informuje.

V minulom čísle bulletinu sme informovali o obnovení činnosti Ústrednej knižničnej rady, stáleho poradného, iniciatívneho a expertného orgánu ministra kultúry SR v oblasti knižničného systému SR, knihovníctva a knižníc. V krátkej dobe ÚKR zasadala dvakrát a na programe boli o.i. aj dva zásadné body. Úlohy, resp. oblasti, na ktoré sa má zamerať činnosť ÚKR do roku 2016 a návrh Stratégie rozvoja slovenského knihovníctva na roky 2015 - 2020. Stratégiu...uvádzam len preto, aby sme si my, knihovníci knižníc na Slovensku boli vedomí, že nová stratégia je naša a mala by obsahovať nami definované prioritné úlohy do roku 2020. Základný korpus stratégie máme, podieľali sme sa na ňom všetci, ktorí sme sa zúčastnili konferencie Knižnice 2012. Deklarované východiská boli doplnené na mimoriadnom zasadnutí správnej rady SAK a poskytnuté MK SR k ich ďalšiemu rozpracovaniu. A prečo o tom všetkom píšem v úvodníku? Dôvod je jednoduchý. Na spracovaní definitívnej stratégie by sme sa mali podieľať všetci, ktorým nám ide o spoločnú vec, a tou je naša „knihovnícka budúcnosť". Členovia ÚKR oslovia všetky kľúčové knižnice a požiadajú o spoluprácu. Buďme preto pripravení a nasmerujme svoj pohľad nielen vizionársky ale aj kriticky do budúcnosti. Aby sme neboli

prekvapení z neúspechu vlastných plánov. Verím v našu profesionalitu, verím v našu spoluprácu, verím v našu kolegialitu, proste verím našej „knihovníckej mafii“ (tak sme boli nazvaní pred časom jedným zahraničným profesorom, ktorý dôkladne pozná slovenskú knihovnícku komunitu).

V poslednom čísle nášho bulletinu by som rada uviedla citát, ktorý som našla v jednom univerzitnom časopise, kde sa k láske ku knižniciam vyznával jeden z najdôležitejších akademických funkcionárov. „V našom živote sú dôležité aj knižnice. Knižnice plné kníh, starých, nových, elektronických, ale aj s možnosťou napojenia na elektronické zdroje. Ich úlohy a služby sú nedoceniteľné. Bez knižnice niet univerzity. Bez knižnice niet ani civilizácie. Uchováva múdrosti, ku ktorým ľudstvo dávno dospelo, ale na mnohé už často zabudlo“.

V závere ďalšieho pracovného roka Vám prajem, aby sa nikdy na nás a knižnice nezabúdalo. Za Slovenskú asociáciu knižníc Vám sľubujem, že aj počas ďalšieho roka budeme hľadať tú najsprávnejšiu cestu k tomu, aby nás spoločnosť vnímala ako odborníkov, aby naše knižnice boli dôležitými a nenahraditeľnými článkami v kultúrnej spoločnosti.

PhDr. Daniela Džuganová
predsedníčka SAK
daniela.dzuganova@upjs.sk

VÝZVY PRE CVTI SR A ICH REALIZÁCIA / *CALLS FOR CSTI AND THEIR IMPLEMENTATION*

PhDr. Daniela Birová, Ing. Ľubomír Bilský, Centrum vedecko-technických informácií SR, Bratislava
daniela.birova@cvtisr.sk, lubomir.bilsky@cvtisr.sk

***Abstract**: This paper informs about the projects implemented in the Centre of Scientific and Technical Information in Bratislava, their objectives, implementation and achievements. CSTI currently implements five national and seven international projects as a part of cross--border cooperation. These activities allow a successful development towards an institution, whose aim it is to create a comprehensive information support for the scientific community of Slovakia*
***Keywords**: Projects, Structural Funds, research, development, international cooperation*
***Kľúčové slová**: projekty,* štrukturálne *fondy, výskum, vývoj, medzinárodná spolupráca*

Centrum vedecko-technických informácií SR v Bratislave (CVTI SR) implementuje momentálne päť národných projektov spolufinancovaných z prostriedkov Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Výskum a vývoj. Súčasne od roku 2011 je CVTI SR zapojené aj do realizácie siedmich medzinárodných projektov v rámci programov cezhraničnej spolupráce. Vďaka týmto aktivitám má možnosť rozširovať a skvalitňovať knižnično-informačné služby, a zároveň realizovať nové činností zamerané na komplexnú informačnú podporu pracovníkov výskumu a vývoja na Slovensku.

Národné projekty CVTI SR

Národný informačný systém podpory výskumu a vývoja na Slovensku – prístup k elektronickým informačným zdrojom (NISPEZ)

Národný informačný systém podpory výskumu a vývoja na Slovensku – prístup k elektronickým informačným zdrojom - NISPEZ II

Operačný program: Výskum a vývoj
Projekty spolufinancuje:
Európsky fond regionálneho rozvoja

NISPEZ
Nenávratný finančný príspevok:
19 881 676,23€
Realizácia projektu:
december 2008 – jún *2014*
www.nispez.cvtisr.sk

NISPEZ II
Nenávratný finančný príspevok:
8 191 848,51 €
Realizácia projektu:
marec 2013 – október 2015

Národné projekty NISPEZ a NISPEZ II sa

prioritne zameriavajú na informačnú podporu pracovníkov výskumu a vývoja na Slovensku. Zabezpečujú koordinovaný nákup a sprístupňovanie zahraničnej odbornej a vedeckej literatúry pre pracovníkov v oblasti výskumu a vývoja na Slovensku so zabezpečením efektívneho prístupu k nim na báze nadstavbových nástrojov a technológií. Ďalšími čiastkovými cieľmi sú vytvorenie centrálnej databázy slovenských elektronických informačných zdrojov pre výskum a vývoj a rozšírenie Centrálneho informačného portálu pre výskum, vývoj a inovácie o nové funkčnosti s rešpektovaním štandardov EÚ, ktoré sú zamerané najmä na prepojenie s inými informačnými systémami o výskume a vývoji v rámci EÚ. **Projekt NISPEZ II** je pokračovaním projektu NISPEZ, jeho cieľom je zabezpečiť prístup k vybraným vedeckým a odborným informačným zdrojom pre výskum a vývoj do októbra 2015.

V rámci ťažiskovej aktivity ***prvého špecifického cieľa*** národného projektu NISPEZ a NISPEZ II je pre výskumno-vývojové inštitúcie (univerzity a SAV) prostredníctvom ich akademických knižníc zabezpečený prístup k **16 renomovaným databázovým kolekciám**, ktoré sú nevyhnutné pre činnosť vedeckých pracovníkov:

1. ACM/Association for Computing Machinery, výpočtová a komunikačná technika
2. Art Museum Image Gallery, umenie
3. Gale Virtual Reference Library: Art, umenie
4. IEEE/IET Electronic Library (IEL), elektrotechnika a elektronika, informačné a komunikačné technológie
5. Knovel Library, technické a prírodné vedy, chemický priemysel
6. REAXYS, chémia
7. ScienceDirect, multidisciplinárne zameranie
8. SCOPUS, multidisciplinárne zameranie
9. SpringerLink, multidisciplinárne zameranie
10. Wiley Online Library, multidisciplinárne zameranie
11. Web of Knowledge (WoK) – Web of Science, multidisciplinárne zameranie
12. WoK – Biosis Citation Index, vedy o živote
13. WoK – Current Contents Connect, multidisciplinárne zameranie
14. WoK – Essential Science Indicators, multidisciplinárne zameranie
15. WoK – Journal Citation Reports, multidisciplinárne zameranie
16. WoK – MEDLINE, prírodné vedy a lekárstvo

Uvedené portfólio tvoria plnotextové, bibliografické, citačné a scientometrické elektronické informačné zdroje (EIZ) renomovaných svetových vydavateľov. Počas roka prebiehajú pracovné a informačné semináre zamerané na prácu s uvedenými databázovými kolekciami a informovanie o novinkách a trendoch v oblasti rozvoja EIZ. Každoročne je spracovaná hodnotiaca správa o efektívnosti využívania databázových kolekcií na základe štatistického vyhodnotenia prístupov a dotazníkového prieskumu spokojnosti používateľov. Využívanie sprístupňovaných EIZ podporujú manuály, brožúry, plagáty a propagačné letáky, ktorú sú k dispozícii okrem CVTI

SR aj v študovniach akademických knižníc.

Vyhľadávací portál pre vedu a výskum s názvom **scientia.sk** je úspešným splnením ***druhého špecifického cieľa*** národného projektu. Umožňuje odborným a vedeckým pracovníkom efektívne z jedného rozhrania súbežne vyhľadávať informácie v rôznorodých EIZ, ktoré sú orientované na oblasť výskumu a vývoja. Prostredníctvom portálu možno prehľadávať licencovanú, ako aj voľne dostupnú odbornú a vedeckú zahraničnú literatúru. Federatívny vyhľadávač získané výsledky konsoliduje, odstráni duplicity, informácie zoradí podľa relevancie, zoskupí do tematických skupín a prezentuje ich používateľom v unifikovanom formáte. Hlavnou úlohou linkovacieho servera je prepojenie do plnotextových dokumentov, do ktorých má príslušná organizácia používateľa prístup. Okrem uvedeného ponúka aj ďalšie dodatkové služby k vyhľadaným dokumentom. Efektívne využívanie portálu podporujú používateľské príručky a pracovné semináre. Portál je dostupný na adrese http://scientia.cvtisr.sk.

Cieľom ***tretieho špecifického cieľa projektu*** je vybudovať centrálnu databázu slovenských elektronických zdrojov pre výskum a vývoj s názvom **SciDAP** a portálovým prístupom na internetovej adrese http://scidap.cvtisr.sk. Ide o bibliografickú databázu, ktorej úlohou je na jednom mieste sústrediť informácie o slovenských odborných a vedeckých časopisoch, článkoch v časopisoch, zborníkoch, knihách a ďalších druhoch dokumentov. Všetky tieto informácie sú dostupné prostredníctvom internetu. Databáza SciDAP je novinkou, nakoľko v súčasnosti chýbajú ucelené informácie o slovenských vedeckých informačných zdrojoch.

„Seminár CERIF“ (22. apríla 2009), medzinárodná konferencia „Informačné systémy o vede v EÚ“ (23. apríla 2009) a štúdia „Informačný systém o vede ako nástroj štátnej vednej politiky“ (jún 2010) boli základom pre vybudovanie slovenského informačného systému o vede s názvom **SK CRIS** (Slovak Current Research Information System), ktorý bol začiatkom roka 2013 úspešne uvedený do prevádzky na internetovej adrese www.skcris.sk. Systém SK CRIS obsahuje údaje o projektoch financovaných z verejných zdrojov, o ich výsledkoch, ako aj register organizácií výskumu a vývoja a personálnu databázu výskumníkov. Jeho súčasťou je aj administrácia hodnotenia spôsobilosti vykonávať VaV a štatistické zisťovanie výskumno-vývojového potenciálu.

Priebežné výsledky realizácie národného projektu NISPEZ sú prezentované každoročne na výročnej konferencii „Brána k vedeckému poznaniu otvorená“, v informačných médiách všetkých typov a na samostatnej internetovej stránke projektu: http://nispez.cvtisr.sk.

Infraštruktúra pre výskum a vývoj – Dátové centrum pre výskum a vývoj (DC VaV)

Operačný program: Výskum a vývoj
Projekt spolufinancuje:
Európsky fond regionálneho rozvoja

Nenávratný finančný príspevok:
33 133 963,58 €
Realizácia projektu: jún 2009 – jún *2014*
www.dc.cvtisr.sk

Cieľom národného projektu DC VaV je vybudovanie a prevádzka výkonnej IKT infraštruktúry pre potreby slovenských výskumno-vývojových pracovísk. Okrem hardvérovej infraštruktúry poskytujúcej pre vedeckú komunitu výkonné výpočtové a úložné kapacity, je v rámci projektu obstarávané a prevádzkované aj špecializované aplikačné programové vybavenie slúžiace vedeckej komunite na realizáciu výskumno-vývojových úloh.

V rámci prvej aktivity bolo vybudované Dátové centrum pre výskum a vývoj na Žilinskej univerzite v Žiline. V septembri 2010 bolo dobudované a uvedené do prevádzky záložné pracovisko Dátového centra, umiestnené v priestoroch Dátového centra rezortu školstva v Bratislave. DC VaV poskytuje zároveň priestor pre aplikačné programové vybavenie (APV), ktoré doposiaľ nemohlo byť prevádzkované alebo využívané naplno, nakoľko tieto vyžadovali vysoký úložný priestor, ktorý sa prostredníctvom tohto národného projektu poskytuje pre činnosti VaV.

Účelom druhej aktivity je obstaranie, inštalácia a správa nového aplikačného programového vybavenia a migrácia existujúceho APV pre VaV do DC VaV za účelom jeho plnohodnotného využívania zo strany CVTI SR a slovenských výskumno-vývojových inštitúcií.

V rámci tretej aktivity bolo vybudované a uvedené do prevádzky digitalizačné pracovisko v CVTI SR. Pre zefektívnenie práce a zabezpečenie komfortného prístupu a vyhľadávania zdigitalizovaných dokumentov momentálne prebieha obstaranie dodatočných softvérových prvkov ako sú vyhľadávací softvér a prezentačná vrstva – rozhranie pre odbornú verejnosť ako používateľov zdigitalizovaného obsahu.

Priebežné výsledky realizácie národného projektu DC VaV sú prezentované na samostatnej internetovej stránke projektu: *http://dc.cvtisr.sk*.

Národná infraštruktúra pre podporu transferu technológií na Slovensku – NITT SK

Operačný program: Výskum a vývoj
Projekt spolufinancuje:
Európsky fond regionálneho rozvoja
Nenávratný finančný príspevok:
8 234 571,17 €
Realizácia projektu:
jún 2010 - december 2014
www.nitt.cvtisr.sk

Hlavným zámerom projektu je vytvorenie komplexného systému podpory transferu technológií na národnej úrovni. Ide predovšetkým o podporu vzniku a efektívneho fungovania lokálnych centier transferu technológií zriadených pri jednotlivých výskumno-vývojových inštitúciách. V rámci projektu sú pre potreby vedeckých pracovníkov zabezpečované a finančne kryté expertné podporné služby špičkových domácich i zahraničných expertov na

transfer technológií. Tí našim univerzitám a SAV pomáhajú zabezpečiť ochranu vytvoreného duševného vlastníctva a následne ho aj komerčne zhodnotiť aplikáciou v hospodárskej praxi. V neposlednom rade má projekt NITT SK ambíciu zvýšiť povedomie vedeckej komunity o dôležitosti ochrany duševného vlastníctva a celého procesu transferu technológií.

V rámci projektu bol vypracovaný a postupne sa implementuje návrh na vybudovanie **Národného systému podpory TT** ako efektívneho a dlhodobo fungujúceho systému odrážajúceho špecifiká a podmienky v oblasti transferu technológií na Slovensku.

Od marca 2013 je v rámci projektu NITT SK verejným a štátnym výskumným inštitúciám zabezpečované poskytovanie (vrátane finančného krytia) expertných podporných služieb v procese transferu technológií. O význame tejto podpory svedčí fakt, že kým v čase pred spustením implementácie projektu NITT SK bolo z prostredia akademickej obce SR registrovaných v priemere asi 6 patentov ročne, za polroka poskytovania podporných služieb v rámci projektu NITT SK sa rozbehlo zabezpečovanie ochrany, prevažne formou patentov, pre 36 vynálezov pochádzajúcich z akademického prostredia.

Aktuálne má CVTI SR uzavretých 12 zmlúv o poskytovaní podpory v procese TT s akademickými inštitúciami, o ďalších sa rokuje postupne. Takto budovaná spolupráca medzi akademickými inštitúciami a Centrom transferu technológií pri CVTI SR sa neskôr pretransformuje na spoločnú účasť CVTI SR a vybraných najvýkonnejších akademických inštitúcií v Národnom centre transferu technológií (NCTT). NCTT bude zriadené v blízkej budúcnosti v rámci projektu NITT SK. Jeho súčasťou s najväčšou pravdepodobnosťou budú Centrum vedecko-technických informácií SR, Slovenská technická univerzita v Bratislave, Univerzita Komenského v Bratislave, Žilinská univerzita v Žiline, Technická univerzita v Košiciach a Slovenská akadémia vied. Poslaním NCTT bude koordinovať podporu s využitím verejných zdrojov (zo štátneho rozpočtu aj ŠF EÚ) akademickým inštitúciám v procesoch zabezpečovania ochrany a komerčného zhodnocovania vynálezov.

V rámci projektu bol vytvorený **Národný portál transferu technológií (NPTT)** (www.nptt.sk), cez ktorý sa akademické pracoviská uchádzajú o podporu v procese TT, a ktorý slúži ako komplexný zdroj informácií o TT na Slovensku a v zahraničí, vrátane prístupu k metodickým materiálom, návrhom zmlúv a vzorovým smerniciam z oblasti transferu technológií.

Jednou z významných aktivít projektu je aj vyhľadávanie a aktívna propagácia vynálezov, technológií a inovatívnych myšlienok pochádzajúcich z akademických inštitúcií smerom do zahraničia. Budovaná je databáza výsledkov výskumu a vývoja na Slovensku a vybrané technológie boli prezentované na prestížnych podujatiach v Izraeli, na Taiwane, či v Českej republike. Na medzinárodných veľtrhoch vynálezov a technológií v Taipei a v Českej republi-

ke boli vynálezy zo SR ocenené medzinárodnými porotami. Slovensko získalo aj niekoľko medailí z týchto podujatí. Ďalšou z významných služieb, ktorá je v rámci projektu NITT SK slovenským výskumným inštitúciám poskytovaná je tzv. „scouting" technológií, ktorého cieľom je s pomocou odborníkov z relevantných oblastí identifikovať také technológie a inovatívne myšlienky, ktoré majú potenciál byť komerčne zhodnotené, a teda má význam zabezpečiť ich priemyselno-právnu ochranu.

V rámci projektu NITT SK tiež bolo zorganizovaných množstvo (viac ako 30) podujatí so zameraním na transfer technológií, pričom najvýznamnejšími z nich sú pravidelná „**Konferencia NITT SK – transfer technológií v SR a zahraničí**", jediná svojho Slovensku s rastúcou účasťou aj významom a séria odborných seminárov o ochrane duševného vlastníctva a transfere technológií, ktoré sa stretli s výrazným pozitívnym ohlasom u vedeckých pracovníkov.

V rámci projektu NITT SK je budovaný aj Integrovaný systém služieb – ISS, ako nástroj pre systematické sprístupňovanie výpočtových a úložných kapacít a špecializovaného aplikačného programového vybavenia umiestneného v Dátovom centre pre výskum a vývoj zástupcom akademickej obce pre účely efektívnej realizácie procesov transferu technológií.

Projekt NITT SK sa venuje aj aktívnej medializácii problematiky ochrany duševného vlastníctva a transferu technológií s cieľom zvýšiť povedomie o potrebe ochrany duševného vlastníctva a jeho náležitého zhodnocovania realizovaním systematického transferu technológií do komerčnej sféry.

Priebežné výsledky realizácie národného projektu NITT SK sú prezentované na samostatnej internetovej stránke projektu: http://nitt.cvtisr.sk.

PopVaT – Popularizácia vedy a techniky na Slovensku

Operačný program: Výskum a vývoj
Projekt spolufinancuje:
Európsky fond regionálneho rozvoja
Nenávratný finančný príspevok:
14 949 307,90 €
Realizácia projektu:
apríl 2013 - október 2015

Implementácia piateho národného projektu začala v apríli tohto roka. Projekt PopVaT je zameraný na popularizáciu vedy a techniky smerom k trom cieľovým skupinám – široká verejnosť, mládež a vedecká komunita. Každá z cieľových skupín je oslovovaná špecifickou – pre ňu najvhodnejšou formou popularizácie, s ohľadom na želaný efekt. Pri širokej verejnosti je hlavným cieľom zvýšenie povedomia o význame vedy a techniky. Špecifickým zámerom pri cieľovej skupine mládež je jej pozitívne ovplyvňovanie v procese výberu budúceho povolania prostredníctvom motivácie a zvyšovania atraktívnosti prírodných a technických vied. Pri cieľovej skupine vedecká komunita je zámerom projektu podpora propagácie výsledkov vedeckej činnosti samotnými vedcami a vedeckými inštitúciami. Realizáciou projektu sa zvýši povedomie celej spoločnosti o význame vedy a techniky a jej popularizácie. Zlepší sa tiež komunikácia medzi jednotlivými cieľovými

skupinami.

Strategický cieľ projektu

Cieľom projektu je zlepšenie vnímania a postavenia vedy v spoločnosti prostredníctvom popularizácie vedy a techniky smerom k širšej verejnosti, vrátane dospievajúcej mládeže.

Špecifický cieľ projektu

Zvýšenie povedomia verejnosti, vrátane mládeže, o význame vedy a techniky a vedeckej komunity o význame popularizácie vedy.

Priebežné výsledky realizácie národného projektu PopVaT sú prezentované na samostatnej internetovej stránke projektu: http://popvat.cvtisr.sk.

SPOLOČNÝ MENOVATEĽ INOVÁCIE A MEDZINÁRODNÁ SPOLUPRÁCA (MEDZINÁRODNÉ PROJEKTY)

Okrem tzv. národných projektov je CVTI SR zapojené aj do realizácie viacerých medzinárodných projektov, ktorých cieľom je budovanie a rozvoj znalostnej spoločnosti prostredníctvom aplikácie vedeckých poznatkov v hospodárskej praxi. Od roku 2011 je CVTI SR zapojené do implementácie dvoch medzinárodných projektov zameraných na posilnenie vedy, výskumu, inovácií a aplikácie vedeckých poznatkov v praxi. Oba projekty sú spolufinancované z Európskeho fondu regionálneho rozvoja, pričom 15-percentné spolufinancovanie zabezpečuje CVTI SR z vlastných zdrojov.

Prvým z nich je projekt ***FORT*** – *Podpora kontinuálneho výskumu a technologických aplikácií*, ktorý je realizovaný medzinárodným konzorciom riešiteľov v rámci Operačného programu Stredná Európa. Cieľom projektu je posilnenie regionálneho (na úrovni SR) a nadnárodného inovačného systému, zvýšenie inovačnej aktivity malých a stredných podnikov a posilnenie spolupráce medzi jednotlivými organizáciami poskytujúcimi podporu v oblasti inovácií. Projekt je tiež zameraný na budovanie inovačnej kultúry a zvýšenie kompetencií klastrových manažérov a manažérov transferu technológií (www.project-fort.com).

Druhým je projekt ***SEE Science*** – *Podpora inovácií budovaním kapacít a siete centier vedy v regióne juhovýchodnej Európy*. Projekt je takisto implementovaný v rámci medzinárodného partnerstva a je podporený z Operačného programu Juhovýchodná Európa. Cieľom projektu SEE Science je budovanie a rozvoj progresívnych centier vedy a vytvorenie dlhodobého funkčného nadnárodného partnerstva centier vedy v regióne juhovýchodnej Európy. Partnermi v projekte sú zástupcovia Bulharska, Grécka, Maďarska, Rakúska, Rumunska, SR (CVTI SR) a Talianska (www.seescience.eu).

Implementácia ďalších projektov začala postupne v roku 2012. Ide o nasledujúce medzinárodné projekty:

Smart>Net – *Sieť technologických centier* je projektom v rámci Programu cezhraničnej spolupráce SR – Rakúsko. Má podporiť rozvoj hospodárstva založeného na inovatívnych myšlienkach v rámci Slovenska

a Rakúska. Potenciál predstavuje najmä prepojenie dvoch významných metropol Bratislavy a Viedne, kde je umiestnených množstvo inovatívnych podnikov a výskumných inštitúcií (www.twinstars.eu).

Podpora spolupráce výskumných organizácií a technologicky orientovaných malých a stredných podnikov najmä prostredníctvom komunikačnej platformy je cieľom projektu ***CentralCommunity*** *– Vznikajúce komunity pre kolektívne inovácie v strednej Európe.* Tento nadnárodný projekt sa orientuje na oblasť vied o živej prírode v Taliansku, Maďarsku, Nemecku, Slovinsku a na Slovensku (www.central-community.eu).

CVTI SR participuje aj na implementácii projektu ***SEE Technology***, kde vystupuje v pozícii asociovaného strategického partnera. Hlavným cieľom projektu je navrhnúť a vylepšiť existujúce podporné služby, nástroje a rámce zamerané na podporu využívania vedeckých poznatkov a vyvinutých technológií inovatívnymi malými a strednými podnikmi na národnej aj medzinárodnej úrovni. Za SR je hlavným partnerom projektu Univerzita Komenského v Bratislave (www.seetechnology.eu).

Od novembra 2010 je stredisko **PATLIB** CVTI SR súčasťou pilotného projektu Kooperačného programu Európskeho patentového úradu zameraného na preorientovanie stredísk PATLIB. Tieto strediská majú po transformácii poskytovať klientom sofistikované vyhľadávacie služby a štatistické analýzy v oblasti patentových informácií, realizovať monitorovanie patentov a ohodnocovanie komerčného potenciálu vynálezov, ako i poskytovať služby pri formovaní stratégie duševného vlastníctva a komercializácii technológií. Poskytované sú aj súvisiace školiace a tréningové služby pre vedeckých pracovníkov, študentov, ale i zamestnancov firiem.

CVTI SR implementovalo aj projekt financovaný z programu LPP Agentúry na podporu výskumu a vývoja s názvom ***Schola LUDUS online*** (http://scholaludus.sk/online), v rámci ktorého bola vytvorená virtuálna vedecko-popularizačná platforma so zameraním na mládež. Tá je naďalej rozvíjaná a dopĺňaná v rámci národného projektu PopVaT.

Podrobnejšie informácie o projektoch ako aj o ďalších činnostiach a službách CVTI SR sa dozviete z webového sídla www.cvti-sr.sk, alebo z čísla 1/2012 časopisu IT*lib. Informačné technológie a knižnice*, ktoré bolo venované aktivitám a ďalšiemu smerovaniu CVTI SR v Bratislave ako inštitúcie zameranej na informačnú podporu vedy na Slovensku.

Podporujeme výskumné aktivity na Slovensku / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

RÓMSKA KULTÚRA V DIGITÁLNOM PROSTREDÍ / *ROMA CULTURE IN THE DIGITAL ENVIRONMENT*

Mgr. Valéria Závadská, Štátna vedecká knižnica v Prešove
riaditelka@svkpo.gov.sk

Abstract: *State Research Library in Prešov received non-repayable financial assistance from the European Social Fund and by using the approved funding; it is implementing the national project: Documentation-Information Centre for Roma culture. This is a special national project supported by the Operational Programme: Information Society, it attempts to document the living manifestations of Roma culture. A new SRL Office, which is set up in accordance with this project, will document, process and present these manifestations.*
Key words: *Roma culture, cultural heritage, digitization, State Research Library in Prešov*
Kľúčové slová: *rómska kultúra, kultúrne dedičstvo, digitalizácia, Štátna vedecká knižnica v Prešove*

Čo je rómska kultúra?

„Hovorí sa, že Rómovia majú v krvi rytmus, a preto sú takí skvelí hudobníci a tanečníci. Nikoho tiež neprekvapí, keď Róm krásne maľuje, vyrezáva z dreva či modeluje z hliny, pretože umelecké zameranie Rómov korešponduje s romantickými predstavami gadžov o rómskom temperamente a farbistej obrazotvornosti. Rómska kultúra, ktorá je dokladom veľkej vnútornej sily a energie Rómov, môže byť spojovacím mostíkom medzi Rómami a ne-Rómami.“[1]

Majoritná časť spoločnosti si pod rómskou kultúrou najčastejšie predstavuje hudobné, spevácke či tanečné vystúpenia, pretože z minulosti si akosi zvykla vnímať Rómov najmä ako hudobníkov. Rómovia sú prirodzene všestranne nadaní, sú schopní umenie vnímať mimoriadne citlivo a ak majú príležitosť, sú schopní sa presadiť aj v iných umeleckých smeroch. Ich sebavyjadrenie sa prejavuje aj v iných oblastiach, napr. v estetike bývania, keď Rómovia svoj zmysel pre farby a vzory pretavujú do ručne maľovaných rastlinno-kvetinových motívov na steny svojich príbytkov.[2]

„Keď sa hovorí o rómskej kultúre, tak je to jeden bezodný hrniec, z ktorého môžete čerpať a nikdy sa nenapijete do sýtosti.“[3], hovorí Andrea Bučková z OZ Kultúrne združenie Rómov Slovenska v Banskej Bystrici v úvode dokumentárno-publicistickej relácie *Kam kráčaš, rómska kultúra?*. Relácia spracovaná v réžii Mediálnej rómskej agentúry poskytuje malý exkurz do sveta Rómov a ich identity.

Mnohí sa domnievajú, že rómsku kultúru poznajú a rozumejú jej. Ale predostrieť jasnú a zrozumiteľnú definíciu rómskej kultú-

1 *Romská kultura*. [online]. [cit. 6.11.2013]. Dostupné na http://romove.radio.cz/cz/clanek/18586

2 HIVEŠOVÁ-ŠILANOVÁ, Dagmar. 2002. Kultúrne aktivity Rómov. IN : *Čačipen pal o Roma* : súhrnná správa o Rómoch na Slovensku / Michal Vašečka. Bratislava. 2002.

3 *Kam kráčaš, rómska kultúra? : dokumentárno-publicistická relácia.* [online]. [cit. 14.11.2013]. Slovenská televízia, 28.9.2013. Dostupné na http://www.mecem.sk/rpa/?id=human&show=23479 . MECEM, 2013

ry nie je vôbec jednoduché. Anna Koptová, riaditeľka súkromného gymnázia v Košiciach, tvrdí, že nielen hudba alebo tanec je podstatou rómskej kultúry. Podľa jej názoru sa kultúrnosť národa neposudzuje iba podľa týchto prejavov, ale to, čo hýbe dejinami a posúva národ v jeho vývoji dopredu, je slovesnosť. V nej sa odrážajú skúsenosti jednotlivcov aj celých skupín. Tento názor sa jej podarilo pretaviť do praxe tým, že začiatkom 90-tych rokov stála pri zrode prvého a zatiaľ jediného rómskeho divadla na Slovensku Romathan a prvých rómskych novín Romano ľil, neskôr Romano nevo ľil.[4]

A. Koptová ďalej uvádza, že v polovici 90-tych rokov sa zvýšila umelecká aktivita Rómov, ktorú štát cielene podporoval. V tejto súvislosti je hodné spomenúť vydanie jedinečnej publikácie rómskej autorky Eleny Lackovej *Rómske rozprávky*, ktorá vyšla na tú dobu vo veľmi vysokom a, pokiaľ ide o rómsku literatúru v rómskom jazyku, doteraz pravdepodobne neprekonanom náklade (až 20 000 ks).

Viac ako dve desaťročia sa po „nežnej revolúcii" sa tvár rómskej kultúry mení. Podľa A. Koptovej sa tak trochu stráca snaha poznať svoj národ, históriu, svoju kultúru a identitu, neexistuje vzor, na ktorý by príslušník rómskej komunity prihliadal, podľa ktorého by žil[5].

Zo strany štátu je naďalej snaha podporovať rozvoj rómskej kultúry, najmä festivaly a letné vzdelávacie tábory pre deti. V dokumente sa tiež uvádza, že v r. 2013 bola na tento účel vyčlenená suma viac ako 300 000 € z programu Kultúra národnostných menšín a hoci vydávanie rómskej periodickej a neperiodickej literatúry bolo podporené len asi 10 % z objemu finančných zdrojov na festivaly, všetky tieto aktivity predsa len svedčia o tom, že rómska kultúra nezaniká, žije ďalej a mala by sa naďalej rozvíjať, a to nielen hudobná, spevácka či tanečná oblasť, ale je potrebné pestovať aj iné prejavy, ktoré sú dnes trochu v pozadí.

O Rómoch sa hovorí, že sú národom bez histórie. Tí však tvrdia, že to nie je pravda, oni si len tú svoju históriu neuchovávajú ako iné národy.

Národný projekt

Príležitosť dokumentovať rôzne živé prejavy rómskej kultúry (vrátanie histórie Rómov) a tvoriť kultúrne objekty má teraz Štátna vedecká knižnica v Prešove (ďalej len „knižnica") prostredníctvom národného projektu **Dokumentačno-informačné centrum rómskej kultúry** (ďalej len „NP DICRK"), ITMS kód 21120120004.

Dokumentácia akéhokoľvek kultúrneho aj vedeckého dedičstva je pre také inštitúcie ako knižnice, múzeá, galérie či archívy úplnou samozrejmosťou. Sú to miesta, kde sa sústreďujú fyzické zbierky rôznych typov alebo aspoň informácie o nich.

Moderná doba informačných a komunikačných technológií (ďalej len „IKT") je dobou virtuálnej prezentácie, ale iba za predpokladu, že fondy a zbierkové predmety spomínaných kultúrnych inštitúcií majú svoj digitálny ekvivalent. Digitalizácia začala „hýbať kultúrnym svetom" aj na Slovensku, a to nielen čiastkovo realizáciou individuálnych projektov kultúrnych, vedeckých či akademických subjektov, ale najmä vďaka európskym štrukturálnym fondom.

4 Detto
5 Detto

Myšlienka dokumentovania tradičnej kultúry Rómov sa zrodila ešte v rr. 2006-2007, keď sa pripravovali základné dokumenty pre programové obdobie Európskej únie na roky 2007-2013. Do referenčného dokumentu **Operačný program Informatizácia spoločnosti** (ďalej len „OPIS"), na základe ktorého je dnes v rámci 4 prioritných osí a 6 opatrení poskytovaná finančná podpora na projekty eGovernmentu, digitalizácie a sprístupňovania obsahu pamäťových a fondových inštitúcií a širokopásmového internetu, sa pri jeho spracovávaní nezabudlo na povinnosť rešpektovať aj horizontálne priority v súlade s Národným strategickým referenčným rámcom 2007-2013.

Jednou z nich je horizontálna priorita marginalizované rómske komunity (ďalej len „MRK"), kde sa uvádza, že *„V rámci prioritnej osi 2 OPIS bude implementovaný špecifický projekt zameraný na MRK - projekt multifunkčného knižnično-informačného centra, prostredníctvom ktorého sa realizuje výstavba depozitov budovy Štátnej vedeckej knižnice v Prešove a dokumentačno-informačného centra rómskej kultúry ako odborného pracoviska, ktoré by zastrešovalo problematiku rómskej kultúry na Slovensku, vychádza z dlhodobej iniciatívy viacerých štátnych a verejných inštitúcií, neziskových organizácií a vysokoškolských pracovísk.*

Navrhnutá lokalizácia strediska reflektuje súčasný stav koncentrácie rómskej komunity, kedy jej najväčšie zastúpenie je sústredené predovšetkým v Prešovskom samosprávnom kraji. Dokumentačno-informačné centrum by sa malo stať organizačnou zložkou Štátnej vedeckej knižnice v Prešove, pričom jeho činnosť umožní pracovníkom štátnej správy, študentom, odbornej aj laickej verejnosti pohodlnejší prístup ku komplexným informáciám o histórii, živote, tradíciách a kultúre Rómov žijúcich na Slovensku. Centrum by spravovalo fondy v základnej forme a digitalizačný repozit a zodpovedalo za sprístupňovanie a využívanie týchto informácií pre verejnosť."[6]

Naše predstavy o vybudovaní nového pracoviska boli spočiatku podstatne odlišné od predstáv tvorcov nielen tohto referenčného dokumentu, ale najmä od predstáv autorov ďalšieho dôležitého materiálu – **Štúdie uskutočniteľnosti prioritnej osi 2 OPIS**. Štúdia načrtla rámec pre implementáciu cieľov kultúrnej politiky SR a EÚ pri čerpaní finančnej pomoci pre projekty OPIS prioritná os 2 s názvom **Rozvoj pamäťových a fondových inštitúcií a obnova ich národnej infraštruktúry** (ďalej len „OPIS PO2").[7] Tvorcovia štúdie v časti Návrh riešení predstavili návrhy projektov, ktoré svojim rozsahom a špecifickým zameraním napĺňajú opatrenie 2.1 predmetnej prioritnej osi **Digitalizácia obsahu pamäťových a fondových inštitúcií, jeho archivovanie, sprístupňovanie a zlepšenie systémov jeho získavania, spracovania a ochrany**. Všetky projekty boli navrhované tak, aby sa navzájom dopĺňali, dá sa povedať, že po obsahovej a logistickej

6 *Operačný program Informatizácia spoločnosti, verzia 4.0*. s. 53-54. [online]. [cit. 6.11.2013]. Dostupné na http://www.opis.culture.gov.sk/dokumenty-opis

7 *Štúdia uskutočniteľnosti prioritnej osi 2 Operačný program informatizácia spoločnosti: analýza skutočného stavu*. [online]. [cit. 6.11.2013]. Dostupné na http://www.opis.gov.sk/data/files/2486_5575.pdf

stránke tvoria jeden celok.

Cieľom NP DICRK podľa štúdie bolo *„založenie a vybudovanie odborného pracoviska, ktoré bude zastrešovať problematiku rómskej kultúry na Slovensku. Hlavnou náplňou dokumentačno-informačného centra bude zber a dokumentácia prejavov tradičnej rómskej kultúry (najmä formou dokumentovania aktuálnych prejavov a atribútov rómskej kultúry) – "digitally born" objekty a zaistenie ich zachovania v digitálnej podobe. Predmetom projektu nie je digitalizácia kultúrnych objektov v analógovej podobe."*[8]

Príprava žiadosti o poskytnutie nenávratného finančného príspevku (ďalej len „NFP") odštartovala poverením ministra kultúry SR zo dňa 28. marca 2011 na prípravu a realizáciu národného projektu, čím všetky naše dovtedajšie aktivity získali punc oficiálnosti. Ďalšie základné fakty o príprave a realizácii NP DICRK uvediem v skratke:

Písomné vyzvanie:	**8. júl 2011**
Podanie žiadosti o NFP:	**4. november 2011**
Schválenie žiadosti o NFP:	**15. február 2012**
Podpísanie zmluvy o NFP:	**23. február 2012**

Výška NFP bola schválená v objeme **1 913 406,46 €**, pričom rozpočet projektu bol podľa výdavkov rozdelený na 4 základné skupiny. Percentuálne zo schváleného objemu tvoria:

a. 26 % výdavky na stavebné práce a interiérové zariadenie,
b. 39 % výdavky na výpočtovú a dokumentačnú techniku a technológie,
c. 32 % výdavky na pilotnú prevádzku centra a v rámci nej najmä výdavky na ľudské zdroje a prevádzkové náklady,
d. 3 % výdavky na riadenie a publicitu projektu.

V súlade s vypracovanou štúdiou a v zmysle OPIS PO2 sme pripravili projekt, ktorý na jednej strane síce patrí do „balíka" národných projektov, ale na strane druhej svojim obsahom a zameraním je špecifickým, akoby samostatným celkom, ktorý dokáže nezávisle fungovať, čiže dokumentovať a prezentovať výsledky dokumentácie.

Cieľ NP DICRK je jednoducho formulovaný: **vybudovanie pracoviska ako organizačnej zložky ŠVK – dokumentačno-informačného centra rómskej kultúry a depozitu**, avšak jeho poslanie je koncipované širšie: poskytnúť komplexnosť informácií o histórii, živote, tradíciách a kultúre Rómov žijúcich na Slovensku.

Zriadenie tohto nového útvaru je len začiatkom novej činnosti, ktorá bude súčasťou klasických knižničných aktivít, pričom výsledkom bude nový dokument, v našom ponímaní **kultúrny objekt**, a jeho popis. Rozdiel medzi vykonávaním pôvodných a nových činností spočíva nielen v spracovaní nových typov dokumentov – digitálnych objektov, ale najmä v spôsobe jeho vytvorenia. Knižnica doteraz dokumentovala iba analógové tlačené, príp. špeciálne dokumenty, ktoré získala do svojich fondov, spracovala a následne ich sprístupňovala. Nóvum tohto projektu je v tom, že knižnica bude tá, kto digitálne dokumenty

8 *Štúdia uskutočniteľnosti prioritnej osi 2 Operačný program informatizácia spoločnosti : návrh riešení*. s. 39-40. [online]. [cit. 6.11.2013]. Dostupné na http://www.opis.gov.sk/data/files/2484_5576.pdf

– objekty – aj vytvorí a následne spracuje.

Obsahové zameranie projektu je zrejmé z jeho názvu – **je to rómska kultúra** – a ako uviedla spracovaná štúdia, projekt sa má zamerať na mapovanie, identifikáciu, zber a dokumentovanie aktuálnych prejavov a atribútov tradičnej rómskej kultúry, čiže na vytváranie nového digitálneho obsahu. V snahe naplniť tieto slová sme obsahovo rozdelili projekt na tri časti: *orálna história*, *hudobné dedičstvo Rómov a Rómovia a remeslá.*

Z hľadiska samotnej implementácie je projekt rozdelený na tri hlavné aktivity, pričom aktivita 2 a 3 majú zadefinované svoje konkrétnejšie podaktivity:

1. **Rekonštrukcia a interiérové vybavenie DICRK**
2. **Komplexné technické a technologické vybavenie DICRK**
   2. 1. Technické a softvérové vybavenie DICRK
   2. 2. Vytvorenie prezentačného portálu
3. **Pilotná prevádzka DICRK**
   3. 1. Činnosť a fungovanie DICRK
   3. 2. Mapovanie a zber prejavov rómskej kultúry
   3. 3. Testovacia prevádzka prezentačného portálu
   3. 4. Dokumentácia a archivovanie prejavov rómskej kultúry

Prvú aktivitu máme úspešne za sebou, rekonštruované priestory boli v priebehu 1. polroka t.r. právoplatne skolaudované a zariadené kancelárskym vybavením tak, aby bolo možné vytvoriť 9 nových pracovných miest. Dispozične sú priestory DICRK rozdelené na dve zóny:

- *zamestnanecká zóna*, do ktorej patria kancelárie, technické pracoviská (serverovňa a dočasné pracovné úložisko digitálnych dát, zvukové nahrávacie štúdio, digitalizačné pracovisko) a depozit,
- *zóna pre verejnosť*, ktorú tvoria študovňa romistiky a výstavná a prezentačná sála.

Druhá aktivita predstavuje najmä vybavenie DICRK technickými zariadeniami a technológiami, ktorými bude možné zrealizovať plánované digitalizačné aktivity. Časť technických zariadení (cca ¼) sme získali v rámci centrálneho verejného obstarávania v rezorte kultúry ešte v r. 2013, najmä kamery, diktafóny, pracovné počítače pre zamestnancov, dataprojektor a pod. Väčšiu časť – cca ¾ plánovaného a pre potrebného technického vybavenia budeme objednávať až na základe výsledkov nového centrálneho verejného obstarávania pravdepodobne koncom r. 2013, resp. začiatkom r. 2014. Aj z toho dôvodu sú niektoré priestory DICRK na priložených obrázkoch bez príslušnej techniky.

ŠVK - dokumentačno-informačné centrum rómskej kultúry (DICRK)

Interiér

Strižňa

Prezentačná miestnosť

Študovňa romistiky

Na dodané zariadenia veľmi úzko nadväzuje proces vytvorenia a testovania prezentačného portálu, ktorý bude slúžiť na sprístupnenie hotového digitálneho obsahu.

Pilotná prevádzka

Ako som už spomenula, zámerom projektu je venovať sa trom prioritným témam, v ktorých bude prebiehať proces zberu materiálov vhodných pre ďalšie spracovanie a tvorbu digitálnych objektov:

1. **Orálna história** – v tejto oblasti sa zber uskutočňuje formou nahrávania spomienkových rozprávaní pamätníkov v lokalitách s osídlením rómskym etnikom, pričom pôjde o nahrávky, ktoré budú prevažne v rómskom jazyku, prípadne v dialektoch slovenského jazyka, z čoho vyplýva následné jazykové spracovanie tak, aby boli použiteľné a zrozumiteľné pre väčšinových užívateľov.
   Táto oblasť bude z chronologického hľadiska rozdelená na dve časti:
   - situácia Rómov po spoločensko-politických zmenách po roku 1949,
   - situácia Rómov po spoločensko-politických zmenách po roku 1989.
2. **Hudobné dedičstvo Rómov** – rómska hudobná produkcia, tak tradičná ako aj súčasná tvorba rómskych umelcov, je ďalšou prioritou zberu. Realizuje sa formou:
   a. nahrávania hudobných prejavov rómskej komunity v najmenej 20 lokalitách Slovenska v snahe dokumentovať súčasné smery vývoja rómskej hudby v zmysle konceptu „world music“ alebo „etno“,
   b. spracovania textov a notových zápisov piesní a skladieb, popisu a pri-

radenia k regiónu, štýlu, prípadne k podskupine Rómov,

c. dokumentáciou činnosti profesionálneho rómskeho divadla Romathan – zaznamenávaním predstavení, spracovaním libreta, prekladov libreta do slovenského jazyka, prezentáciou výstupu.

Zber hudobného materiálu bude viesť k vytvoreniu tzv. **hudobnej mapy Rómov**, ktorá spolu s podkladmi k dejinám a vývoju hudby Rómov povedie k vytvoreniu multimediálnej knihy o hudbe, hudobných dejinách, vplyve ako aj súčasnom stave rómskej hudby. Napriek nespornému prínosu rómskych hudobných tradícií nie je v súčasnosti na Slovensku dostupná žiadna publikácia, ktorá by encyklopedickým, prehľadným a moderným spôsobom ponúkala odpovede na otázky súvisiace s rómskou hudbou. Práve toto bude cieľom tejto publikácie. Publikácia bude slúžiť ako komplexná informácia o rómskej hudbe pre konečných užívateľov.

4. Rómovia a remeslá – oblasť rómskych remesiel sa zameriava predovšetkým na:
   a. zber informácií o remeselníckych výrobkoch v rámci Slovenska , s dôrazom na kováčstvo, ale aj iné remeslá a umelecké artefakty, a dokumentovanie procesu výrobky týchto výrobkov, vrátanie digitalizácie hotových 3D objektov,
   b. dokumentáciu medzinárodného podujatia – Európskeho sympózia rómskych kováčov, ktoré sa každoročne koná v Dunajskej Lužnej.

Od augusta 2012 boli na základe výberových konaní postupne prijatí 9 noví zamestnanci, počnúc vedúcim DICRK, cez knihovníkov, resp. dokumentaristov, až po technických zamestnancov – technika, kameramanov a systémového analytika.

Súčasťou projektu je spolupráca s externými spolupracovníkmi. Z odborného hľadiska každú prioritnú oblasť vykrývajú **5- členné skupiny expertov**, pre každú zadefinovanú tému jedna skupina. Experti sa od počiatočnej fázy projektu spolupodieľajú na tvorbe **strategických dokumentov DICRK**:

Strednodobý plán tvorby digitally born objektov vzťahujúcich sa na rómsku kultúru,

Plán rozvoja DICRK s výhľadom na jeho udržateľnosť a identifikáciu rozširovania služieb pre špecifické cieľové skupiny,

ktoré budú vo finálnej verzii spracované k termínu ukončenia projektu.

Expertné skupiny identifikujú prioritné oblasti aktívnej dokumentácie prejavov živej kultúry Rómov na území Slovenska, ale aj možné súkromné zdroje kultúrnych objektov. Po zhodnotení ich hodnoty a dostupnosti vypracujú plán zberu artefaktov za účelom ich digitalizácie a postprocessingu v období trvalej udržateľnosti tak, aby dokumentácia o všetkých prejavoch tradičnej rómskej kultúry bola čo najrozsiahlejšia.

Knižnica okrem expertov v rámci implementácie projektu zamestnáva 20 terénnych spolupracovníkov, ktorí fyzicky zabezpečujú zber materiálu v lokalitách Slovenska. Prevažne ide o rómskych študentov vysokých škôl alebo študentov rozličných vysokých škôl a odborov zameraných hlavne na súvisiace oblasti ako sú sociálna práca, etnológia, etnografia,

kulturológia a iné. Dôvodom takejto charakteristiky terénnych pracovníkov je, že zber sa realizuje v špecifických komunitách s odlišnou jazykovou a kultúrnou tradíciou, kde sa očakáva, že budú dostatočne schopní používať etnicky citlivý prístup a zároveň budú aspoň čiastočne jazykovo vybavení na to, aby komunikácia s členmi etnika bola zrozumiteľná a produktívna. To znamená, že v mnohých prípadoch ide o komunikáciu v troch jazykoch – slovenskom, rómskom a maďarskom, v závislosti od lokality a regiónu.

Identifikácia a zber materiálu

Realizovaný proces mapovania, identifikácie a zberu nehmotných prejavov rómskej kultúry je zložitý. Začína prvým krokom – kategorizáciou jednotlivých prejavov a zhodnotením ich intelektuálneho významu, pretože nie všetko, čo sa sprvu javí ako prejav rómskej kultúry, je natoľko zaujímavé a osobité, že je hodné dokumentovania. Po absolvovaní tohto prvého kroku sa realizuje samotný zber, čiže fyzické nahrávanie priamo v teréne, vo vybraných lokalitách. V budúcnosti sa na tento účel predpokladá aj využitie nahrávacieho štúdia, ktoré je súčasťou DICRK.

Kým od augusta 2012 sa po nástupe vedúceho zamestnanca DICRK začalo s nadväzovaním externej spolupráce, prípravou harmonogramu zberu a vytypovaním jednotlivých lokalít, od februára 2013 po nástupe ostatných nových zamestnancov DICRK sa postupne začal zber materiálu realizovať.

Do konca októbra sa uskutočnilo množstvo nahrávaní, či už to boli nahrávky spomienkových rozprávaní v rámci orálnej histórie, nahrávky hudobnej a tanečnej produkcie alebo záznamy procesu remeselnej výroby a záznamy výtvarnej tvorby, napr.:

výtvarná tvorba rómskych detí a ich učiteľov v obci Jarovnice, výtvarná tvorba street artistu Jozefa Feča z Kračúnoviec,

výstava fotografií s názvom Skutoční ľudia,

spomienkové rozprávanie s pamätníkom z obce Soľ, okres Vranov n/Topľou,

rozhovor s najstarším rómskym kováčom Viliamom Šarkozym, tvorba rómskeho rezbára Ondreja Gadžora z Košíc, činnosť umeleckej rezbárskej dielne RomaArt v Čičave, okres Vranov n/Topľou, kováčstvo v meste Klenovec, kde pôsobí rómsky kováč Igor Radič, otvorenie rómskej remeselnej dielne v Krompachoch,

festival rómskych remesiel v Dunajskej Lužnej (kováčov, rezbárov, košikárov i výrobcu hudobných nástrojov),

predstavenia profesionálneho rómskeho divadla Romathan v Košiciach,

koncerty dievčenskej hudobnej skupiny Sabrosa z Bardejova, dievčenskej kapely Luna z Martina a hudobnej kapely Duo Farsa zo Sabinova,

nahrávka vlastnej pôvodnej tvorby zoskupenia Duda Band v Sabinove,

spevácka súťaž detských talentov Liptovskom Hrádku, talentová súťaž spevákov Romano Hangoro v Lučenci,

vystúpenie rómskeho speváckо-tanečného súboru pod vedením Ivana Akimova z Kežmarku,

hudobné vystúpenie klaviristu Alexandra Berkiho, študenta Súkromného konzervatória Hnúšti, tvorba rómskeho klaviristu Miroslava Rácza zo Želiezoviec,

rómske festivaly: Rómsky festival v Pre-

šove, Balval Fest v Kokave nad Rimavicou, Cigánsky Bašavel na hrade Červený Kameň pri Pezinku, rómsky festival Terňipen v Snine, multikultúrny festival v meste Poltár,

spomienková slávnosť Bihárihо dni v Dunajskej Strede spojená s kultúrnym programom hudobno-speváckeho charakteru,

nahrávky autentických rómskych piesní rómskych speváčok a rómskej komunity z obce Žehňa, okres Prešov,

krst knihy rómskej spisovateľky Eriky Hornákovej atď.

Okrem toho sa počas tohto obdobia snažili o mapovanie rôznych dokumentov a artefaktov dokumentujúcich tradičnú i súčasnú rómsku kultúru tak, aby ich bolo možné spracovať v rámci trvalej udržateľnosti, napr. artefakty vo vlastníctve občianskeho združenia Jekhetane-Spolu v Prešove, prevažne išlo o 3D a 2D hmotné výtvarné diela (obrazy a sochy).

Spracovávanie tzv. „surového materiálu" sa rozbieha len veľmi pomaly. Knižnica a jej odborní zamestnanci majú dlhoročné skúsenosti v popise tlačených dokumentov a niektorých špeciálnych dokumentov ako sú mapy, audio- či videokazety, CD a DVD

Tvorba Patrika Samko z Piešťan - výroba a oprava huslí

Kresba rómskej ženy,
autor Martin Kaleja-Januv, Jarovnice

Pouličný rómsky muzikant, zo zbierky kováčskych výrobkov Róberta Riga z Dunajskej Lužnej

nosiče, ale popis tzv. „e-born" digitálnych objektov ako videofilmy, audionahrávky, fotografie a 2D či 3D objekty je niečo nové, čo je potrebné sa naučiť. Vzhľadom na spracovávanie rôznych typov kultúrnych objektov (e-born digitálnych objektov alebo neskôr aj pôvodne analógových kultúrnych objektov) bude pre nás veľmi dôležité dôkladne sa venovať aj tvorbe rómskych autorít.

Záver...

Súčasťou prezentácie DICRK a jeho činnosti bude tzv. **mapová služba**. Výsledky v podobe množstva získaných a spracovaných dát predpokladáme spracovať aj do prezentovateľnej formy prostredníctvom portálu ako súčasť prezentácie DICRK, kde si užívateľ bude môcť vyhľadať spracované informácie a údaje aj vo forme máp. Širšie využitie tejto služby predpokladáme najmä v rámci trvalej udržateľnosti projektu.

Prvú ukážku, ktorá prezentovala spôsob práce pri získavaní informácií a zbere materiálov, sme predstavili na konferencii Digitálna knižnica v Jasnej koncom októbra 2013. Išlo u prezentáciu hudobného majstrovstva študenta Súkromného konzervatória v Hnúšti, klaviristu Alexandra Berkiho. Touto ukážkou bola snaha prezentovať nie samotný digitálny objekt, ktorý nakoniec nebol ešte spracovaný vo finálnej podobe, ale proces identifikácie a zberu prejavov rómskej kultúry za odbornej pomoci externých spolupracovníkov.

Projekt mal byť ukončený pôvodne v septembri 2013, ale vzhľadom na problémy s dodávkou technických zariadení sme požiadali o zmenu termínu ukončenia, ktorá bola Riadiacim orgánom schválená a projekt potrvá do konca septembra 2014.

BIBLIOGRAFICKÉ ODKAZY

HIVEŠOVÁ-ŠILANOVÁ, Dagmar. 2002. Kultúrne aktivity Rómov. IN: *Čačipen pal o Roma*: súhrnná správa o Rómoch na Slovensku / Michal Vašečka. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 2002. 911 s. ISBN 80-88935-41-5

Kam kráčaš, rómska kultúra?: dokumentárno-publicistická relácia. [online]. [cit. 14.11.2013]. Slovenská televízia, 28.9.2013. Dostupné na http://www.mecem.sk/rpa/?id=human&show=23479

Operačný program Informatizácia spoločnosti, verzia 4.0. s. 53-54. [online]. [cit. 6.11.2013]. Dostupné na http://www.opis.culture.gov.sk/dokumenty-opis

Romská kultura. [online]. [cit. 6.11.2013]. Dostupné na http://romove.radio.cz/cz/clanek/18586

Štúdia uskutočniteľnosti prioritnej osi 2 Operačný program informatizácia spoločnosti: analýza skutočného stavu. [online]. [cit. 6.11.2013]. Dostupné na http://www.opis.gov.sk/data/files/2486_5575.pdf

Štúdia uskutočniteľnosti prioritnej osi 2 Operačný program informatizácia spoločnosti: návrh riešení. s. 39-40. [online]. [cit. 6.11.2013]. Dostupné na http://www.opis.gov.sk/data/files/2484_5576.pdf

PROJEKTY V ŠTÁTNEJ VEDECKEJ KNIŽNICI V KOŠICIACH V ROKOCH 2012-2013 / *KOŠICE STATE RESEARCH LIBRARY PROJECTS IN 2012-2013*

PhDr. Štefánia Petercová, Štátna vedecká knižnica v Košiciach
petercova@svkk.sk

Abstract: *This article talks about projects, overviews implemented projects in SRL in Kosice in the years 2012 - 2013, not only from structural funds, but also of the priority projects of the Ministry of Culture. Main attention is paid ECOC Košice2013 State Research Library Building in Košice – and its reconstruction, which was done within ROP, measure 7.1 with support from the European Regional Development Fund „Investment in your future". It also highlights the importance of projects for the attainment of the library.*
Keywords: *projects, EU structural funds, the Ministry of Culture priority projects, reconstruction of buildings, digitalization, purchase of library collections, retrospective conversion, modernization of library and information services*
Kľúčové slová*: projekty, štrukturálne fondy EÚ, prioritné projekty MK SR, rekonštrukcia budov, digitalizácia, nákup knižničných fondov, retrokonverzia, modernizácia knižnično-informačných služieb*

Projekty sú životne dôležité pre každú štátnu i neziskovú organizáciu. Rekonštrukcie objektov, modernizácia technického a interiérového vybavenia, nákup informačných technológií, veľké podujatia i realizácia dôležitých cieľov inštitúcie, to všetko sa nedá realizovať z **bežných rozpočtov knižníc. Uvedené aktivity si** vyžadujú zvýšený príjem finančných prostriedkov, a preto je potrebné hľadať možností získavania **ďalších** financií a **aktívne sa** zapájať do rôznych projektov. Hoci spracovanie a administratíva projektov je náročná a zdĺhavá práca, príprava i realizácia si vyžaduje veľkú mieru trpezlivosti, nadšenia a kreativity, výsledok stojí za to.

Už v minulosti sa **Štátna vedecká knižnica v Košiciach (ďalej ŠVKKE) zapojila** do štrukturálnych fondov spoločným projektom 11. knižníc pod názvom **Vytvorenie siete s informačným prepojením vedeckých, akademických a špeciálnych knižníc vrátane ich modernizácie**. V rámci projektu sme zrealizovali prístavbu kultúrno-vzdelávacieho centra v objekte na Pribinovej ul. 1, zrekonštruovali priestory Strediska VTI, vytvorili modernú počítačovú učebňu a zakúpili kompaktné regály do skladov a skener BOOKEYE na digitalizáciu fondov.

V rokoch 2012-2013 sa **Štátna vedecká knižnica v Košiciach** prostredníctvom MK SR zapojila do štrukturálnych fondov EÚ (ERDF) v rámci ROP, Opatrenie 7.1 **EHMK KOŠICE 2013** *s projektom* **Budova Štátnej vedeckej knižnice v Košiciach – rekonštrukcia**. *S podporou Európskeho fondu regionálneho rozvoja „Investícia do Vašej budúcnosti"* tak ŠVK mohla ukončiť rekonštrukciu his-

torickej budovy na Pribinovej ul. 1, ktorá slúžila až do roku 1990 ako väznica a od roku 1993 sa postupne po častiach dvadsať rokov rekonštruovala pre knižnicu.

Rekonštrukciou západného traktu vznikla „BIBLIOTHECA CASSOVIENSIS". Knižnica tak získala reprezentačný výstavný priestor na šírenie kultúry i vzdelávania. Zároveň rozšírila svoje možností na prezentáciu kultúrneho dedičstva regiónu, najmä historických knižničných fondov, ktoré patria knižnici v počte 90 000 zväzkov. V nových priestoroch vzniklo tiež osobité centrum regionálnych štúdií s on-line prístupom, kde sa sústredil regionálny knižničný fond doteraz roztrúsený a umiestnený v skladoch v štyroch budovách. Jedná sa o knihy, časopisy, mapy, bibliografie, encyklopédie, príručky, mikrofilmy a elektronické informačné zdroje. Záujemcovia (bádatelia, historici, študenti, ale aj široká verejnosť) tak budú

Bibliotheca Cassoviensis

mať na jednom mieste základné i špeciálne dokumenty o východnom Slovensku s dôrazom na Košice. Celý projekt stál 709.328,70 €.

V rekonštruovanom objekte sa vytvoril priestor aj na prezentácie mladých umelcov, propagáciu rôznych národov a národnosti. Prvým podujatím v rámci projektu Bibliotheca Cassoviensis patriacim do podujatí EHMK 2013 bola dlhodobá výstava *Košická kníhtlač v zrkadle času*. Verejnosti sa predstavili unikátne knižničné fondy z historického fondu ŠVKKE - košické tlače. Originály historických košických tlačí z fondu ŠVKKE od 17. st. do roku 1945 môže knižnica sprístupňovať len vďaka novým výstavným priestorom zabezpečeným príslušnou ochranou.

Nové priestory prispejú tiež k lepšej ochrane dokumentov, pretože knižnica získala nové depozitné priestory na uloženie knižničných fondov a priestory na skenovacie a digitalizačné pracovisko. Vďaka projektu sprístupnila **ŠVK**KE ako jediná knižnica na Slovensku pôvodnú väzenskú celu z 20. storočia, ktorá je súčasťou tohto objektu.

Veľkým prínosom projektu je, že sa zrevitalizoval pamiatkový objekt a zabezpečila jeho dlhodobá funkčnosť. Pôvodná budova bola postavená v roku 1878 pre väznicu košickej sedrie, od roku 1998 slúži knižnici.

Zo sivého objektu bývalej väznice vzniklo vďaka štrukturálnym fondom a projektu EHMK KOŠICE 2013 príjemné miesto kultúrneho vyžitia, vzdelávania, stretávania ľudí, poznávania regiónu a ochrany kultúrneho dedičstva.

Okrem štrukturálnych fondov realizu-

Budova bývalej väznice, dnes ŠVKKE – celková fasáda

je ŠVK v Košiciach aj *projekty z prioritných projektov MK SR* zamerané na digitalizáciu, retrokonverziu katalógov, nákup knižničného fondu a modernizáciu knižnično-informačných služieb. V roku 2013 knižnica ako jedna z prvých na Slovensku realizuje projekt **Digitalizácia a archivácia gramoplatní.** Cieľom projektu je uchovať kultúrne dedičstvo pre budúce generácie a zabezpečiť ochranu, archiváciu a využívanie audiovizuálnych knižničných fondov. Prínosom bude rozšírenie a skvalitnenie knižnično-informačných služieb využívaním digitalizovaných fondov a zvýšenie počtu audio výpožičiek. Dlhodobosť projektu sa zabezpečí archiváciou, využívaním digitalizovaných fondov a komfortnejším vyhľadávaním informácií o knižničnom fonde. Gramoplatne sa digitalizujú na troch USB gramofónoch, okrem platní sa digitalizujú aj ich obaly. Súčasťou digitalizačného procesu je retrokatalogizácia záznamov. V rámci digitalizácie sa urobí prevod analógového záznamu na digitálny, na ktorý sa následne aplikuje postprocesing (odstraňovanie preskokov, nadmerných prasknutí alebo šumov, normalizácia zvuku). Potom sa digitálny záznam uloží do jedného veľkého mp3 súboru, ktorý sa rozdeľuje na jednotlivé časti, resp. piesne a zároveň sa urobí popis metadát (autor, názov, rok). Potom sa sami automaticky generujú 10 sekundové ukážky a spracujú obaly. Vzniknuté digitálne objekty sa prepoja s katalogizačným záznamom, čím sa digitálny obsah sprístupní v on-line katalógu pre prihlásených používateľov knižnice. Záznamy sú prístupné na www.svkk.sk – on-line katalógy. Z plánovaných 3600 gramoplatní sa zdigitalizovalo k dnešnému dňu zhruba 3000 ks.

Ďalším väčším prioritným projektom z MK SR je **Modernizácia knižničných služieb – spokojnosť používateľov** (modernizácia technického zariadenia knižnice zakúpením samoobslužného automatu na vracanie kníh, samoobslužného skenera, virtuálnych počítačov a vytvorenie príjemných relaxačných zón). Cieľom projektu je skvalitniť knižnično-informačné služby, zvýšiť návštevnosť knižnice a spokojnosť s poskytovanými službami. Tento projekt je v štádiu realizácie.

Niekoľkoročným opakovaným projektom je **Retrokonverzia katalógov.** Cieľom retrokonverzie je sprístupniť kompletný fond ŠVK v Košiciach prostredníctvom on-line katalógu, zabezpečiť voľný prístup k informáciám a knižničným fondom, uľahčiť a urýchliť vyhľadávanie informácií a knižničného fondu.

ŠVKKE patrí veľkosťou svojho fondu k najväčším knižniciam na Slovensku, Vo fonde kníh eviduje viac ako 1 000 000 zväzkov kníh, z čoho v on-line katalógu sa nachádza takmer 550 000 zv.; doteraz sa spracovali monografie až do r. 1988.

Projekt retrokonverzie sa začal realizovať v roku 1998; pri spracovaní sa postupovalo od najnovších prírastkov. Po prechode spracovania do systému Aleph sa začali spracovávať prednostne skrátené záznamy prevzaté z výpožičného systému, ktoré obsahovali len autora, skrátený názov a rok vydania. Zároveň sa dohrávali dokumenty žiadané používateľmi a dokumenty vydané v Košiciach. Finančné prostriedky sa nám podarilo získať v rokoch 2006, 2009, 2010, 2012 a 2013. V tomto roku sa spracovalo 17228 bibliografických záznamov a 19805 exemplárov.

V rámci všetkých projektov sme doteraz spracovali 217 977 bibliografických záznamov, 294242 exemplárov. Vzhľadom na veľkosť fondu a veľký počet ešte nespracovaných záznamov (zhruba 500000) je nevyhnutné riešiť retrokonverziu záznamov v rámci projektov. Mimo projektov sme od r. 1998 spracovali 47051 bibliografických záznamov a 65897 exemplárov monografií a 19541 zv. periodík ktoré vyšli pred rokom 2012.

Cieľom knižnice je podporovať informačné a kultúrne potreby a celoživotné vzdelávanie občanov. Tieto ciele môže knižnica napĺňať len vtedy, ak bude systematicky a pravidelne doplňovať knižničný fond, bude mať dostatok finančných prostriedkov na nákup nových dokumentov. Základom kvalitných výpožičných služieb je dostatočný výber knižničného fondu, pretože nedostatok dokumentov má za následok nespokojnosť používateľov, množstvo rezervovaných titulov a dlhú čakaciu dobu na rezervovanú literatúru. Vďaka prioritným projektom z MK SR môže knižnica zakúpiť viac titulov z knižničného fondu, preto k dôležitým projektom patrí **Nákup knižničného fondu.**

Z projektu v roku 2013 sa zakúpilo okolo 1081 titulov a 1285 zv. monografií, z toho 229 titulov zahraničnej literatúry. Do knižničného fondu pribudli knihy slovenskej a zahraničnej odbornej literatúry v jazyku slovenskom, českom, anglickom, najmä z oblasti ekonomiky, spoločenských a prírodných vied, techniky, počítačovej literatúry, filozofie, medicíny. Okrem monografií sa kúpili aj hodnotné encyklopédie a príručky. Podľa požiadaviek používateľov a najmä učiteľov cudzích jazykov sa rozšíril fond hudobnín a učebnicová jazyková literatúra.

Význam projektov pre ŠVKKE je veľmi veľký. Konečne sa podarilo ukončiť takmer 20 rokov trvajúcu rekonštrukciu budovy na Pribinovej ul. 1, pribudli nové priestory pre vzdelávacie, kultúrne a výstavné účely, zmodernizovalo sa technické vybavenie knižnice, podporil sa nákup knižničných fondov, vytvorilo sa digitalizačné a skenovacie pracovisko. Okrem toho projekty zlepšili ochranu knižničných fondov i objektov. Ostáva nám len dúfať, že ďalším veľkým projektom bude rekonštrukcia hlavnej budovy knižnice, ktorá patrí k najkrajším stavbám 19. storočia na Slovensku.

KNIŽNICA - OSTROV KULTÚRY / *LIBRARY – ISLAND OF CULTURE*

Bc. Ján Šimko, Verejná knižnica Jána Bocatia v Košiciach
simko@vkjb.sk

***Abstract**: This article talks about Jan Bocatius Public Library in Kosice and its investment projects, done by the library's founder- the Košice Selfgoverning Region, within a larger project – Košice the European Capital of Culture 2013. The library was involved in two from seven investment projects called Islands of culture. It was an Open Zone 4 - Barkóczy Palace: 48 Main street and Open Zone 5 - Ján Bocatius Public Library in Košice, Hviezdoslavova 5.*
***Keywords**: European Capital of Culture, Kosice, library, culture, projects*
***Kľúčové slová**: Európske hlavné mesto kultúry, Košice, knižnica, kultúra, projekty*

Verejná knižnica Jána Bocatia v Košiciach je regionálnou knižnicou s krajskou pôsobnosťou. V súčasnosti poskytuje služby viac ako 10 500 používateľom a jej fond tvorí takmer 300 000 knižničných jednotiek. Svoje služby poskytuje prostredníctvom centrálnej požičovne, siedmich pobočiek a dvoch špecializovaných pracovísk. Popri základnom poslaní - výpožičkách dokumentov (viac ako 340 000 ročne), poskytovaní informačných služieb, organizuje celý rad kultúrno-vzdelávacích podujatí, ktoré upriamujú pozornosť verejnosti na literatúru a regionálnu históriu. V uplynulom štatisticky sledovanom období usporiadala knižnica 326 podujatí, na ktorých sa zúčastnilo viac ako 11 000 účastníkov z radov čitateľov i širokej verejnosti.

Kúsok histórie

Verejná knižnica Jána Bocatia v Košiciach patrí medzi najstaršie a zároveň najväčšie verejné knižnice na území Slovenska. Jej počiatky siahajú až do obdobia 17. storočia a viažu sa k vzniku Košickej univerzity. Neskôr sa stala integrálnou súčasťou Právnickej akadémie v Košiciach až do roku 1923 a svoje sídlo si našla na Kováčskej ulici v priestoroch akadémie. Po ukončení činnosti akadémie sa objavili snahy o presun fondu knižnice do Univerzitnej knižnice v Bratislave. Našťastie ústretový prístup vtedajšieho vedenia mesta Košice i obyvateľov knižnicu zachránil. Štátna verejná knižnica sa presťahovala do jednej z najvýznamnejších historických budov - starej radnice na Hlavnej ulici v centre mesta. V tomto období ju navštevovalo vyše 500 čitateľov a jej fond tvorilo 35 000 knižničných jednotiek. V priestoroch historickej radnice poskytovala knižnica svoje služby 72 rokov. V roku 1996 sa centrálna požičovňa knižnice presťahovala do zrekonštruovaných priestorov bývalej školy na Hviezdoslavovej ulici 5. Do Barkóczyho paláca na Hlavnú 48 zase boli presunuté špecializované pracoviská, čím boli vytvorené podmienky pre odbornú činnosť. Už v tomto období vedenie knižnice plánovalo v budúcnosti úplne adaptovať priestor na Hviezdoslavovej ulici pre potreby knižnice a pristúpiť k prípadnej dostavbe. Avšak nedostatok finančných zdrojov spôsobil, že knižnica musela počkať viac ako 15 rokov.

Hlavné však je, že sa sen knihovníkov „Bocatiovej knižnice“ splnil.

Spojenie nového a starého

Verejná knižnica Jána Bocatia v Košiciach, napriek svojim neustále narastajúcim aktivitám komunitného charakteru, nedisponovala doteraz vhodným priestorom, ktorý by zodpovedal jej potrebám. Zároveň absentoval knižničný komfort, ktor by uľahčil prácu knihovníkov a pozitívne ovplyvňoval používateľov služieb. Pri realizácii podujatí, školení bolo nutné využiť samotné výpožičné priestory knižnice, čím dochádzalo k zamedzeniu využívania jej služieb. Danú nepriaznivú situáciu vyriešil **investičný projekt** zriaďovateľa **Ostrovy kultúry - Otvorená zóna 5 - Verejná knižnica Jána Bocatia**, ktorú Košický samosprávny kraj realizoval v rámci projektu Košice – *Európske hlavné mesto kultúry 2013*. V letných mesiacoch minulého roku sa začalo s realizáciou projektu, ktorého hlavným cieľom bolo zvýšiť kultúrno-spoločenský potenciál Verejnej knižnice Jána Bocatia. Slávnostné otvorenie novej prístavby, za účasti zástupcov Košického samosprávneho kraja a pozvaných hostí i z radov knihovníkov, sa uskutočnilo 2. júla 2013. Pri samotnej dostavbe muselo dôjsť k spojeniu starého a nového. K spojeniu historickej budovy v neoklasicistickom štýle z roku 1896 s modernou prístavbou zodpovedajúcou trendom a potrebám 21. storočia. Autormi architektonického projektu prístavby boli Ladislav Bobčák a Ján Piliarkin. Novovybudovaný nepravidelný oblúkovitý pôdorys svojim tvarom pripomína polovicu otvorenej knihy. Podľa slov architekta Bobčáka ide o paralelu s listovaním, s čítaním kníh, ale aj s časovou rovinou, počiatkom i koncom, prvou aj poslednou stranou. Prístavba je situovaná v zadnej časti pôvodnej budovy. Vchod, ktorý doteraz slúžil ako hlavný, sa presunul na západnú stranu cez objekt s modernou transparentnou fasádou. Novovybudované multifunkčné priestory slúžia viacerým účelom. Na prízemí sa používateľ, či návštevník, ocitne vo vstupnej hale s centrálnym pultom s možnosťou využitia samoobslužných skriniek na odloženie vecí. Čitateľ môže ďalej vstúpiť do priestoru čitárne, ktorá je priamo prepojená s prístavbou alebo pokračovať do priestoru knižnice s fondom vo voľnom výbere cez sklenený kŕčok spájajúci vstupnú halu s pôvodnými priestormi. Na prvom poschodí prístavby sa nachádza multifunkčný priestor vyhradený na podujatia knižnice, komunitné stretnutia či vzdelávacie aktivity, ktorý by mal pojať až 100 účastníkov. Súčasťou novovybudovaného priestoru je átrium, v ktorom môžu návštevníci tráviť voľný čas čítaním na lavičkách, či len tak oddychovať v „ostrove kultúry“. Ďalšou našou víziou je v budúcnosti ponúknuť návštevníkom možnosť zahrať si exteriérový šach na už pripravenej šachovnici, ktorá je zakomponovaná do dlažby átria. Okrem získania priestoru, súčasťou projektu bolo aj vyba-

Nová prístavba VKJB Hviezdoslavova 5

venie knižnice informačnými a komunikačnými technológiami. Knižnica zároveň realizovala implementáciu nového knižnično-informačného systému CLAVIUS do svojich služieb, čo umožnilo plnohodnotnú automatizáciu služieb s prepojením na všetky pobočky knižnice.

Barkóczyho palác

Druhým investičným projektom, ktorý sa bytostne dotýkal našej knižnice bola rekonštrukcia priestorov Barkóczyho paláca na Hlavnej 48. Hlavným cieľom bolo vytvoriť kultúrny, vzdelávací a informačný priestor za účelom sprístupnenia informácií o regióne a organizovania kultúrnych podujatí v atraktívnom prostredí. Autormi projektu sú Pavol Berinšter a Ján Piliarkin. Projekt svojou realizáciou značne pomohol s obnovou budovy knižnice, ktorá je zároveň národnou kultúrnou pamiatkou. Rekonštrukcia nádvoria Barkóczyho paláca priniesla vznik atraktívneho multifunkčného priestoru. Jeho centrom sa stalo pódium s prúdiacou vodou, ktoré „korunuje“ umelecky kované kreslo. Súčasťou nádvoria sú takzvané „prsty“, ktoré slúžia návštevníkom na sedenie pri organizovaných podujatiach, či na relax. Zámerom takéhoto sedacieho systému bolo vytvorenie prvkov symbolizujúcich pomyselné listovanie v knihách. Pred nepriazňou počasia ochránia návštevníkov podujatí veľkorozmerné slnečné clony, ktoré tvoria konštrukčne integrálnu súčasť priestoru. Okrem stavebných rekonštrukcií, ktoré mimo iného zahŕňali opravu strechy, odvlhčenie priestorov v suteréne, vybudovanie pódia s fontánou, bolo súčasťou projektu vybavenie kultúrneho priestoru i modernými informačno-komunikačnými

Nádvorie Barkóczyho paláca

technológiami. Poloha „knižnice na Hlavnej“ predurčuje tento zrekonštruovaný priestor k jeho plnohodnotnému využitiu v rámci propagácii čítania, kultúry a regiónu. O tejto pravde svedčí aj skutočnosť, že krátko po slávnostnom sprístupnení verejnosti, ktoré sa uskutočnilo 20. júna 2013, sa na nádvorí paláca konali dva komorné koncerty v rámci medzinárodného festivalu Šengenský poludník v spolupráci s hudobným oddelením našej knižnice. V Barkóczyho paláci od tohto leta sídli spolu s knižnicou aj Kultúrne centrum Košického samosprávneho kraja a poskytuje prístrešie dlhodobému projektu *Terra Incognita - Krajina nespoznaná.*

Záverom

Je prirodzené, že realizáciu týchto rekonštrukcií a dostavby nebolo možné zrealizovať z vlastných nákladov zriaďovateľa, nieto

knižnice samotnej. Celkový objem investícií spolu pre oba ostrovy kultúry predstavoval sumu 2 275 354,18 €, čoho suma 1 614 641,45 € predstavovala výšku nenávratného finančného príspevku. Spomínané projekty boli financované z Regionálneho operačného programu, z prostriedkov Európskej únie so spoluúčasťou Košického samosprávneho kraja. Nám už nezostáva iné len dúfať, že viac ako jedenásťtisíc návštevníkov našej knižnice nájde na našich ostrovoch naplnenie svojich očakávaní, vychutná príjemné útočisko v mori všedných starostí a nájde svojho Piatka vo forme zaujímavej knihy.

KOMUNITNÉ AKTIVITY V MESTSKEJ KNIŽNICI V BRATISLAVE: PREHĽAD ÚSPEŠNÝCH KOMUNITNÝCH AKTIVÍT PRE RÔZNE KATEGÓRIE POUŽÍVATEĽOV (DETI A MLÁDEŽ, ZRAKOVO POSTIHNUTÝCH POUŽÍVATEĽOV, SENIOROV) / *LIBRARY COMMUNITY ACTIVITIES IN THE BRATISLAVA CITY LIBRARY: SUMMARY OF SUCCESSFUL COMMUNITY ACTIVITIES FOR DIFFERENT CATEGORIES OF USERS (CHILDREN AND YOUNG PEOPLE, VISUALLY IMPAIRED USERS, SENIORS).*

Mgr. Milada Šudíková, Mgr. Dušan Valent, Bc. Miroslav Kováč,
Mestská knižnica v Bratislave
nevidiaci@mestskakniznica.sk; dusanvalent@yahoo.com; vypozicky.krasna@mestskakniznica.sk

Abstract : *The article describes the work for various user`s communities within different departments of City Library of Bratislava. The Bratislava City Library is the oldest public library in Bratislava.*
The article deals with a special events and activities organised for communities of kids and young people, blind and visually impaired users, seniors and others users of Bratislava City Library.
Keywords *: community library activities, library-information services, kids and young people, blind and visually impaired people, seniors, Bratislava City Library*
Kľúčové slová : *komunitné aktivity, knižnično-informačné služby, deti a mládež, zrakovo postihnutí, seniori, Mestská knižnica v Bratislave*

Počas celoslovenského odborného seminára „Komunitná knižnica VII“ organizovaného 2. - 3. 10. 2013 pri príležitosti 55. výročia založenia Staromestskej knižnice v Bratislave sme spolu s kolegami, v rámci spoločného bloku príspevkov, prezentovali a priblížili našu prácu v Mestskej knižnici v Bratislave. Každý z nás pracuje v inom úseku Mestskej knižnice, a preto by sme radi priblížili rôzne prístupy k rôznym kategóriám používateľov, pre ktorých pripravujeme knižnično-informačné podujatia.

Pojem komunitná knižnica alebo komunitné aktivity sa do praxe slovenských knižníc etablovali v minulom desaťročí a

často sa definujú odlišne, čo do obsahu a formy konkrétnych podujatí realizovaných v rámci jednotlivých verejných knižníc. Stretávame sa s rôznymi uhlami pohľadu, čo považujeme za komunitnú aktivitu a či verejná knižnica je už sama o sebe komunitnou knižnicou svojím poslaním a zameraním, ak plní svoje poslanie v rámci určitej spoločenskej komunity a poskytuje cielene služby tejto komunite (a v rámci nej aj určitým vyhradeným skupinám – menším komunitám). Mohli by sme z tohto pohľadu zovšeobecniť, že všetky organizované podujatia v *Mestskej knižnici* sú komunitnými aktivitami pre obyvateľov a návštevníkov Bratislavy. Literárnymi podujatiami sa snažíme osloviť rôzne kategórie používateľov v rámci bratislavskej verejnosti bez ohľadu na vek, pohlavie, profesiu alebo sociálne postavenie. Pri ich organizácii spolupracujeme so spolkami, kultúrnymi centrami a školami pôsobiacimi v rámci Bratislavy. Podujatia prispievajú k rozvoju čítania, záujmu o literatúru, upevňovaniu kultúrneho a všeobecného rozhľadu používateľov a návštevníkov.

Príkladom takéhoto chápania komunitných aktivít sú *cykly podujatí* v rámci Kultúrneho leta organizované v letnej čitárni U červeného raka, Michalská 26, napr. Folklór U červeného raka, Hudobné pondelky (spoluorganizuje Slovenská bluesová spoločnosť), Čítajme slovenskú literatúru*, Filmové večery (spoluorganizuje OZ Living Documentary), Štvrtkové vlnenie * (*viaceré z akcií sú podporené z grantových prostriedkov Ministerstva kultúry SR).

Ak sa prikláňame k užšiemu chápaniu „komunitnej práce“ v knižnici, sústredíme sa na užšiu skupinu používateľov, ktorá má aspoň približne podobný používateľský profil, teda podobné knižnično-informačné záujmy, požiadavky a potreby, na ktoré môžeme adresnejšie reagovať. Prácu s vybranými komunitami vnímame ako cieľavedomú, pravidelnú, programovú a v časovom horizonte dlhodobú knižnično-informačnú prácu. Predchádza jej záujem „zdola“ - buď vyjde impulz priamo z danej komunity alebo z iniciatívy knižnice, ktorá osloví priamo komunitu s možnosťou poskytnúť jej relevantné informačné zdroje a špecifické knižnično-informačné služby podľa jej informačných potrieb a požiadaviek.

Príkladom takejto „symbiózy“, keď sa záujem stretne na oboch stranách, je *cyklus premietaní filmov s audiokomentárom* pre nevidiacich a slabozrakých čitateľov v Oddelení pre nevidiacich a slabozrakých, *populárno – náučné prednášky* Dušana Valenta v Úseku pre deti a mládež a individuálne konzultácie pre seniorov v Úseku krásnej a cudzojazyčnej literatúry. Každý z nás pracuje v inom úseku knižnice a každý pracuje s inou používateľskou skupinou, spája nás však užšie zameranie na čitateľskú komunitu, čo umožňuje naplno preukázať dôležitosť verejnej knižnice ako priestoru, ktorý spĺňa v komunite informačnú, vzdelávaciu, kultúrnu a sociálnu funkciu.

Pre zrakovo postihnutých čitateľoch sa snažíme vytvoriť priestor, nielen pre vypožičiavanie zvukových kníh, ale aj atraktív-

ne prostredie, kde by sa zrakovo postihnutí ľudia mohli stretávať na besedách s osobnosťami kultúrneho života, spoločne zdieľať zážitky z prečítaného alebo vypočutého filmu s komentárom. Tým sa sústredíme najmä na kultúrnu a sociálnu funkciu knižnice pre komunitu zrakovo postihnutých.

Interaktívne prednášky pre deti a mládež zaujímavou formou pripravuje študent paleontológie
Mgr. Dušan Valent, ktorý kladie dôraz najmä informačnú a vzdelávaciu funkciu knižnice. Treba vyzdvihnúť aj fakt, že náš kolega ako študent paleontológie chcel popularizovať vedu a v knižnici našiel vhodný priestor a poslucháčov.

Knihovníkom Mestskej knižnice v Bratislave nie je ľahostajná ani počítačová gramotnosť staršej generácie. Projektom individuálnych konzultácií práce s počítačom a internetom sa snažíme zabezpečiť najmä informačnú, vzdelávaciu a sociálnu funkciu knižnice.

1. Komunita zrakovo postihnutých ľudí a ONS MKB

Knižničná práca so zrakovo postihnutými čitateľmi má v Mestskej knižnici v Bratislave už 22 ročnú tradíciu (Oddelenie pre nevidiacich a slabozrakých – ďalej ONS - bolo založené v roku 1991). Od začiatku pôsobenia vnímame knižnično-informačnú prácu ako dialóg medzi knižnicou a čitateľom. Ako základ úspešnej komunitnej práce v knižnici chápeme tiež spoluprácu a komunikáciu s podobne zameranými inštitúciami, vzdelávacími, podpornými alebo záujmovými organizáciami pre zrakovo postihnutých ľudí. V našom prípade to sú: Slovenská knižnica pre nevidiacich Mateja Hrebendu v Levoči, Knihovna a tiskárna pro nevidomé K.E.Macana v Prahe, Únia nevidiacich a slabozrakých Slovenska, Podporné centrum pre zrakovo postihnutých študentov, Katedra špeciálnej pedagogiky PDF UK, ZŠI pre slabozrakých a nevidiacich v Bratislave, N.O. Trnka – Mgr. Art Karol Trnka, producent audiokomentárov pre nevidiacich a slabozrakých ľudí, OZ Zrakáč – divadlo nevidiacich a slabozrakých hercov a iné.

Okruh podujatí organizovaných v ONS môžeme rozčleniť na rôzne tematicky zamerané akcie a podujatia určené pre:
zrakovo postihnuté (ďalej len ZP) deti a mládež (projekt „Čítajme spolu“),
zrakovo postihnutých (ďalej len ZP) dospelých (besedy so spisovateľmi, literárny klub, Kino pre nevidiacich a slabozrakých),
širokú verejnosť (informačné prednášky a exkurzie).

Obojstranná integrácia - výhody pre obe strany: projekt „Čítajme spolu“

Projekt „Čítajme spolu“ dlhodobo realizujeme s pomocou zdrojov z Ministerstva kultúry. Je zameraný na integráciu detí, nevidiacich a inak postihnutých škôlkarov a školákov do spoločnosti vidiacich a naopak. Pri týchto podujatiach kladieme dôraz na to, čo deti spája - radi čítajú a dozvedia sa niečo nové. Zmenou v zriaďovacej listine Slovenskej knižnice pre nevidiacich Mateja Hrebendu v Levoči od roku 2011, keď sa služby Oddelenia pre nevidiacich a slabozrakých rozšírili aj pre iné kategórie *„znevýhodnených používateľov v rozsahu*

odôvodnenom ich zdravotným postihnutím", sme rozšírili cieľovú skupinu detí a mládeže, okrem zrakovo postihnutých, aj o deti s poruchami reči a dyslexiou a mentálne či telesne postihnuté, teda deti a mládež, ktoré nemôžu využívať „klasické" publikácie z rôznych dôvodov, a to hlavne z hľadiska plnohodnotného vnímania textu.

Od roku 2013 už teda pripravujeme podujatia v rámci projektu „Čítajme spolu" nielen pre zrakovo postihnuté deti, ale aj pre deti s poruchami vnímania textu – zväčša dyslexiou. Príkladom úspešného podujatia bola 3D výstava a tvorivá dielňa Slávky Boudovej - českej výtvarníčky žijúcej v Luxemburgu „*Z rozprávky do rozprávky alebo svet rukami videný*".

Inštalácia je výtvarným spracovaním českej, slovenskej a luxemburskej rozprávky v hmatovej podobe pre „čítanie rukami" a vychádza z textov Pavla Dobšinského – Soľ nad zlato, Boženy Němcovej – O kohútikovi a sliepočke a Augusta Liesche – O myši Katty * (c) Consorts Kauffman L-1117 .

Súčasťou výstavy boli literárne dielne pre zrakovo a inak postihnuté deti a verejnosť pripravené v rámci podujatia „Bratislava pre všetkých" 19.-20.4.2013 a 28.5.2013. Interaktívne čítanie a tvorivá literárna dielňa boli zamerané na čítanie rozprávok spojené s hmatovým vnímaním prečítaného. Účinkujúci aktívne deti zapájali do programu pomocou obrazov a rekvizít s cieľom prehĺbiť porozumenie textu, prepojiť obrazovú a hmatovú skúsenosti a podporiť čitateľské návyky detí.

Podobne tvorivá literárna dielňa pre deti s poruchami reči a správania bola zamerané na čítanie rozprávky od Boženy Němcovej „O kohútikovi a sliepočke" spojené s hmatovým vnímaním prečítaného, divadelným spracovaním rozprávky a na čítanie s porozumením.

Kino pre nevidiacich a slabozrakých - premietanie filmov s hlasovým komentárom

Čitatelia sa na nás už dlhšie obracali s požiadavkami, aby sme poskytovali aj komentáre k filmom, hoci to boli len čisto komentáre v mp3 formáte bez obrazu. Neskôr s rastúcou produkciou audio komentárov skrsla aj myšlienka kina pre nevidiacich a slabozrakých. Už v januári 2011 sme začali premietať s požičanou technikou, premietacím plátnom aj reproduktormi a s bezplatne zapožičanými filmami na DVD s hlasovým komentárom od spoločností Asociácia slovenských filmových klubov, Bontonfilm Slovakia, Magicbox Slovakia, Slovenského filmového ústavu a Únie nevidiacich a slabozrakých Slovenska. Takto kino fungovalo až do doby pridelenia dotácie z Ministerstva kultúry SR v júli 2011.

Treba spomenúť, že v minulosti už podobné iniciatívy boli zo strany Únie nevidiacich a slabozrakých Slovenska (UNSS), ale momentálne takáto verejná služba pre túto kategóriu občanov v Bratislave chýbala. Občania so zrakovým znevýhodnením totiž za bežných podmienok nemajú možnosť plnohodnotne vnímať film v televízii alebo v klasickom kine, ak nie je opatrený hlasovým komentárom pre nevidiacich a slabozrakých.

Hlasový komentár dokresľuje scény, odevy, predmety a ďalšie vizuálne prvky filmu. Je umiestňovaný do tichých pasáží filmu tak, aby nerušil originálne hlasy vo filme

a tým dopĺňa to, čo nevidiaci a slabozrakí nemajú možnosť z bežných dialógov vo filme rozpoznať.

Hlavných cieľom projektu je odbúravanie bariér v dostupnosti kultúry znevýhodnených skupín obyvateľstva a rozvoj a rozšírenie možností kultúrnych aktivít pre zrakovo postihnutých ľudí. Prvé premietanie filmu s hlasovým komentárom pre nevidiacich a slabozrakých sa uskutočnilo v roku 2011. Naši čitatelia kino uvítali, čo môžeme sledovať aj na návštevnosti. Tak ako bežní návštevníci kina aj oni si radi vychutnajú zážitok z dobrého príbehu, prevažuje záujem o filmy ľahšieho žánru, napríklad staré slovenské komédie, ktoré sme získali od Slovenského filmového ústavu (SFÚ). Premietania bývajú tradične každú poslednú stredu v mesiaci. Vstupné sa neplatí a aj ostatné služby pre zrakovo znevýhodnených čitateľov v Mestskej knižnici sú bezplatné. Tieto filmy je zo zákona možné premietať bez súhlasu a nároku na odmenu držiteľa autorských práv len pre nevidiacich a slabozrakých ľudí. My si však pýtame súhlas od distribučných spoločností aj tak. Premietanie je určené nielen pre našich nevidiacich a slabozrakých čitateľov, ale aj pre rovnako zrakovo znevýhodnených občanov Bratislavy, ktorí nie sú registrovanými čitateľmi.

Od roku 2011 sme prezentovali v rámci kina pre nevidiacich a slabozrakých viac než 35 filmových projekcií, ktoré si prišlo „pozrieť" vyše 300 návštevníkov. V rámci podujatí sa uskutočnili aj besedy s tvorcami audiokomentárov (pán Karol Trnka, pán Petr Mašek z Apogea a iní) a tiež so známymi osobnosťami, hlavnými predstaviteľmi filmov, napríklad s pánom Ladislavom Chudíkom v rámci premietania filmu „Kapitán Dabač" s audiokomentárom, v marci 2012 a s pani Milkou Vášáryovou v rámci premietania filmu „Medená veža" s audiokomentárom, v marci 2013.

Takýmto spôsobom môžeme našim čitateľov ponúknuť viac než len „audiokomentár" k filmom, ktorý je v rámci programu „Kinoklub" rádia Devín prístupný v rozhlasovej podobne dvakrát do mesiaca. Práve pri zrakovo postihnutých ľuďoch je dôležitá aj sociálna úloha knižnice, keďže táto komunita funguje na hlbších sociálnych vzťahoch a zdieľaní spoločných zážitkov.

Informačné prezentácie a prednášky v rámci cyklu „Žijú medzi nami"

Okrem podujatí pre ZP čitateľov organizuje knižnica aj informačnú, osvetovú a propagačnú činnosť pre verejnosť. Pripomíname ňou dátumy, ktoré súvisia so životom zrakovo znevýhodnených napr. Deň nevidiacich, Deň bielej palice, Deň vodiacich psov a pod. Jej zámerom je pôsobiť na ľudí, aby dokázali prijať zdravotne postihnutých občanov medzi seba ako rovnocenných a aby vnímali ich potreby a vedeli im pomôcť.

Pri príležitosti Dňa nevidiacich každoročne organizujeme Deň otvorených dverí pre širokú verejnosť. Návštevníci majú možnosť oboznámiť sa s prevádzkou ONS, so špeciálnym fondom a kompenzačnými pomôckami pre zrakovo znevýhodnených ľudí. V oddelení prezentujeme aj sprievodné akcie ako výstavku ručných prác a výtvarnej činnosti zrakovo znevýhodnených a iné.

V rámci exkurzií organizujeme informačné prednášky pre žiakov základných a stredných škôl a tiež⊠ študentov Filozofickej fakulty UK v spolupráci s Katedrou knižničnej a informačnej vedy FiF UK a Katedrou špeciálnej pedagogiky PdF UK .

Pri príležitosti akcie „Bratislava pre všetkých" sa už tradične koná v letnej čitárni U červeného raka informačno-propagačná prezentácia a praktická ukážka výcviku vodiacich psov. Podujatie je zabezpečené v spolupráci s Výcvikovou školou pre vodiace psy pri ÚNSS. O akciu je každoročne veľký záujem zo strany širokej verejnosti. V roku 2012 sme organizovali v Oddelení pre nevidiacich a slabozrakých MKB spolu 28 podujatí, ktorý sa zúčastnilo 649 návštevníkov a 5 výstav, ktoré si pozrelo 860 návštevníkov.

2. Dušan Valent: „Dinosaury, sopky a záhady v knižnici" (interaktívne populárno-náučné prednášky pre deti a mládež spojené s powerpointovou prezentáciou)

Už piaty školský rok prebiehajú na pôde Mestskej knižnice v Bratislave populárno-náučné prednášky na prírodovedné témy určené predovšetkým pre deti základných škôl. Pôvodné zameranie na históriu života (Dinosaury – svet obrov, Príšery praveku) a rôzne geologické fenomény (Sopky, Putujúce horstvá) rozšírili ďalšie témy vychádzajúce z rozšírených vedecko-publicistickými aktivít lektora, zamerané predovšetkým na záhady (Prečo vidíme duchov?, Záhada UFO) ale aj rôzne iné zaujímavosti z vedy (Vesmír – to najzáhadnejšie miesto, Najúžasnejšie vedecké fakty) a estetickú stránku prírody (Najväčšie krásy Zeme). Rozšírenie a spestrenie ponuky viedlo k zvýšeniu záujmu zo strany škôl, takže sa od októbra 2012 do mája 2013 uskutočnilo viac ako 50 podujatí pre vyše 1300 návštevníkov. Rozširovanie ponuky pokračuje naďalej, takže v súčasnosti tvoria ponuku už štyri tematické cykly: Pradejiny života, Záhady a zvláštne javy, To najúžasnejšie z vedy a Svet zvierat.

Jednotlivé prednášky sa snažia pútavou a zrozumiteľnou formou podnietiť záujem o prírodu a viesť ku kritickému mysleniu. Ich snahou nie je suplovať školské vyučovanie, ale doplniť a rozšíriť ho. Ako prostriedok na dosiahnutie tohto cieľa slúžia zaujímavé, ale často málo známe informácie o významných témach či fenoménoch. Nepredstavujú iba strohý výber kuriozít a zaujímavostí, prednášky sa totiž o každej téme sa snažia vytvoriť komplexný obraz v širšom kontexte.

Dôležitosť vedecko-popularizačných aktivít v súčasnosti stúpa. Západná civilizácia sa stáva čoraz závislejšia na vede a technike, no ľudia o nej vedia stále menej a menej. Na vine je aspoň sčasti vzdelávací systém, ktorí u detí v mnohých prípadoch vyvoláva a odpor voči vede a prakticky vôbec nevysvetľuje princípy postupov vedeckého poznania a ich dôležitosť. Výsledkom sú dospelí, často aj vysokoškolsky vzdelaní ľudia, ktorým chýba elementárna vedecká gramotnosť. V ére internetu a prebytku informácií pochybnej kvality rastie taktiež význam kritického myslenia. Ako zdôrazňoval už známy astrofyzik a popularizátor vedy Carl Sagan, dôsledkom nedostatočného premostenia vedy a laickej obce je prekvitanie pseudovedy, iracionality a modernej poverčivosti aké stelesňuje

ezoterika, motivačná pseudopsychológia, konšpiračné teórie a dôvera v alternatívnu „medicínu“ alebo manipulatívne náboženské hnutia a sekty. Hoci sa naša civilizácia posunula do 21. storočia, myslenie mnohých ľudí zostáva aj naďalej v stredoveku. Ak nedokáže situáciu zmeniť vzdelávací systém, zodpovednosť sa presúva na vedeckú komunitu a predovšetkým popularizátorov či „komunikátorov“ vedy.

Napriek tomu, že ide spravidla o organizované prednášky pre konkrétne školské kluby okolitých škôl, prednášok sa z vlastnej iniciatívy pravidelne zúčastňujú taktiež skupinky starších žiakov, ktoré už školské kluby nenavštevujú. Podčiarkuje to skutočnosť, že o tento typ podujatí je v radoch detí a mládeže záujem a že podobné popularizačné aktivity majú svoje opodstatnenie.

3. Bc. Miroslav Kováč: “Senior a mladý knihovník” (konzultačné hodiny pre čitateľov)

Na základe úspešnosti projektu Počítačová škola pre seniorov, ktorý u nás funguje už štvrtý rok, sme sa rozhodli v roku 2012 uskutočniť menší projekt, a to konzultačné hodiny nielen pre našich čitateľov, ktorí si chcú zdokonaliť prácu s počítačom, ale aj pre tých, ktorí s počítačom nikdy nepracovali. Tieto konzultačné hodiny využívajú najmä starší čitatelia. Jedinou podmienkou je, že musia byť zaregistrovaní v našej knižnici.

Samostatné konzultačné hodiny sa realizujú 5x do týždňa, od pondelka do piatku, v časovom rozpätí od 13:30 do 15:30. Jeden termín je obsadený maximálne štyrmi čitateľmi. Tým, že tieto hodiny vedieme dvaja, čitateľov rozdeľujeme po dvoch. Pred delením do dvojíc sa čitateľov vopred spýtame, či už majú skúsenosť s počítačom a v čom sa chcú zdokonaliť. Pri úplných začiatočníkoch je to ťažšie tým, že je to pre nich niečo nové, potrebujeme viac trpezlivosti. Vysvetľujeme im základné pojmy ako sú počítač, monitor, klávesnica, myš a ich používanie. Učíme ich písať na klávesnici, pohybovať a klikať na myš, zapnúť a vypnúť počítač, vytvárať priečinky, dokumenty a tiež ich presun a mazanie. Ďalej ich učíme vytvárať emailové adresy, posielanie správ, spustenie a vyhľadávanie na internete a predovšetkým orientácia na našej stránke Mestskej knižnice a vyhľadávanie v online katalógu. V prípade, že už pracovali s počítačom, tak nám oni sami tvoria osnovu s otázkami, ktoré ich zaujímajú. Väčšinou ide o jednoduchšie veci ako sú komunikácia cez Skype, presun dokumentov na USB kľúč, presun fotografií do počítača, napaľovanie CD a DVD, ukladanie stránok do obľúbených položiek, posielanie fotografií prostredníctvom emailu a pod. Stretávame sa tiež s ťažšími otázkami, na ktoré niekedy nevieme ani my sami odpovedať. Svojím spôsobom sú tieto hodiny sociálno-informačno-náučné. Sociálne v tom zmysle, že mnohí čitatelia nemajú možnosť sa doma „vyrozprávať“, preto nám počas alebo po skončení konzultácií rozprávajú svoje životné situácie, historky, problémy, alebo sa nás pýtajú na naše názory o konkrétnych situáciách.

Cieľom týchto konzultačných hodín je okrem iného i začlenenie starších čitateľov do praktického využívania moderných

technológií a umožniť im lepší kontakt s blízkymi, ale predovšetkým s knižnicou. Preto vnímame starších čitateľov ako špecifickú skupinu. Našou snahou je prinavrátiť záujem tejto skupiny čitateľov o využívanie knižnice a jej knižničných služieb. Najmä v Bratislave je to o to ťažšie, že sa tu nachádzajú viaceré kultúrne zložky ako napríklad divadlá, kultúrne centrá organizujúce rôzne podujatia a pod. Vďaka týmto hodinám je väčší záujem o naše služby.

Tento projekt je vhodný pre každú knižnicu, nakoľko je nízkorozpočtový, vďaka tomu, že vyučovanie vedieme my knihovníci, teda knižnica nepotrebuje honorovať školeného lektora. Stačí mať grant na kúpu počítačov a v knižnici mať zavedený Internet.

Záver

Spoločným snažením verejných knižníc je zvyšovanie záujmu rôznych komunít o využívanie knižnice ako dôležitého miesta, kde môžu získať relevantné informačné zdroje a adresné knižnično-informačné služby pre ich rozvoj. Úlohy do budúcich rokov vnímame ako stanovenie si priorít v oblastiach zameraných na:

obraz používateľa knižnice (hlbšie poznanie jeho informačných potrieb a požiadaviek),

- zdôraznenie významu kníh a čítania pre rozvoj komunity (znižovanie informačného deficitu, kultúrny a sociálny rozvoj a pod.),
- zlepšenie knižnično-informačných služieb (aké služby poskytovať resp. ako upraviť ich formu, aby bola stále atraktívna pre používateľov).

Naše skúsenosti z praxe naznačujú, že najlepším riešením je čitateľov zapojiť do rozhodovania o smerovaní knižnice a o možnosti výberu. Knižnica je pre čitateľov a oni to tiež tak chápu. Z pohľadu čitateľskej odozvy je dôležité:

- flexibilne reagovať na čitateľské podnety a nápady,
- neustále rozširovať a inovovať podujatia o nové prvky,
- hľadať nové možnosti spolupráce.

Ciele verejných knižníc v rámci ich sociálnej funkcie - prístupnosť, podpora a spoločenská integrácia rôznych kategórií používateľov potvrdzujú, že verejná knižnica sa stáva jedinečnou a nezastupiteľnou, svojím dosahom, rozsahom a ponukou služieb. Individuálnym a kolektívnym pôsobením je dôležitá pre rozvoj kultúrnej spoločnosti, ktorá rešpektuje a integruje rôzne skupiny ľudí, i znevýhodnených ako rovnocenných členov spoločnosti.

Zoznam bibliografických odkazov:

1. Rozhodnutie Ministerstva kultúry Slovenskej republiky o zmene a doplnení zriaďovacej listiny Slovenskej knižnice pre nevidiacich Mateja Hrebendu so sídlom v Levoči. 2011. [online]. [cit. 2013-09-05]. Dostupné na internete: <http://www.skn.sk/?zriadovacia-listina>.

MOSTY PRIATEĽSTVA. OSOBNOSTI SLOVENSKA V KONTEXTE VZŤAHOV SO ZAHRANIČÍ. VEDECKÁ KONFERENCIA, 15. – 17. OKTÓBER 2013/ *FRIENDSHIP BRIDGES. SLOVAK PERSONALITIES IN THE CONTEXT OF SLOVAKIA FOREIGN RELATIONS. SCIENTIFIC CONFERENCE, 15 - 17 OCTOBER 2013*

Chalupeková, Dana, Štátna vedecká knižnica v Banskej Bystrici
dana.chalupekova@svkbb.eu

Abstract: *International scientific conference dedicated to personalities whose's origin and roots are in Slovakia, but whose importance and contribution for the whole society is often appreciated, remembered and honoured by other nations. It was held on 15 - 17 October 2013 at the State Research Library in Banská Bystrica. The idea of scientific event, offering space to biographical research presentation of such personalities, was the extension of the „Cycle of Personalities „, which has begun at the State Scientific Library already in 1999.*
Keywords: *biographical research, personalities, Slovaks abroad, State Research Library in Banská Bystrica, Scientific Conference*
Kľúčové slová: *biografický výskum, osobnosti, Slováci v zahraničí,* Štátna vedecká knižnica v Banskej Bystrici, *vedecká konferencia*

Na Slovensku sa v každom regióne nájdu osobnosti, ktoré svojimi aktivitami a erudíciou vynikali v rôznych oblastiach, no svoj osobnostný a profesijný potenciál uplatnili až v inom štáte. Z rôznych príčin opustili svoju vlasť a mnohokrát si ich význam a celospoločenský prínos uvedomujú, vážia a pripomínajú iné národy a štáty, kým vo svojom rodisku zostávajú nedocenené, v niektorých prípadoch dokonca neznáme. Zoznam mien takýchto osobností by bol určite dlhý. Počnúc tými, ktorých dielo v zahraničí je už čiastočne zmapované, až po mená úplne zabudnuté.

Štátna vedecká knižnica v Banskej Bystrici (ďalej len ŠVKBB) si fenomén „Osobností" uvedomuje už dlhší čas. V roku 1999 vznikol na pôde ŠVKBB projekt s názvom *Cyklus Osobnosti*, ktorého cieľom bolo postupne predstaviť významných ľudí, ktorých činnosť bola spojená priamo s mestom Banská Bystrica či s jeho regiónom a upozorniť na ne. Neskôr dostali priestor nielen obyvatelia mesta žijúci a pôsobiaci v regióne od narodenia, ale aj tí s príležitostným pobytom a vzťahom k mestu a okoliu a tiež tí, ktorí robia mestu dobré meno na celom Slovensku či v zahraničí. Myšlienka projektu sa rozšírila, keď knižnica vytvorila priestor na prezentáciu výsledkov vedeckovýskumnej činnosti z oblasti regionálnej historiografie, ktorej sa začala intenzívnejšie venovať po roku 2000. Výstupmi boli dva edičné tituly: biografický slovník *Kto bol kto v Banskej Bystrici v roku 2001*[1] *– Who is who*, akých vyšlo na Slovensku veľmi málo a slovníko-

1 ŠOVČÍKOVÁ, Darina et al. *Kto bol kto v Banskej Bystrici v roku 2001*. Banská Bystrica : Štátna vedecká knižnica v Banskej Bystrici, 2002. ISBN 80-85169-59-2.

vá lexikografická práca *Kto bol kto v histórii Banskej Bystrice 1255 – 2000*[2]. Národným biografickým ústavom Slovenskej národnej knižnice v Martine bola publikácii v roku 2003 udelená prémia Jozefa Miloslava Hurbana v kategórii pôvodných slovenských biografických diel. Publikované boli aj viaceré personálne bibliografie a 5 zväzkov z edície Fenomén osobnosti, z čoho dva zväzky boli výstupom z odborného seminára a vedeckej konferencie. Z edície vyšlo: Čím by bola Banská Bystrica a región bez nich[3], personálna bibliografia venovaná *Jánovi Miklešovi, Význam osobností pre mestá a regióny – knižnice a budovanie regionálnych databáz*[4], biografický slovník *Osobnosti Banskej Bystrice na začiatku 3. tisícročia*[5] a Významné *osobnosti v dejinách Banskej Bystrice*[6]. V rámci posúvania hraníc projektu sa ŠVKBB neskôr podujala predstaviť aj osobnosti, ktoré nepreslávili len Banskú Bystricu, ale zároveň aj celé Slovensko v zahraničí. Urobila tak prostredníctvom medzinárodnej vedeckej konferencie, ktorá ponúkla priestor prezentovaniu výsledkov biografického výskumu týchto osobností.

Vedecká konferencia pod názvom *Mosty priateľstva – osobnosti Slovenska v kontexte vzťahov so zahraničím* sa konala v dňoch 15. – 17. októbra 2013 v historických priestoroch ŠVKBB . Uskutočnila sa pod záštitou podpredsedníčky Národnej rady SR JUDr. Jany Laššákovej. Organizátormi podujatia boli: Štátna vedecká knižnica v Banskej Bystrici, Historický ústav SAV v Bratislave, Slovenská národná knižnica v Martine – Národný biografický ústav a Fakulta humanitných vied Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici – Katedra histórie, ktorých zástupcovia: PhDr. Oľga Lauková, PhD., PhDr. Blanka Snopková, PhD., PhDr. Oľga Doktorová, PhDr. Ľubica Kázmerová, CSc. a doc. PhDr. Miroslav Kmeť, PhD. – tvoriaci organizačný výbor konferencie, intenzívne pripravovali podujatie už od roku 2011.

Konferenciu svojimi príhovormi za organizátorov podujatia otvorili PhDr. Oľga Lauková, PhD. – riaditeľka Štátnej vedec-

Na fotografii zľava: PhDr. Oľga Lauková, PhD. – riaditeľka ŠVKBB, PhDr. Slavomír Michálek, DrSc. – riaditeľ Historického ústavu SAV a PhDr. Blanka Snopková, PhD. – štatutárna zástupkyňa riaditeľky ŠVKBB

2 KLIMOVÁ, A., et al. *Kto bol kto v histórii Banskej Bystrice 1255 – 200.* Banská Bystrica: Štátna vedecká knižnica v Banskej Bystrici, 2002. ISBN 80-85169-62-2.

3 ALBERTOVÁ, H. a M. BÔBOVÁ. Čím by bola Banská Bystrica a región bez nich. Banská Bystrica: Štátna vedecká knižnica v Banskej Bystrici, 2009. ISBN 978-80-89388-17-2.

4 SNOPKOVÁ, Blanka. *Význam osobností pre mestá a regióny – knižnice a budovanie regionálnych databáz.* Banská Bystrica: Štátna vedecká knižnica v Banskej Bystrici, 2010. ISBN 978-80-89388-26-4.

5 ALBERTOVÁ, H., A. KLIMOVÁ a B. SNOPKOVÁ. *Osobnosti Banskej Bystrice na začiatku tretieho tisícročia.* Banská Bystrica: Štátna vedecká knižnica v Banskej Bystrici, 2010. ISBN 978-80-89388-34-9.

6 SNOPKOVÁ, Blanka. *Významné osobnosti v dejinách Banskej Bystrice.* Banská Bystrica: Štátna vedecká knižnica v Banskej Bystrici, 2010. ISBN 978-80-89388-34-9.

kej knižnice v Banskej Bystrici a PhDr. Slavomír Michálek, DrSc. – riaditeľ Historického ústavu SAV. Rokovacím jazykom boli slovenčina a ruština, preklad bol zabezpečený simultánne.

Súčasťou konferencie boli aj sprievodné podujatia, ktoré sa konali dňa 15. 11. 2013. Účastníci absolvovali lektorovanú prehliadku novozrekonštruovaného Hradu Ľupča neďaleko Banskej Bystrice. V popoludňajších hodinách sa v spolupráci s Centrom slovanských štúdií ŠVKBB uskutočnila prezentácia monografie *Slováci v Srbsku z aspektu kultúry.* Hosťami stretnutia boli predsedníčka Národnostnej rady slovenskej národnostnej menšiny Anna Tomanová Makanová, predseda Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí RNDr. Igor Furdík a samotné zostavovateľky monografie Milina Sklabinská a Katarína Mosnáková.

Odborný program samotnej konferencie bol rozdelený do dvoch dní. Po úvodnom referáte riaditeľa Odboru správy a výskumu pôvodných prameňov Slovenskej národnej knižnice v Martine (ďalej len SNK) – doc. PhDr. Augustína Maťovčíka, DrSc., ktorý prezentoval výsledky biografického výskumu na Slovensku za rok 2012, predstavila činnosť Národného biografického ústavu SNK Mgr. Alena Táborecká, ktorá, okrem iného, informovala aj o vydaní nového, v poradí piateho dielu *Biografického lexikónu Slovenska*[7]. V ďalších príspevkoch odzneli biografické medailóny osobností z rôznych profesijných oblastí, ktoré obohatili svetovú vedu, techniku a kultúru. V prvom bloku sme sa prostredníctvom PhDr. Mariána Servátku, Csc., ktorý pracoval ako veľvyslanec vo Varšave, pri Svätej stolici a v Bielorusku, dozvedeli o Slovákoch, ktorí v daných krajinách pôsobili. Boli to osobnosti známe vo Varšave – **Miroslav Iringh**, veliteľ 535. čaty Slovákov počas Varšavského povstania, v Taliansku - operný spevák **Ladislav Kudiš** a výtvarný umelec **Stano Dusík**; v Bielorusku – zakladateľ bieloruskej scénografie **Oskar Mariks**. Doc. PhDr. Miroslav Kmeť, PhD. z Katedry histórie FHV UMB v Banskej Bystrici predstavil dolnozemských Slovákov s dvojitou identitou – Ľudovíta Haana a **Michala Žilinského**, Dr. Anna Kováčová, PhD. z Výskumného ústavu Slovákov v Maďarsku zase **J. A. Wagnera** ako reprezentanta slovenských vzdelanostných kruhov Budapešti. Z oblasti diplomatických kruhov zazneli príspevky venované **Jozefovi Honzovi - Dubnick**ému, predstaviteľovi Slovenskej Ligy a priamemu účastníkovi rokovaní o Clevelandskej dohode (príspevok predniesol PhDr. Ferdinand Vrábel) a **Vladimírovi Palicovi**, československému diplomatovi a americkému bibliografovi (príspevok predniesol riaditeľ Historického ústavu SAV v Bratislave, PhDr. Slavomír Michálek, DrSc.). Prvý blok uzavrel príspevok venovaný **pátrovi Pavlovi Bajanovi**, po ktorého misijných cestách nás previedol Milan Hudaček, člen Spoločnosti Ježišovej v Bratislave.

Druhý blok bol venovaný osobnostiam z oblasti umenia, architektúry a rádiotelegrafie. Grófku **Margitu Czóbelov**ú, maliarku a ilustrátorku zo Strážok predstavila PhDr. Ľubica Kázmerová, Csc. z Historického ústavu SAV v Bratislave. Príspevok

7 *Biografický lexikón Slovenska. V. Km - L.* Martin: Slovenská národná knižnica, Národný biografický ústav, 2013. ISBN 978-80-81490-11-8.

venovaný **Márii Basilides**, opernej speváčke, ktorá sa preslávila v Budapešti predniesla Mgr. Eleonóra Blašková zo Štátnej vedeckej knižnice v Košiciach. **Jozefovi Murgašovi** ako priekopníkovi rádiotelegrafie sa vo svojej prednáške venoval Ing. Jozef Roman zo Slovenského technického múzea v Košiciach. Rodinné korene J. Murgaša predstavila Mgr. Eva Furdíková. Ostatné dva príspevky prvého dňa rokovania boli venované architektovi **Ladislavovi Hudecovi**, rodákovi z Banskej Bystrice, ktorý zmenil tvár Šanghaja. Očami domácej a zahraničnej tlače ho predstavila PhDr. Blanka Snopková, PhD., z pohľadu protikladov spoločenského rozvoja a jeho tvorby zas PhDr. Klára Kubičková z Banskej Bystrice, ktorej v tomto roku vyšla kniha pod názvom *Po stopách architekta L. E. Hudeca*[8].

Dopoludňajší blok druhého dňa rokovania bol zameraný na osobnosti z oblasti zdravotníctva a matematických vied. Medzi nimi **Kristián Paecken**, ktorý pôsobil v Rusku (PhDr. A. Falisová, PhD. – Historický ústav SAV v Bratislave, doc. PhDr. E. Morovicsová, PhD., MPH – Lekárska fakulta UK v Bratislave), **otec a syn Rulandovci** v službách panovníkov a obyvateľov európskych krajín v 16. a 17. storočí (Vlasta Okoličányová, prom. knih. – Univerzitná knižnica v Bratislave) a **Mária Böhmová-Dziaková**, ktorá sa cez životné osudy dostala z Košíc až do Ameriky (doc. PhDr. E. Morovicsová, PhD., MPH – PhDr. A. Falisová, PhD.). Priestor dostal aj významný matematik **Ludwig Schlesinger**, učiteľ Jura Hronca v príspevku RNDr. Miroslava Tibora Morovicsa, Csc. z Historického ústavu SAV v Bratislave.

Ďalší blok bol venovaný dvom významným osobnostiam, ktoré zanechali svoju pečať v Rusku a Bielorusku. Genealogické korene klasického filológa **Emila Černého**, banskobystrického rodáka, predstavil PhDr. Ján Žilák, CSc. z Centra vedy a výskumu Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. Ako autora stredoškolských učebníc ho predstavil PaedDr. Július Lomenčík, PhD. z Fakulty humanitných vied UMB v Banskej Bystrici – Katedry slovenského jazyka a literatúry. S prezentáciou fotografií z rodinného albumu vystúpil aj priamy potomok Emila Černého – Ing. Vitalij Slavin žijúci v Moskve. Tradície humanitného vzdelávania v Rusku, ktoré sú tiež spojené s Emilom Černým, priblížila doc. Oľga Ivanova, Csc. z Ruskej novej univerzity v Moskve.

V príspevkoch Zinaidy Kučer zo Štátneho múzea histórie divadelnej a hudobnej kultúry v Minsku a Eleny Leškovič zo Štátneho literárneho múzea Janka Kupalu v Minsku sme si detailne pripomenuli **Oskara Mariksa** ako klasika bieloruskej scénografie, divadelného umelca, majstra dekoratívneho umenia, architekta a scénografa k dielam Janka Kupalu. Zaujímavé boli aj príspevky o osobnostiach, ktoré pôsobili v Nemecku. Patril medzi ne **Paul Pater**, vydavateľ a kníhtlačiar, ktorý svojim dielom *De Germaniæ miraculo optimo, maximo, typis literarum...* zachytil dejiny typografie (doc. PhDr. Gabriela Žibritová, PhD.). PhDr. Klára Komorová, PhD. prezentovala vo svojom príspevku výsledky výskumného projektu *Pamäť Slovenska* –

8 KUBIČKOVÁ, Klára. *Po stopách architekta L. E. Hudeca.* Banská Bystrica: C. A.L.E.H, 2013. ISBN 978-80-97135-50-8.

Národné centrum excelentnosti výskumu, ochrany a sprístupňovania kultúrneho dedičstva, do ktorého sa v roku 2010 zapojila Slovenská národná knižnica v Martine ako partnerská inštitúcia Žilinskej univerzity v Žiline. Súčasťou projektu bola čiastková úloha *Základný výskum historických knižných dokumentov, fondov a výskum patriotík* v rámci ktorej prebiehal aj výskum zameraný na *Bibliografiu slovacikálnych tlačí 15. – 20. storočia*. V rámci riešenia tejto úlohy bolo potrebné vykonávať heuristiku nielen v domácich knižniciach a rôznych inštitúciách, ktoré vlastnia historické fondy, ale najmä v zahraničí. Prvou inštitúciou, v ktorej sa začal prieskum a výskum slovacikálnych tlačí, bola Universitäts- und Forschungsbibliothek v Gothe. Autorka predstavila viacerých slovenských študentov na nemeckých univerzitách, na význam ktorých poukazujú ich publikované diela.

Príspevky, ktoré počas konferencie odzneli, boli len malou ukážkou toho, koľko je slovenská historiografia ešte dlžná osobnostiam, ktoré v rôznej dobe, v rôznych historicko-spoločenských podmienkach a v rôznych oblastiach pôsobili mimo Slovenska. Veríme, že banskobystrické vedecké podujatie podnieti k ďalšiemu cieľavedomému bádaniu, kritickému hodnoteniu a komplexnému spracovaniu biografických portrétov osobností, ktorých pôvod a korene siahajú na Slovensko. Myslíme si totiž, že venovať sa tejto otázke je naša povinnosť, ktorou prispejeme k obohateniu kultúry Slovenska a zároveň vytvoríme „mosty" ku kultúre iných národov. Príspevky, ktoré odzneli na konferencii, vyjdú knižne.

LITERÁRNY FESTIVAL ČÍTA CELÁ RODINA 2013 / *LITERARY FESTIVAL THE WHOLE FAMILY READS 2013*

Ing. Viera Ristvejová, Knižnica pre mládež mesta Košice
viera.ristvejova@kosicekmk.sk

***Abstract**: Library for the Youth of Kosice for the third time organized a family literary festival The whole family reads and has retained its aim to promote reading and bringing reading back into families. The festival program pointed out how important it is to read, read to your children and in that way contribute to the development of children's thinking, imagination, and last but not least increasing the vocabulary. This project was included among the ECOC 2013 key projects.*
***Keywords**: author talks, reading, literary festival, children's library*
***Kľúčové slová**: autorské besedy, čítanie, literárny festival, detská knižnica*

Čítame pre deti - čítajte im aj vy

S týmto odkazom v dňoch od 24. do 26. októbra 2013 prebiehal ďalší ročník úspešného festivalu Číta celá rodina realizovaného Knižnicou pre mládež mesta Košice. Špecifikom festivalu je rodinný charakter a jeho každoročným a nemenným cieľom ostáva snaha o návrat samotného čítania do rodín a podpora čítania kvalitnej literatúry. Pri programovej sklad-

Silvester Lavrík medzi deťmi

Tibor Hujdič alias Pán Mrkvička

be odvíjajúcej sa od cieľa projektu a korešpondujúcej s jeho rodinným charakterom sa kladie dôraz na dôležitosť rodiny a dobrého rodinného zázemia pre správny vývin detskej osobnosti. V tomto ročníku knižnica zaznamenala cez tisícku návštevníkov, ktorí si v rámci trojdňového cyklu podujatí mohli vybrať zo 43 podujatí realizovaných formou autorských besied, veselých čítaní z detských kníh, večerníčkových čítaní a divadelných dramatizácií rozprávok. Podujatia umocnené o prítomnosť rodinných príslušníkov autorov súčasnej detskej literatúry prebiehali vo všetkých 24 pobočkách knižnice, v priestoroch kultúrneho strediska a už tradične aj v detskej nemocnici pre deti chorobou vytrhnuté z ich domáceho prostredia

Hostia festivalu

Do Košíc v rámci tohto projektu zavítali zaujímavé osobnosti. Z Bratislavy pricestovali Petra Nagyová-Džerengová, viceprimátorka Bratislavy, v spoločnosti svojich štyroch detí a Dušan Taragel s manželkou a dvomi škôlkarmi. Svoje dcéry predstavili Silvester Lavrík - divadelný dramatik, režisér a spisovateľ píšuci pod pseudonymom Hana Naglik, ktorého dcéra Eva je prekladateľkou známeho nórskeho spisovateľa Jo Nesba, Juraj Šebesta - riaditeľ Mestskej knižnice v Bratislave a úspešný spisovateľ v jednej osobe, ktorého 16 ročná dcéra Kamilka je mladou začínajúcou autorkou a ktorá v Košiciach zároveň predstavila svoju prvotinu *Generácia my,* venovanú problémom súčasnej dospievajúcej mládeže. S dcérou, ktorá sa iba nedávno vrátila z ročného študijného pobytu v Japonsku pricestovala aj Ivona Březinová - najčítanejšia česká detská autorka. Festivalovým hosťom bol tiež obľúbený Peter Gajdošík, najčítanejšia slovenská detská autorka Gabriela Futová a nechýbal zanietený rozprávač a propagátor čítania deťom Tibor Hujdič, alias Pán Mrkvička so svojim zážitkovým čítaním.

Deň venovaný rodinám s deťmi

Kým prvé dva dni festivalu (štvrtok a piatok) sa niesli v duchu autorských besied a zážitkových čítaní, ktoré boli venované hlavne školským kolektívom a adresne detskému čitateľovi, ten posledný záverečný deň (sobota) bol celý určený rodinám s deťmi. Jeho desaťhodinový programový maratón sústredený do areálu

Petra Nagyová Džerengová s deťmi na Literárnom večere

zrekonštruovaných košických kasární a tiež do jeho jednotlivých pavilónov, ktoré sa nachádzajú na Kukučínovej ulici v Košiciach bol upravený tak, aby sa zabavili malí, ale aj tí skôr narodení. Stretnutia s autormi a ich rodinami vedené profesionálnymi moderátormi Zuzanou Belkovou a Dadom Nagyom konajúce sa priamo v novej pobočke knižnice LitPark v pavilóne Bravo prebiehali paralelne so zážitkovými čítaniami z detských kníh v podaní Tibora Hujdiča alias Pána Mrkvičku, dramatizáciou rozprávky Braňa Jobusa *Kade ľahšie* a tiež divadelnými predstaveniami *Hanička bez rúk* na motívy Slovenskej ľudovej rozprávky v susediacom pavilóne Foxtrot.

Zaujímavosťou sobotňajšieho programu bol určite krst novej knihy Petry Nagyovej-Džerengovej Klára a IGLU, ktorá je pokračovaním jej úspešnej knihy Klára a MÁTOHY. Tá bola verejnosti vôbec po prvýkrát ponúknutá práve v Košiciach počas tohto festivalu a samozrejme po uvedení knihy do života nechýbala autogramiáda.

Pre náhodných návštevníkov túžiacich po víkendovom rodinnom relaxe, ale aj pre skupinky návštevníkov čakajúcich na začiatok ďalšieho podujatia bola určená doplnková aktivita vo forme dňa otvorených dverí v knižnici. Súčasťou dňa otvorených dverí bola prehliadka práve otvorenej pobočky knižnice LitPark spolu s prehliadkou jedinečného Múzea detskej knihy a tiež s ponukou širokej škály náučno-zábavných spoločenských hier, ktoré boli záujemcom k dispozícii po celý deň.

Literárny večer – záver festivalu

Bodkou za tohtoročným festivalom bol veľký literárny večer prebiehajúci v pavilóne Papa, na ktorom na paľbu otázok moderátorov Zuzany Belkovej a Dada Nagya vážne aj vtipne odpovedali hostia festivalu Petra Nagyová-Džerengová, Juraj Šebesta, Ivona Březinová, Tibor Hujdič a Silvester Lavrík. Ich pravdivé, či menej pravdivé odpovede sa na správnu mieru snažili uviesť ich potomkovia. Príjemný októbrový večer dotvárala hudba a spev manželov Veroniky a Maťa Husovských.

Priebeh festivalu s preukázateľným záujmom o zaradené podujatia zo strany škôl a širokej verejnosti, s plnými sálami a pobočkami knižnice boli dôkazom, že aktuálny ročník bol úspešný a teda záujem o literatúru a jej tvorcov je stále živý. Úlohou knižnice pre budúce obdobia však naďalej ostáva bojovať o každého jedného čitateľa, prevziať tiež zodpovednosť za udržanie si už existujúcej klientely a samozrejme budovať na výchove mladej generácie k čitateľskej gramotnosti.

KNIŽNICE A ICH KONKURENCIESCHOPNOSŤ / *LIBRARIES AND THEIR COMPETITIVENESS*

Snopková, Blanka, Štátna vedecká knižnica v Banskej Bystrici
blanka.snopkova@svkbb.eu

Abstract: *This paper presents information from XIII. Annual workshop for librarians with international participation: Competitiveness of libraries in omnimedia age, organized by SRL in Banska Bystrica, supported by the Slovak Library Association, the Association of Slovak librarians and Goethe - Institute in Bratislava. The event took place on 24 April 2013 in SRL Banska Bystrica with the motto: „ Competitive library should succeed in the competition with other subjects - it is library management task to find the key to success."*
Keywords: *libraries, library services, competitiveness, professional events*
Kľúčové slová: *knižnice, knižničné služby, konkurencieschopnosť, odborné podujatia*

Konkurencieschopnosť je v súčasnosti často používaným pojmom, ale aj napriek tomu, že sa jej na Slovensku a v zahraničí venuje viacero autorov, neexistuje jej jednotná definícia. V ostatných rokoch sa v rámci diskusie o ďalšom smerovaní a rozvoji knižnično-informačných služieb začal tento pojem skloňovať aj na pôde knižníc.

Na konkurencieschopnosť knižnice môžeme, podobne ako na konkurencieschopnosť ktoréhokoľvek podnikateľského subjektu, nazerať z viacerých uhlov pohľadu a definovať ju viacerými spôsobmi. Vo všeobecnosti konkurencieschopnosť knižníc môžeme chápať ako ich schopnosť udržať si, resp. zvyšovať svoj podiel v oblasti sprístupňovania informačných zdrojov a informácií. Konkurencieschopnosť však možno tiež chápať ako optimálne využitie a zhodnotenie ľudských a finančných zdrojov, ktoré má knižnica k dispozícii. Môžeme hovoriť jednak o konkurencieschopnosti určitej – novej alebo aj tradičnej, knižnično-informačnej služby (produktu), alebo o konkurencieschopnosti knižníc v porovnaní s inými subjektmi poskytujúcimi informačné služby.

Konkurencieschopnosti knižníc v omnimediálnom veku bol venovaný aj XIII. ročník odborného seminára pre pracovníkov knižníc s medzinárodnou účasťou, ktorý sa uskutočnil 24. apríla 2013 v Štátnej vedeckej knižnici (ďalej len ŠVK) v Banskej Bystrici s mottom: „**Konkurencieschopná knižnica by mala v súťaži s inými subjektmi uspieť – úlohou manažmentov knižníc je nájsť kľúč k tomuto úspechu**. V ostatných rokoch sa ukazuje, že konkurencieschopnosť knižníc sa bude čoraz viac odvíjať od ich pripravenosti prijímať a uplatňovať nové informačné a komunikačné technológie, preto sa organizačný výbor podujatia rozhodol zamerať seminár na analýzu konkurencieschopnosti knižníc v omnimediálnom veku, teda v období, kedy pod vplyvom nových, moderných informačných a komunikačných technológií vznikajú nové platformy určené na šírenie a zdieľanie informácií a poznatkov, mení sa charakter týchto informácií a tiež spô-

sob ich sprístupňovania verejnosti. Výbor stanovil aj ciele podujatia:

- objasniť a priblížiť odbornej knihovníckej obci pojem konkurencieschopnosť a stanoviť príslušné indikátory a metódy pre meranie konkurencieschopnosti knižníc,
- poukázať na konkurenčné výhody knižníc, prostredníctvom ktorých môžu získať prevahu nad svojimi súpermi,
- poukázať na možnosti ďalšieho zvyšovania konkurencieschopnosti knižníc – inovácie, zmeny v organizácii a riadení, využívanie nových technológií, motivácia zamestnancov atď., s cieľom zabezpečiť ich trvalú konkurencieschopnosť,
- poukázať na zásadné zmeny, ktoré sa očakávajú vo vývoji informačných a komunikačných technológií do roku 2020, ako aj na možnosti využitia vybraných technológií v knižničnej praxi,
- poukázať na zmeny v technickom a technologickom vybavení knižníc v priebehu ostatných rokov,
- predstaviť zaujímavé projekty doma i v zahraničí, zamerané na využívanie moderných druhov zariadení určených na prácu s internetom a digitálnym obsahom (notebook, digitálny hudobný prehrávač (iPod), smartfón, tablet (iPad), čítačka e-kníh a pod.), ako aj na využívanie vzdialeného prístupu k informačným zdrojom.

Odborný seminár, ktorý zorganizovala ŠVK v Banskej Bystrici s podporou Slovenskej asociácie knižníc, Spolku slovenských knihovníkov a Goethe-inštitútu v Bratislave sa už tradične stretol s veľkým ohlasom knihovníckej verejnosti a to aj napriek tomu, že jar 2013 bola bohatá na významné knihovnícke podujatia[1]. Odznelo na ňom deväť odborných príspevkov, z toho štyri od zahraničných odborníkov z Nemecka, Ruska, Poľska a Čiech.

Úvodný referát *Konkurencia, konkurencieschopnosť a konkurenčná výhoda knižníc* predniesla doc. Ing. Anna Vaňová, PhD., ktorá pôsobí na Katedre verejnej ekonomiky a regionálneho rozvoja Ekonomickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici a dlhodobo sa vo svojej vedecko-výskumnej činnosti venuje otázkam konkurencieschopnosti. Cieľom jej príspevku bolo na základe teoretických východísk konkurencie, konkurencieschopnosti a konkurenčnej výhody identifikovať možnosti zvyšovania vlastnej konkurencieschopnosti knižníc budovaním konkurenčnej výhody. „*Knižnice v súčasnosti čelia silnému tlaku konkurencie, ktorú predstavujú hlavne nové informačné technológie. Ak si chcú udržať zákazníkov a získať nových, je potrebné sa orientovať na skúmanie faktorov a nástrojov zvyšovania vlastnej konkurencieschopnosti*“, uviedla. Venovala sa aj typológii konkurencie. Napr. bežnú konkurenciu poznáme, latentná je skrytá, nepoznaná, reálne neexistuje, ale vplyvom vývoja (technika, technológie, potreby zákazníkov a pod.) sa na trhu objaví[2] [2]. „Priama“ konkurencia ponúka cieľovému trhu podobné produkty (vrátane služieb).

1 8. – 11. apríla 2013 sa konalo *37. medzinárodné informatické sympózium INFOS*; 15. – 17. apríla 2013 sa v Jasnej uskutočnila konferencia *Digitálna knižnica*.

2 KOTLER, P. 2001. Marketing Management. Praha : Grada Publishing, 2001. 720 s. ISBN 80-847-0016-6

„Nepriama“ konkurencia má iné produktové kategórie, ale uspokojuje nimi tie isté potreby. Segmentová konkurencia sa orientuje na ten istý segment trhu. Odvetvová konkurencia ponúka rovnaké, resp. podobné produkty a služby.

Ing. Pavel Kocourek zo spoločnosti INCAD v Prahe sa venoval problematike ďalšieho vývoja informačných a komunikačných technológií do roku 2020 a ich predpokladanému dosahu na knižnice. Zdôraznil, že vývoj technológií je taký prudký, že spoločnosť ani nestíha zaviesť všetky inovácie a technické novinky do praxe.

O mobilných aplikáciách, webových stránkach a QR kódoch – knižnice na ceste do mobilného internetu nazvala svoj príspevok Susanne Lenhardt-Bruch z Rýnskej krajinskej knižnice v Koblenzi – Krajinského knižničného centra v Nemecku. Uviedla, že s rastúcim počtom predaných smartfónov a tabletov vzrastá aj rešeršovanie prostredníctvom týchto technických zariadení. Obsahy a ponuky webových stránok, ktoré sú optimalizované na uvedené mobilné zariadenia, oslovujú už existujúci aktívny okruh používateľov, ponúkajú však aj vzhľadom na nezávislosť od miesta využívania šancu na získanie nových používateľov. V príspevku sa pokúsila odpovedať na otázky: Kto využíva mobilné internetové služby? Ako vyzerajú scenáre ich využívania? Na čo treba dbať pri tvorbe ponuky mobilných knižničných služieb? Zároveň predstavila ťažiskové údaje o využívaní mobilných služieb v Nemecku a prezentovala mobilné aplikácie nemeckých knižníc.

Príspevok *Moderné knižnice – v ústrety používateľom*, ktorý predniesol Mgr. Ladislav Svršek, známy slovenský odborník na aplikáciu moderných technológií v knižniciach, bol úvahou na tému: Ako prilákať používateľov späť do knižnice? Príspevok položil niekoľko otvorených otázok, na ktoré by mali hľadať odpovede predovšetkým zodpovední pracovníci knižníc. Odporúčania, návrhy a nápady v príspevku boli inšpiráciou a nasmerovaním ďalšieho hľadania a možno i výskumu.

Ďalší zahraničný príspevok predniesli kolegyne z Centrálnej univerzálnej vedeckej knižnice N. A. Nekrasova v Moskve – Tatyana Grekova a Valeria Suvorova, Ph.D. Prednáška *Tradície a inovácie v aktivitách verejnej knižnice: na čo?* bola zameraná na prezentáciu aktivít 1 200 hlavných knižníc v Moskve, ktoré poskytujú služby jedenástim miliónom obyvateľov tejto metropoly.

- Łukasz Brudnik z Vojvodskej verejnej knižnice v poľskom Opole zameral svoj príspevok *Spôsoby získavania čitateľov v multimediálnom veku vo Vojvodskej verejnej knižnici v Opole* na prezentáciu možností, ktoré so sebou prinášajú moderné technológie, na zatraktívnenie poskytovania knižničných služieb používateľom.
- Ing. Jozef Dzivák – riaditeľ Slovenskej chemickej knižnice pri Fakulte chemickej a potravinárskej technológie STU sa v príspevku *Nové služby ako nástroj na prežitie akademickej knižnice* venoval analýze potrieb moderného používateľa knižnice a prezentoval skúsenosti Slovenskej chemickej knižnice pri ich uspokojovaní. Priblížil najmä tie opatrenia, ktoré umožnili knižnici zvýšiť

návštevnosť, tržby a celkovú spokojnosť používateľov.

- S príspevkom Čo robiť, *keď knižnica prestáva byť in?* vystúpila na domácej pôde aj PhDr. Oľga Doktorová, vedecká tajomníčka ŠVK v Banskej Bystrici, ktorá za najdôležitejšie považuje *„dlhodobo zaujať používateľa, udržať jeho pozornosť a náklonnosť ku knižnici, orientovať ho na nové a atraktívne možnosti a spôsoby získavania informácií“*.
- V poslednom príspevku seminára *Vzdelaní knihovníci = spokojní návštevníci – Pilotný projekt vzdelávania knihovníkov v oblasti realizácie vzdelávacích aktivít vo verejných knižniciach* riaditeľka Hornozemplínskej knižnice vo Vranove nad Topľou Mgr. Emília Antolíková prezentovala pripravovaný projekt pre verejné knižnice, ktorý realizuje Slovenská asociácia knižníc a ktorý predpokladá nárast konkurencieschopnosti knižníc aj bez nových moderných informačných a komunikačných technológií.

Je potrebné, aby knižnice poznali svoju konkurenciu a zákazníkov konkurenčných spoločností a aby konkurenciu analyzovali porovnaním sa s ňou. Pomôcť im v tom môže aj prieskum v segmente svojich súčasných, minulých a potenciálnych zákazníkov, čiže prieskum dopytu – názorov, potrieb, motívov správania sa svojich návštevníkov, používateľov knižnično-informačných služieb. Musia sa naučiť komparovať a identifikovať vlastné silné stránky a možnosti, slabé stránky a ohrozenia. Na tomto základe budú vedieť identifikovať vlastnú konkurencieschopnosť, konkurenčnú výhodu, resp. nevýhodu, ako predpoklad pre tvorbu stratégie konkurencieschopnosti. Veríme, že im v tom do určitej miery pomôže aj výstup z odborného seminára – recenzovaný zborník, ktorý vyjde tlačou koncom septembra.

Účastníci seminára zľava Terezia Durdiakova, Lukasz Brudnik, Olga Doktorova, Tatyana Grekova, Valeria Suvorova

ZO ŽIVOTA NEČLENSKÝCH KNIŽNÍC

KNIŽNICA BOTANICKÉHO ÚSTAVU SAV / *LIBRARY OF THE SLOVAK ACADEMY OF SCIENCES - INSTITUTE OF BOTANY*

Štvrtý rok pôsobí **knižnica Botanického ústavu SAV** (Dúbravská cesta 9, 845 23 Bratislava 4, http://ibot.sav.sk) v nových priestoroch, presnejšie na prízemí novostavby ústavu v areáli SAV na Patrónke. Koncom roka 2009 začala knižnica „písať“ svoju novú vývojovú etapu. V budove získala 113m^2 , čím sa výrazne zlepšili podmienky pre čitateľov, prácu knihovníkov, ako aj správu a ochranu zbierkových fondov ústavu (knižnice a herbára SAV). Okrem pracovne má knižnica študovňu (8 miest) s možnosťou usporadúvať výstavy knižných noviniek, resp. iných dokumentov a knižničný sklad s kompaktnými regálmi.

Za tou súčasnou tvárou knižnice je však strastiplná cesta sťahovania, ktorá znamená pre všetkých knihovníkov - nevynímajúc „botanikov“ - skutočnú nočnú moru. Otvorene o tom porozprávala a zaspomínala si vedúca knižnice Iveta Pekárová. „*Nebolo to naozaj jednoduché. Knižnica za desaťročia niesla pečať viacerých reorganizácií, delimitácií od vzniku ústavu (jeho korene siahajú do obdobia Slovenskej akadémie vied a umení) i pobočiek oddelení, ktoré sa nachádzali s knižničným fondom na rôznych miestach v meste. Preto sťahovaniu predchádzalo zlučovanie katalógov a evidencie oddelenia geobotaniky a systematiky rastlín, ktoré mali vlastný systém triedenia a evidencie. Nemohli sme predsa sťahovať fond, ktorý sa mal zlúčiť s hlavným knižničným fondom bez previerky, vyradenia zastaraných titulov a doriešenia strát kníh z týchto oddelení. Iste, mali sme na fyzické sťahovanie brigádnikov, ale uloženie fondu do regálov sme museli zvládnuť samé. Bolo to náročnejšie, ale tak sme sa vyhli nekonečnému hľadaniu, overovaniu nepresností po brigádnikoch. Situáciu nám komplikoval koniec roka a s ním ukončenie niektorých projektov, úloh, ako výročná správa, citácie, štatistiky, publikačná činnosť a pod.*“

Dnes má knižnica to najhoršie obdobie

Budova Botanického ústavu SAV

za sebou a poskytuje služby čitateľom 25 hodín týždenne. Pre verejnosť sú to výpožičné služby prezenčné a kopírovanie, pre pracovníkov ústavu okrem výpožičných služieb zabezpečuje knižnica požiadavky na MVS a MMVS, konzultačnú a terminologickú službu, budovanie databázy evidencie publikačnej činnosti pracovníkov ústavu, citácie z primárnych domácich i zahraničných prameňov a databáz. Katalóg kníh je pre záujemcov dostupný online od roku 1989 do súčasnosti a postupne sa spätne spracúva. Po zlúčení fondu pobočiek sa spracoval aj nový katalóg periodík, takisto dostupný na internete. K úlohám knižnice patrí aj výmena publikácií ústavu, najmä za titul Flóra Slovenska získava tak hodnotnú zahraničnú literatúru. „*Knižnica má dnes k dispozícii* – ako informovala I. Pekárová - *fond 22 766 kn. j. a 45 titulov dochádzajúcich periodík (z toho 39 zahraničných). Vzhľadom na spomínané zlučovanie fondov z pobočiek sa museli vyraďovať duplicity, multiplicity a pripravila sa revízia celého fondu. V súčasnosti v našom fonde nájdu odborníci materiály z botaniky, geobotaniky, mykológie, algológie a fyziológie rastlín, ochrany rastlín a životného prostredia. Vo fonde je začlenená aj vzácna súkromná knižnica doc. Jána Futáka, dary jednotlivcov, ako aj staré botanické herbáre, ojedinelé botanické časopisy 19. storočia, ktoré knižnica podľa skromných finančných možností ústavu naďalej dopĺňa.*“

Získať nové priestory pre knižnicu však nestačí. Na dobré sa síce rýchlo zvykne – knihovníci aj čitatelia, ale bez služieb to nejde. „*Áno* – konštatovala na záver návštevy I. Pekárová - *všetci, najmä pracovníci ústavu od nás (dvoch pracovníčok) očaká-*

vajú kvalitné a rýchle služby, vždy aktuálne informácie, promptné záznamy z publikačnej činnosti, vyhľadanie čo najviac citácií... a tak niet času zaspať na vavrínoch. Cesta k spokojnosti ale nie je jednoduchá.“

Botanický ústav SAV navštívila

Ľudmila Čelková,
l.celkova@chello.sk

NAŠA ANKETA: POHĽAD NA PROFESIU KNIHOVNÍKA

NIE JE KNIHOVNÍK AKO KNIHOVNÍK

Dlhé roky som v tmavých chodbách ústavov spoločenských vied SAV stretávala stále zadumaného vedeckého pracovníka, ktorý často trávil dlhé hodiny v knižnici na prízemí budovy – v Ústrednej knižnici SAV. Stal sa takmer súčasťou knižničných priestorov. Personál si naň zvykol a viacerí si ho obľúbili, hoci stále po niečom pátral alebo potreboval, samozrejme, najlepšie hneď. Iste, veď každé tvorivé hľadanie si žiada fantáziu aj čas a jeho pracovné zameranie si vyžadovalo nielen orientáciu v teréne, ale aj sumár dobre časovaných informácií. Tak si pamätám JUDr. Petra Colotku, CSc., LL.M., ktorého som preto požiadala, aby trochu pouvažoval o svojom vzťahu ku knihám, knižniciam a najmä knihovníkom.

- ***Najskôr prezraďte zopár slov o svojej právnickej ceste...***

V Ústave štátu a práva SAV som chcel aj začal pôsobiť ako ašpirant, obhájil som tu dizertáciu na tému *Humanizmus Kantovho kriticizmu a právnofilozofické myslenie* (r.1986) a zostal som akademickému prostrediu dodnes verný. Po r. 1990 som sa stal vedúcim oddelenia teórie štátu a práva, ktoré sa rozšírilo o dimenziu verejného práva. Neskôr som (r. 2007-2010) vykonával funkciu riaditeľa ústavu. V období, v ktorom som sa vzdával funkčných postov, som absolvoval viaceré postgraduálne štúdiá a študijné pobyty v inojazyčných prostrediach. Roku 1994 mi Európska akadémia právnej teórie v Bruseli i na základe stostranovej práce v angličtine na tému právnej štátnosti udelila s vyznamenaním titul LL.M. O čosi neskôr som v Paríži dosiahol atest v rámci Národného centra vedeckého výskumu. Absolvoval som viaceré študijné a prednáškové pobyty – napríklad v Talianskom inštitúte pre filozofické štúdie. S právom európskej integrácie som sa bližšie oboznámil aj vďaka knižničnej pôde Európskeho univerzitného inštitútu vo Florencii (r.1999). Okrem toho som referoval na mnohých medzinárodných podujatiach, vrátane konferencie UNESCO (Viedeň 2002). Od r. 1993 pôsobím aj ako vysokoškolský pedagóg. V súčasnosti tiež ako školiteľ na Právnickej fakulte Trnavskej univerzity (som tiež členom jej Vedeckej rady) , kde prednášam Dejiny európskeho politického a právneho myslenia, Politickú a právnu filozofiu 20. storočia. Naďalej som vedeckým pracovníkom Ústavu štátu a práva SAV a ako azda vidieť z tohto prehľadu, bez kníh a knižníc a knihovníkov by som sa veru pri mojej profesii nezaobišiel.

- ***Aké boli vaše prvé stretnutia s knihou?***

Moje „prvostretnutia“ s knihou spadajú do domáceho prostredia, ktoré bolo ku knihám priateľské. V tejto knižnici ma o. i. doslova fascinovala encyklopedická spisba. Vlastnú knižničku som začal „skladať“ najmä zo série kníh Klubu mladých čitate-

ľov a edície Stopy, Volanie divočiny a pod. O niečo neskôr v nej prevládli francúzske časopisecké týždenníky, resp. brožúrky, ktoré vtedy vychádzali v trojmesačných intervaloch a dali sa vtedy aj objednať. Patril som k žiakom vskutku provizórnej základnej školy s rozšíreným vyučovaním francúzštiny. Práve spomínané pramene mali pomôcť pri prechode od kodifikovaného jazyka k pouličnej reči. Pripravovali nás na maturitu v meste Dijon, ku ktorej však nedošlo. S odstupom času ma ale zaujala paralela medzi ustálením spisovnej francúzštiny a kodifikáciou francúzskeho práva.

- ***Vidieť, že ste veľa čítali a literatúra vás formovala. Všímali ste si v tomto smere aj okolie – iných čitateľov?***

Môžbyť to mám už viac než trochu skreslené. Zdá sa mi, že sa vtedy na zaujatých čitateľov dalo naďabiť takmer všade. Veľa sa čítalo v autobusoch i parkoch. (O dosť neskôr som si čosi podobné dosť nostalgicky všimol v Rusku, Anglicku a vo Švédsku.) Knihy putovali z rúk do rúk ešte aj medzi hodinami klavíra. Nezanedbateľná časť vtedy prečítaných textov bola v češtine. Česká kniha tu napokon mala vychýrenú predajňu a vo fonde vtedajších, dnes už polozabudnutých miestnych knižníc boli české knihy vždy prítomné. Spomínam si tiež, že pred antikvariátmi stávali celonočné fronty, kde sa čakávalo zvlášť na tituly v češtine.

- ***Aká bola vaša cesta k odbornej literatúre?***

Letité čítanie beletrie ma aj v spojitosti s Gatsbym viedlo od francúzštiny k angličtine. V rámci odbornej literatúry nastala dominancia anglických titulov, čo i vzhľadom na odlišný typ právnej kultúry navodzuje viaceré otázky. Navyše tu ešte - i s pomocou odkazov na legalitu - miesto dohody bola prerušená kontinuita medzi českým a slovenským knižným prostredím.

- ***Vráťme sa teraz k odbornej problematike, knihovníkom a knižniciam. Ako si spomínate na svoje profesionálne začiatky, či vstup do prostredia knižníc?***

Zdá sa mi, že keď som počas vysokoškolských štúdií tápavo začal pátrať po orientácii v ríši teoretickej spisby, oslovila ma medziiným spisba nemeckej proveniencie ako sotva opakovateľná odozva na udalosti Francúzskej revolúcie. A to už bez knižníc nešlo. Moje kroky (hneď ako to išlo) viedli do prostredia bratislavskej Univerzitnej knižnice. Istý prelom nastal po príchode do Ústavu štátu a práva SAV, kde ma moja zvedavosť v prvom rade zaviedla k lístkovým katalógom v jeho vtedy vychýrenej ústavnej knižnici. No a vzápätí do Ústrednej knižnice SAV, kde sa o. i. „dalo otvoriť“ zopár kvalitných kníh o surrealizme. Treba ale hneď povedať, že v týchto prostrediach prvotnú a snáď i zdanlivú knihovnícku anonymitu vystriedala činorodá empatická prítomnosť. Stretával som sa zrazu s nevídanou ochotou. Ústretovosť, ktorej akoby navždy bolo súdené zapĺňať každý lepší krok tých všakovakých dní, zostane navždy zapísaná v mojej pamäti. Pridružila sa najmä dôvera, ktorou nešetrili zvlášť knihovníčka ústavnej knižnice PhDr. Dagmar Kleinová a pracovník ÚK SAV Vlado Tomašových. Obdivoval som na nich orientačný predstih, no i prajnosť, ktorá sotva niekedy zapadne prachom zabudnutia. Dilema, či pokračujúca „technovlna“ (dajme tomu elektronizácie postmodernej epochy) dokáže, alebo naopak nedokáže k tomu pridať ďalšiu zásadnejšiu hodnotu, ma obchádza. Osobnostný profil knihovní-

ka považujem jednoducho za nemerateľný a nesúmerateľný s akýmkoľvek „sebanovším" výkrikom akejkoľvek automatizácie.

- ***Máte v tomto smere aj nejaké zahraničné skúsenosti?***

V dnešnej umelo uponáhľanej dobe si rád pripomeniem časy takpovediac šachovnicového knihovníka, ktoré - ako sa zdá - už začínajú celkom miznúť v sieti monitorov. Vidím to tak, že aj domnelú statiku zrejme definitívne odchádzajúceho času, niekedy poznačili rôzne prekážky. Napríklad v knižničnej Budapešti roku 1990 som ich ešte nepostrehol. Tamojšie knižnice vtedy boli z dnešného pohľadu takpovediac na míle svetelných rokov vzdialené vlne elektronizácie a vyžarovalo z nich čosi z čara Escherovho výtvarného prejavu. O čomsi inom bol Neapol a jeho knihovnícky svet, ktorý v roku 1992 zas pôsobil dojmom absolútnej „zaprášenosti". Tamojšie knižničné služby akoby ozaj mali za úlohu vydať o tom potvrdenku. Vyzvali nás, aby sme prišli o dve hodiny, no ani potom, ani po vypití ďalších káv nedokázali vlastne nič vyhľadať. Chodníčky neautomatizovaným knižničným prostredím sa pre mňa začali uzatvárať v Bruseli v rokoch 1992-1993. Uprostred zhluku nezapojených káblov nastávali aj chvíle odcudzenia, resp. odnesenia lístkových kartoték a nespustených monitorov. Čítal som, čo bolo práve naporúdzi. Knihovník, rodiskom ktorého bol Györ, pracoval v inej, v zásade frankofónnej knižnici a bol ozaj veľmi srdečný. Vďaka nemu sa ku mne dostávali zaujímavé texty. Napríklad o tom, ktoré slová sa z „pôvodných zahniezdení" do iných jazykov v časti akademických kruhov vlastne viac-menej neprekladajú - Rechtsstaat patrí k zapamätateľne dobrým príkladom.

- ***Doterajšie pestré skúsenosti s knižnicami a ich pracovníkmi vám uľahčujú načrtnúť pohľad na knihovnícku profesiu. Skúsite?***

Viete, neprežitá práca s knihou ma priviedla k tomu, že som v podstate zostal večným študentom. Už spomínaní „moji" knihovníci (Dáša a Vlado) k tomu v nezanedbateľnej miere v dobrom prispeli. Poznám ich vyše tridsať rokov a obdiv k práci celého štábu knihovníkov bol azda práve povzbudený práve vďaka nim. Spomínam, ako napríklad Dáša k tomu prispela začiatkom 80-tych rokov nevídaným aktivizmom, keď v slovenčine pripravovala anotácie právnickej literatúry, ktorými usilovne dopĺňala publikačné dianie zvlášť v nemecky hovoriacich prostrediach a promptne o novinkách informovala vedeckých pracovníkov. S Vladom a jeho okolím som sa tiež cítil zvláštne spriaznený. Veď mi „bol sprístupnený chodník" k trinástej komnate s dobovými prohibitami, ktoré, ak sa dobre pamätám, boli dislokované v akejsi takpovediac slepej uličke medzi trpezlivou požičovňou a obetavým skladom.

Úprimný obdiv k práci knihovníkov vo mne trvá. Zažil som s nimi mnoho šťastných chvíľ. Dopracoval som sa medziiným k tomu, že sotva záleží na vzdelaní, keď chýba sčítanosť, empatický pohľad a zvlášť ochota pomôcť, ktorá charakterizuje ich osobnostné zázemia. Pretechnizovanosť dnešných dní to nedokáže nahradiť, no navodzuje atmosféru provizórií, z ktorých akoby nebola cesta späť. Pomyselný knihovnícky Olymp však pretrváva a ako životodarná paralela či oáza uponáhľaného dneška jednoducho pretrvá.

S JUDr. Petrom Colotkom, CSc., LL.M.
sa rozprávala Ľudmila Čelková

KOMUNITNÁ KNIŽNICA VII.

„Každý deň stretnúť človeka, človeka stretnúť každodenne“ možno na komunitných akciách konaných v knižniciach po celom Slovensku. O tom sme sa mohli presvedčiť na 7. ročníku seminára Komunitná knižnica 2. a 3. októbra 2013. Tentokrát v Bratislave. Hlavnými organizátormi seminára boli Staromestská knižnica v Bratislave, Hornozemplínska knižnica vo Vranove nad Topľou a OZ Korálky. Záštitu nad podujatím prevzala starostka mestskej časti Bratislava-Staré Mesto Táňa Rosová.

Prvý deň seminára v Zichyho paláci otvorila riaditeľka Staromestskej knižnice PhDr. Judita Kopáčiková a riaditeľka Hornozemlínskej knižnice vo Vranove nad Topľou Mgr. Emília Antolíková. Komunitnú knižnicu prišli pozdraviť vicestarosta mestskej časti Bratislava-Staré Mesto MUDr. Peter Osuský, riaditeľka Odboru múzeí, galérií a knižníc sekcie kultúrneho dedičstva MK SR Mgr. Monika Lopušanová, podpredseda ZMOS Ing. Milan Muška, predsedníčka Slovenskej asociácie knižníc PhDr. Daniela Džuganová a predsedníčka Spolku slovenských knihovníkov Ing. Silvia Stasselová.

Úvodné vystúpenie patrilo riaditeľke Staromestskej knižnice Judite Kopáčikovej a 55. výročiu založenia knižnice v bratislavskom Starom Meste. Prostredníctvom starých fotografií sme si pripomenuli dávne časy knižnice, zmeny, ktoré ju za toto obdobie stretli až po aktivity v súčasnosti. Namieste je otázka: *Je 55 rokov v živote knižnice veľa alebo málo?*

Druhým spomienkovým príspevkom bola prezentácia riaditeľky Hornozemplínskej knižnice vo Vranove nad Topľou Mgr. Emílie Antolíkovej. Pripomenula témy a postrehy z predchádzajúcich ročníkov seminára Komunitná knižnica. Jeden z jej postrehov:

„Verejná knižnica musí byť centrom komunity, ak má zohrávať plnohodnotnú úlohu v jej fungovaní.“

Príspevok Mgr. Kataríny Buzovej, PhD. z Katedry knižničnej a informačnej vedy Filozofickej fakulty UK v Bratislave bol zameraný na guerilla marketing ako nekonvenčné riešenie sledujúce konvenčné ciele a zisk s minimálnymi nákladmi. Akých je 7 krokov marketingového plánu?:

- *Cieľ marketingu – čo chcete, aby potenciálni klienti spravili.*
- *Ako chcete svoj cieľ dosiahnuť – výhody oproti konkurencii.*
- *Špecifikovať svoje cieľové trhy.*
- *Stanoviť marketingové zbrane.*
- *Vymedziť svoju pozíciu a čo reprezentujete.*
- *Definovať identitu vašej inštitúcie.*
- *Stanoviť rozpočet.*

O prieskumoch spokojnosti čitateľov so službami hovorili PhDr. Judita Kopáčiková a PhDr. Jaroslava Lesayová zo Staromestskej knižnice v Bratislave. Výsledky prieskumu sú zverejnené na webovej stránke knižnice http://www.starlib.sk/sk/prieskum-spokojnosti-citatelov-2013/. Pre zaujímavosť niekoľko postrehov z dotazníkov detí do 15 rokov na otázku, čo im chý-

ba v knižnici: automat na vodu, gauče, farebnejšie priestory, dlhší výpožičný čas na povinné čítanie. Z odpovedí dospelých na otázku, čo by zlepšili, vyberáme odpovede, ktoré určite platia aj pre väčšinu knižníc na Slovensku: *Nič, lebo všetko tu funguje; som maximálne spokojná, držím palce; ste najlepší* a dúfam, že to tak aj zostane; *vážim si prácu pracovníkov knižnice; nech to vydrží aspoň tak ako doteraz; udivuje ma kreativita a stále nové aktivity; knihovníci by mali byť lepšie ocenení.*

Prieskumu spokojnosti so službami, fondom, priestormi a personálom v regionálnych knižniciach Prešovského samosprávneho kraja a netradičnej spolupráci knižnice s väzňami bol venovaný príspevok Mgr. Marty Skalkovej z Knižnice P.O. Hviezdoslava v Prešove, ktorá sa síce osobne nemohla zúčastniť (jej príspevok odprezentovala Mgr. E. Antolíková), ale všetkým odkázala: *„...nebojte sa netradičnej spolupráce!"*

O aktivitách pre občanov v Knihovně města Olomouc v Českej republike (partnerská knižnica Staromestskej knižnice) svojím energickým vystúpením hovorila Petra Mazáčová. Inšpiráciou pre nás môžu byť tematické prezentácie pre žiakov i študentov s video- a audioukážkami, gramopárty, cestopárty, čítania v detskej klinike, rozprávkový klub pre predškolákov a rodičov.

Pracovnú časť seminára sme ukončili malou mestskou turistikou – prehliadkou bratislavského Starého Mesta so sprievodkyňou. Ani nevľúdne a chladné jesenné počasie nepokazilo dobrú náladu tých účastníkov, ktorí mali chuť dozvedieť sa niečo nové o histórii palácov, uličiek, činnosti kníhtlačiarov a kníhkupcov.

Večerné predstavenie v nekonvenčnom Divadle GUnaGU nás priviedlo do reality nadľudí, ktorí sa zabávajú manipuláciou a ponižovaním svojho okolia. Minimálne nás prinútilo zamyslieť sa nad súčasným umením.

Druhý deň seminára sa konal v priestoroch Centra pre deti a mládež Staromestskej knižnice na Blumentálskej ul. a bol venovaný konkrétnym komunitným aktivitám knižníc.

Mgr. Emília Antolíková predstavila projekt Slovenskej asociácie knižníc *Vzdelaní knihovníci = spokojní návštevníci*, zameraný na vyškolenie a realizáciu tréningov pamäti v knižniciach na Slovensku. Účastníci seminára si pod vedením Mgr. Lenky Lesayovej vyskúšali svoju pamäť praktickými cvičeniami. Bolo to milé oživenie a všetci získali predstavu, o čom asi sú tréningy pamäti. ***„Spokojní zákazníci knižníc sú najlepšími obhajcami knižničných služieb." (Smernica IFLA pre služby verejných knižníc)***

Ďalším praktickým bodom programu bolo podujatie z cyklu Čítanie nás baví. PhDr. Ľudmila Hrdináková a Mgr. art. Natália Mazanová predviedli zážitkové čítanie. Druhákom čítali z knihy Jo Nesbo: Prdiprášok doktora Proktora. Po čítaní nasledoval metodický workshop k podujatiam pre deti, z ktorého predstavíme *špecifiká detského recipienta/čitateľa:*

- *magickosť – dieťa si vysvetľuje neznáme ako účinok magických, nadprirodzených síl;*
- *animizmus – dieťa si vo svojom vedomí oživuje veci, predmety, hračky;*
- *synkretizmus vnímania – rýchly presun*

zo skutočnej do rozprávkovej reality;
- *intenzívna emocionalita prežívania – až fascinácia;*
- *„bujná" obrazotvornosť;*
- *vnímanie a učenie sa cez aktivitu a zážitky;*
- *otvorenosť ku svetu, otvorenosť v prežívaní;*
- *vnímanie sveta a učenie sa cez hru;*
- *chce a potrebuje poznávať emócie a vzťahy;*
- *chce a potrebuje poznať a chápať podstatu fungovania sveta a nachádzať poriadok v chaotickom (ním ešte nepoznanom) svete;*
- *dieťa potrebuje príbehy.*

Po praktických ukážkach práce so seniormi i deťmi nasledovala prezentácia komunitných aktivít v rámci Bratislavského samosprávneho kraja.

Riaditeľka Malokarpatskej knižnice v Pezinku Mgr. Daniela Tóthová porozprávala o inšpiratívnej spolupráci knižnice s hasičmi a Hasičským záchranným zborom v Pezinku. Z jej prezentácie vyberáme starú Modlitbu požiarnika:

Nech kdekoľvek požiar planie,
ja plním svoju povinnosť.
Životy spasiť, Pane, dajže mi sily dosť,
v náručí vyniesť dieťa, kým nevyprší čas,
ale aj starca, matku, ktorá má sivý vlas.
Na stráži stojím stále, pretože povolaný som
pred ohňom chrániť svojich,
blížneho, jeho dom.
Ak z Tvojej vôle má sa stať,
že sám pri tom život stratím,
požehnaj Pane, mojej rodine
a láskavou rukou vráť im,
čo pri plnení poslania som iným dal.
Amen

Ďalej nasledovali tri prezentácie pracovníkov Mestskej knižnice v Bratislave. Mgr. Milada Šudíková pracuje ako vedúca oddelenia pre nevidiacich a slabozrakých, ktoré v r. 1991 slávnostne otvorila princezná Diana. Priblížila prácu s komunitou zrakovo znevýhodnených používateľov. Jedným z projektov je kino pre nevidiacich, v rámci ktorého sa od r. 2011 uskutočnilo 36 premietaní s hlasovým komentárom. *Cieľom projektu je: - odbúravanie bariér v dostupnosti kultúry znevýhodnených skupín obyvateľstva, - rozvoj a rozšírenie možností kultúrnych aktivít znevýhodnených skupín obyvateľstva.*

Dinosaury, sopky a záhady v knižnici bol názov prezentácie geológa a paleontológa Mgr. Dušana Valenta, ktorý pripravuje

Komunitná knižnica VII

Aktívni účastníci seminára

v Mestskej knižnici interaktívne populárno-náučné prednášky pre deti a mládež o málo známych, zaujímavých témach alebo fenoménoch, čím sa snaží podporiť ich záujem o prírodu a kritické myslenie.

Michal Kováč hovoril o forme počítačových školení pre seniorov, ktoré sa realizujú v Mestskej knižnici takmer individuálnym prístupom k používateľom.

Každý prednášajúci dostal od Občianskeho združenia Korálky darček v podobe farebných ručne vyrábaných korálikov.

Naše poďakovanie patrí partnerom podujatia: Mestskej časti Bratislava - Staré Mesto, Prešovskému samosprávnemu kraju, Slovenskej asociácii knižníc, Spolku slovenských knihovníkov a Wüstenrot poisťovni, a.s. Bratislava za finančnú i nefinančnú pomoc pri realizácii celoslovenského podujatia pre pracovníkov slovenských knižníc.

Jaroslava Lesayová,
Staromestská knižnica v Bratislave
lesayova@starlib.sk

BANBYČITARIÁDA K 40. VÝROČIU VEREJNEJ KNIŽNICE MIKULÁŠA KOVÁČA BANSKÁ BYSTRICA

V piatok, 24. mája 2013, slnko akoby schválne zostalo zrána pod mrakmi, ktoré sa netvárili práve priateľsky. Aktéri, zbierajúci sa v Záhrade – Centre nezávislej kultúry, zelenej oáze v centre Banskej Bystrice, s pochybnosťami vzhliadali k nebu: bude pršať, či nebude ? Bude celodenné podujatie k 40. výročiu vzniku okresnej a neskôr Verejnej knižnice Mikuláša Kováča zahnané kvapkami dovnútra budovy alebo sa odohrá vonku v záhrade ? Išlo o veľa – o pohodu účinkujúcich, 250 detí a 130 dospelých hostí - zástupcov kultúrnych zariadení, kolegov a kolegýň z regionálnych knižníc v kraji i mimo neho, spolupracovníkov VKMK, bývalých zamestnancov a samozrejme vrcholných predstaviteľov samosprávy v regióne - predsedu Banskobystrického samosprávneho kraja Vladimíra Maňku a primátora Banskej Bystrice Petra Gogolu. Išlo o to, aby bohatý hlavný program pre deti, mládež i dospelých pripravený pre pódium, ako aj sprievodné aktivity pod markízami v záhrade prebehli bez rušivých vplyvov.

Rozhodnutie muselo byť a aj bolo rýchle a trocha riskantné – dopoludňajší program *DETSKÝ JARMOK SLOV, FARIEB A TÓNOV* zostal vonku. Stoličky i lavice sa rýchlo zaplnili deťmi materských a základných škôl, ktoré so zaujatím sledovali dianie na pódiu : autorky Martu Hlušíkovú (R.Sobota) a Hanu Koškovú (Lučenec) s interaktívnym podujatím o čítaní a svojej tvorbe. Páčilo sa i vystúpenie bábkového divadla Hary Teater podporujúce čítanie. Úsmev na tvárach prítomných detí i dospelých vylúdili dvoj-trojročné deti z Detského hudobného centra Sonyta Music, ktoré spolu s mamami vyvádzali na javisku v rytme pesničiek banskobystrického skladateľa Pavla Janíčka, autora zvučky knižnice, ktorou sme Banbyčitariádu otvorili.

Rušno bolo na *KNIŽNIČNOM JARMOKU* – deti obsadili markízy v priestore záhrady a venovali sa literárnym hádankám, krí-

žovkám, jazykolamom, kreslili a maľovali, písali príbeh na pokračovanie, nechávali si maľovať na tvár. Ponuku aktivít dopĺňalo koleso šťastia, kde tí šikovnejší si hádzaním šípok do terča vydobyli poukazy na viacročné bezplatné zápisné do knižnice, ako aj burza kníh a výstavky propagačných materiálov a edičných titulov regionálnych knižníc BBSK.

Na pódiu v záhrade ešte doznievalo podujatie pre deti, keď vnútri v sále začal slávnostný program *PRAVDAŽE SRDCOM* – s mladými moderátormi, poslucháčmi banskobystrickej Akadémie umení. Medzi vinšovníkmi nechýbali ani predsedníčka SSK Silvia Stasselová a poverená zástupkyňa SAK Katarína Šušoliaková. Predseda BBSK prisľúbil riešenie budovy pre knižnicu – tú, o ktorú by knižnica mala záujem, dostal doslova na tanieri – v podobe kusa z torty znázorňujúcej budovu (aj s telefónnym číslom, kam má zavolať kvôli jej odkúpeniu). Bol čas i na ocenenie spolupracovníkov a priaznivcov knižnice, ktorí dobrovoľne a nezištne pomôžu kedykoľvek je potrebné – osemnásti si prevzali pamätné listy predsedu BBSK a poukážky na doživotné bezplatné zápisné do knižnice. V poeticko-hudobnom pásme z tvorby regionálnych autorov Miroslava Kapustu, Marcela Páleša, Pavla Korbu, Petra Papša, Jany Baculákovej a Ondreja Kalamára vystúpili speváci Dáša Libiaková, Igor Šimeg a Maja Olejníková so šansónmi Pavla Janíčka, a náladu dotvárala kapela Yama®ha-Band.

Po slávnostnom prípitku, rozkrájaní budovy - torty a občerstvení (vonku rozvoniaval guľáš) nastal čas na *ZÁH®ADNÚ PÁRTY* s dvadsiatkou slovenských spiso-

vateliek a spisovateľov – Bea Bazalová, Eva Biela Brndiarová, Eva Dedinská, Lenka Gahérová, Katarína Gillerová, Marja Holecyová, Dana Janebová, Ondrej Kalamár, Miroslav Kapusta, Slávka Koleničová, Adriana Macháčová, Kristína Mišovičová, Andrea Novosedlíková, Jana Pronská, Lenka Riečanská, Eva Rúčková, Nata Sabová, Ružena Scherhauferová, Miroslava Varáčková, Marek Zákopčan, členov neformálneho zoskupenia Spisovateľskej rodinky. Rozhovory s nimi moderoval banskobystrický básnik Miro Kapusta a o muziku sa starala domáca skupina 220 Voltov.

Svoje čaro a význam mali isto aj živé kolegiálne debaty, stretnutia ľudí, ktorí sa poznali i nepoznali ....

Podujatie končilo večer, a podľa odoziev, naše úsilie o príjemný happening nebolo márne. VKMK i regionálne knižnice v kraji sa dostali do koncentrovanejšej pozornosti masmédií i kultúrnej verejnosti, využil sa vytvorený priestor na komunikáciu knihovníkov a vyše dvadsiatky spisovateliek a spisovateľov, prezentovali sa miestne a regionálne tvorivé osobnosti ako aj aktivity knižníc a ich edičná činnosť pred verejnosťou i zriaďovateľom. Účastníkom ako spomienka zostal precízne spracovaný obsažný bulletin BANBYČITARIÁDA k 40. výročiu knižnice, ktorý spracovala kolegyňa Katka Donovalová.

Poďakovanie patrí všetkým, čo prispeli osobne i finančne – teší nás, že podujatie podporili profesijné združenia - Slovenská asociácia knižníc a Spolok slovenských knihovníkov.

Mgr. Peter Klinec, Verejná knižnica Mikuláša Kováča Banská Bystrica
klinec@vkmk.sk

SÚŤAŽNÁ PREHLIADKA KNIŽNIČNÝCH PODUJATÍ PRE DETI A MLÁDEŽ. 6. ROČNÍK

Bratislava, 23. – 24. 9. 2013
Organizátor: Slovenská národná knižnica v Martine
Partner: Knižnica Bratislava – Nové Mesto

Súťažná prehliadka knižničných podujatí pre deti a mládež vznikla so zámerom vyhnúť sa teoretizovaniu o tom, ako má podujatie pre deti vyzerať, vyhnúť sa debatám na seminároch o tom, aké podujatie kto, kedy a kde urobil, a to hlavne preto, lebo rozprávania neposkytovali a neposkytujú (v prípade, že knihovníčka nie je na sto percent úprimná) pravý a reálny obraz o tom, čo všetko sa na podujatí dialo. V rozprávaní sa dá krásne zamlčať, čo nevyšlo (lebo len málokto dokáže priznať aj neúspech), rozprávanie zhutní priebeh podujatia na vetu: deti sa bavili a my tiež, ale už neporozpráva, ako sa deti bavili, či sa bavili všetky deti, či podujatie deti skutočne zaujalo, alebo si ho len odsedeli podobne ako niektoré vyučovacie hodiny v škole.

Keďže knižnica by mala byť miestom, kde sa čitatelia cítia naozaj dobre, mali by sme sa my, detské knihovníčky, vyhnúť podujatiam a aktivitám, ktoré deti nebavia. Nie preto, aby sme sa im zapáčili. Ale preto, aby na vlastnej koži zistili, čo všetko sa dá v knižnici robiť, ako rôznorodo a zaujímavo sa dá s knihami pracovať i zabávať a v konečnom dôsledku, aby po knihe napokon siahli.

Súťažná prehliadka sa stala už tradičným vzdelávacím podujatím detských knihovníčok. Jej podstata tkvie v realizácii podujatí pre deti s deťmi pred živým knihovníckym publikom. Aj preto nie je pre knihovníčky ľahké prihlásiť sa. Lebo naozaj treba mať odvahu predviesť svoju prácu pred svojimi kolegyňami a pred porotou, ktorej úlohou je všímať silné i slabé stránky.

V tomto roku bol nosnou témou prehliadky humor v beletrii pre deti I. stupňa. S ťažkou témou sa súťažiace (a jeden súťažiaci) popasovali po svojom. Niekto to vzal z teoretickej stránky, niekto z praktickej. Tak či tak, bavili sa aj deti aj knihovnícke publikum.

Do súťaže sa prihlásilo jedenásť podujatí. Vďaka skutočnosti, že prehliadka začala putovať, sa jej zúčastnilo mnoho „nových" detských knihovníčok, a to aj súťažne aj nesúťažne.

Prehliadku otvorili knihovníčky Elena Šimkaninová a Jaroslava Sanetriková z Podtatranskej knižnici v Poprade. V podujatí **Ako sme s Ťukťukom ťukťukovali** (podľa knihy Petra Karpinského) predstavili deťom nielen knihu, ale aj seba ako šikovné a hravé knihovníčky. Najmä hostina chorôb s pomocou detí nemala chybu.

Súťažiace knihovníčky

V druhom podujatí **Bola raz jedna trieda a v tej dnes varí Vendel Knedľa** predstavila Ala Javorková z Knižnice Antona Habovštiaka v Dolnom Kubíne seba ako Vendela Knedľu – kuchára, ktorý varí texty. Ala je známa vymýšľaním a realizovaním aj tých najneuveriteľnejších vecí. Nebolo to inak ani tentoraz. Deti kreslili rozprávkové varechy, tvorili piškótové sovy. Popri tom im Ala nezabudla ukázať a porozprávať o zábavných knihách, ktoré dvihnú náladu vtedy, keď to človek potrebuje.

Eva Janušová a Natália Malíková z Knižnice pre mládež mesta Košice ako školníčka Ašenga (nie je to preklep) a kohút Crescendo zamontovali do svojho podujatia **Ako sa školníčke Agneši (ne)podarilo ukradnúť prázdniny** aj dvoch ozajstných živých školníkov. Tajfúnová Evka ukázala, že má k deťom veľmi bezprostredný vzťah a Natálka ako kohút raper tiež nemala chybu.

Albert? Emil? Horší ako čerti!!! alebo Chlapčenské čertovinky?! to je názov podujatia, ktoré predviedli Helena Dodoková a Kristína Karabinošová z Krajskej knižnice Karola Kmeťka v Nitre. Veľmi zaujímavý úvod o úsmevoch zaujal deti hneď na začiatku a ich pozornosť bola chytená do pasce počas celej akcie.

Božena Blaháčová a Silvia Kupcová – deckárky z Hornonitrianskej knižnice v Prievidzi sa rozhodli spropagovať v Bratislave knihu svojej regionálnej autorky Lenky Gahérovej **Tridé z 3.D.** S deťmi sa na trojicu kamarátov aj zahrali a všetkým ukázali, že napríklad zoznámiť sa dá aj prostredníctvom ulíc.

Posledné podujatie prvého dňa v popoludňajších hodinách prebralo aj tých najunavenejších divákov. **Kvak a Čľup sú ka-**

maráti (kniha Arnolda Lobela) v podaní Vierky Némethovej a pozor! prvého súťažiaceho deckára Mikuláša Baňáka z Miestnej knižnice Bratislava - Petržalka stopercentne zaujali deti, divákov aj porotu.

Dobrým zvykom prehliadky bývajú popoludní odborné tvorivé dielne a prednášky určené špeciálne detským knihovníkom. Nebolo tomu inak ani tentoraz. Prednášku o veselých knihách z vlastnej produkcie zorganizovalo vydavateľstvo Perfekt, ktoré zároveň obdarovalo všetkých súťažiacich knižnými darmi. Po prednáške nasledovala tvorivá dielňa Mgr. Jany Vozníkovej, riaditeľky Knižnice Bratislava – Nové Mesto, ktorá bola zároveň partnerom organizátora prehliadky, zameraná na komunikáciu a jej spôsoby v prípade konfliktov s čitateľmi. Na večer pani riaditeľka zabezpečila zaujímavý program v podobe prednášky a besedy s matematičkou a astrologičkou prom. mat. Katarínou Čemickou,CSc.

Druhý súťažný deň odštartovala Vlasta Kollárová z Tekovskej knižnice v Leviciach s podujatím **Kvadakum hadakum alebo knižka za všetky drobné**, ktoré vyrazilo takmer všetkým dych. Profesionálne podujatie s perfektnou prípravou a krásnym predstavením vtipných kníh od Štefana Moravčíka spôsobilo, že porotkyňa, pani Elena Hlivová, vyhlásila, že by našu Vlastu okamžite vzala za učiteľku.

O tom, že **Čítanie je zábava** sa snažili prvákov presvedčiť Ľubica Adámiková a Petra Motyčková z Verejnej knižnice Michala Rešetku v Trenčíne. Neuveriteľne láskavý spôsob komunikácie s deťmi, zapadnutie medzi nich, pútavé čítanie aj malé odmeny, ktoré deťom rozžiarili oči, určite zapríčiňujú to, že do trenčianskej knižnice chodia deti radi a vôbec nie nasilu.

Elena Kladná z Hornozemplínskej knižnice vo Vranove nad Topľou sa zaľúbila do knihy **Analfabeta Negramotná** od Jána Uličianskeho. A to ešte netušila, že sa do tej istej knihy zaľúbili aj iní čitatelia z celého Slovenska. Elenin hlasový prejav veľmi oceňovala aj porota.

V podujatí **Neznášam, keď ma hladkajú po hlave** podľa rovnomennej knihy Marty Hlušíkovej knihovníčky Lucia Kloknerová a Tatiana Gáplovská z Miestnej knižnica Bratislava Petržalka učili deti, čo je to asertivita. Dievčatá sa museli naozaj snažiť, pretože si vybrali ťažkú tému.

Na posledné podujatie prišlo 2x toľko detí, ako bolo plánované. Záujem veľmi potešil, ale zároveň dosť sťažil prácu Ivete Weissovej a Ivane Gelienovej z Verejnej knižnice Mikuláša Kováča v Banskej Bystrici. Ich podujatie **Zverinec na siedmom poschodí alebo Ako chutí mlieko** (podľa knižky Petra Gajdošíka Zverinec na siedmom poschodí) deti zaujalo, pobavilo i roztatárilo. Podstatné bolo zistenie, že väčšina detí mlieko ľúbi a aj pije, a že knižku po podujatí chcelo čítať naozaj veľmi veľa detí.

Porota mala náročnú úlohu. Hodnotila celkový priebeh podujatia, prácu s knihou (knihami), komunikáciu s deťmi, prípravu i náročnosť prevedenia. Napokon rozhodla takto:

Hlavnú cenu získalo podujatie KVAK A ČĽUP SÚ KAMARÁTI (Viera Némethová a Mikuláš Baňák**,** Miestna knižnica Petržalka)

1. miesto: **Ako sme s Ťukťukom ťukťukovali (**Elena Šimkaninová a Ja-

roslava Sanetriková, Podtatranská knižnica v Poprade)

2. miesto: **Zverinec na siedmom poschodí alebo Ako chutí mlieko** (Iveta Weissová a Ivana Gelienová, Verejná knižnica Mikuláša Kováča v Banskej Bystrici)

3. miesto: **Kvadakum hadakum alebo Knižka za všetky drobné** (Vlasta Kollárová, Tekovská knižnica v Leviciach)

Vidieť podujatia naživo znamená pre knihovníčky a knihovníkov pracujúcich s deťmi dozvedieť sa o metódach práce, nechať sa inšpirovať zaujímavými a netradičnými nápadmi a hlavne zistiť to, čo je veľmi dôležité: dobré podujatie musí zaujať deti, ale zároveň musí baviť aj nás, knihovníkov. Inak iskra medzi nami a deťmi nepreskočí a podujatie sa minie účinkom.

Súťažná prehliadka už medzičasom presiahla hranice Slovenska. Nápad sa uchytil aj v Českej republike, kde sa toho roku konal nielen 3. ročník súťažnej prehliadky zvanej OKnA (O knihovnických aktivitách), ale zároveň aj 1. ročník Medzinárodnej prehliadky vo Vsetíne, ktorý bol a bude nesúťažný, pretože ponúkol prehliadku najlepších podujatí zo Slovenska i Česka z minulých rokov. Zúčastnení knihovníci tak videli mix rôznorodých, ale všetko úžasných podujatí na rôzne témy a pre rôzne vekové kategórie. V česko-slovenských a slovensko-českých plánoch je smelý nápad, aby sa medzinárodná prehliadka konala raz za čas striedavo v Čechách a na Slovensku, aby podujatia, ktoré získajú hlavné ceny a 1. miesta nezapadli prachom, ale aby boli dostupné ešte raz všetkým záujemcom. Pretože kvalitných inšpirácií nie je nikdy dosť.

Mgr. Gabriela Futová, SNK Martin
gabriela.futova@gmail.com

V KOŠICIACH SA OTVÁRALA KNIŽNICA AJ MÚZEUM DETSKEJ KNIHY

Nová knižnica bola slávnostne otvorená 24. októbra 2013 a stala sa tak jednou z 24 pobočiek Knižnice pre mládež mesta Košice, ktorá vznikla roku 1955 odčlenením detského oddelenia Krajskej ľudovej knižnice (dnešná Verejná knižnica Jána Bocatia) v Košiciach. Nachádza sa v rozľahlom areáli Kasární/Kulturpark, ktorý je zložený z troch hlavných budov a tiež z niekoľkých menších tvorivo-prezentačných a funkčných objektov. Samotná knižnica sa vyznačuje veľkým a otvoreným priestorom, ktorého interiér korešponduje s požiadavkami kladenými na modernú novodobú knižnicu bezbariérový prístup nevynímajúc. Zariadenie tvoria po obvode rozmiestnené mobilné sektorové regály poskytujúce možnosť rýchlej zmeny dispozície interiéru a tiež priehľadné hranoly určené pre výstavné exponáty. Vhodným prerozdelením plochy pomocou interiérových prvkov tu vznikli jednotlivé zóny oddychu – relaxačné s možnosťou čítania časopisov a hrania náučno-zábavných spoločenských hier, zelený kútik určený pre najmenších s interaktívnymi hračkami a leporelami a tiež zóna pre individuálne štúdium. Detailné prepracovanie drobných interiérových doplnkov či piktogramov v zelenom prevedení určite umocní čitateľom dobrý pocit z pobytu v týchto priestoroch.

Meno pre pobočku

K netradičnej histórii miesta s novovybudovaným netradičným kultúrno-oddychovým centrom bohatým na kultúrne podujatie a tiež s netradičným moderným interiérom pridala Knižnica pre mládež mesta Košice aj netradičný spôsob hľadania mena pre túto pobočku. Rozhodla sa totiž nájsť názov *formou výzvy Hľadá sa...*, ktorou oslovila širokú čitateľskú verejnosť, aby pomohla nájsť to najvýstižnejšie meno zasielaním svojich tipov na mailovú adresu knižnice, alebo jednoducho vyplnením anketového formulára v ktorejkoľvek z pobočiek knižnice. Ankety sa zúčastnilo viac ako 300 respondentov rôznych vekových kategórie, od tých najmenších prváčikov, cez tínedžerov až po dospelých. Názory ako nazvať knižnicu boli diametrálne odlišné: od rozprávkových, ako napríklad Knihuľkovo, Knihomoľkovo, Čítajkovo a Zvedavko, cez kvetinové Margarétka, Fialka, Snežienka, či zvieratkové Sova, Lienka, Vranka. Na druhej strane stáli tí, ktorí by radšej zvolili názov cudzojazyčný ako Magic books, Secret books, Fun Book, Azbooka, Dies Irae alebo až odborný ako napríklad Spektrum, Labyrint, Tornádo, Litera. V anketovom zozname sa objavili aj mená gréckych bohýň Afrodity či Atény. Na výber mena bola zostavená 5-členná porota, v ktorej malo zastúpenie mesto Košice ako zriaďovateľ knižnice, vedenie knižnice, spisovateľská obec, knihovník a detský čitateľ - úradujúca kráľovná detských čitateľov, ktorej bol predložený iba tabuľkovo spracovaný abecedný zoznam kandidátov na názov bez uvedenia mena a adresy navrhovateľa s cieľom dodržania anonymity a nestrannosti pri konečnom rozhodovaní. Vzhľadom na odlišnosť a rôznorodosť tipov sa predpokladalo, že výber bude ťažký a k zhode poroty možno ani nedôjde. Milým prekvapením však bolo, že porota sa vzácne a jednomyseľne zhodla na tom, že meno LitPark, ktorý priam korešponduje s Kulturparkom a tiež so susediacim Steel Parkom je práve tým najvýstižnejším a najvhodnejším pre túto knižnicu.

Múzeum detskej knihy

Ak hovoríme o netradičnosti prostredia, dizajnu a výberu mena, tak možno najviac netradičným prvkom v spojitosti s touto novootvorenou pobočkou, je Múzeum detskej knihy zriadené v týchto priestoroch.

Každému návštevníkovi, ktorý knižnicu navštívi, určite neuniknú priehľadné kvadratické regály so štvorcovým pôdorysom umiestnené v jadre priestoru a situované hneď za výpožičným pultom. V nich sú

nainštalované exponáty titulov pôvodnej slovenskej detskej literatúry, ktorú po dlhé roky svojej práce s detským čitateľom knižnica nazhromaždila. Autorkou myšlienky zhromažďovať pôvodnú slovenskú a prekladovú tvorbu pre deti a mládež vychádzajúcu na Slovensku v samostatnej zbierke je bývalá riaditeľka knižnice PhDr. Margita Vargová. Tá ju začala realizovať koncom 80-tych rokov minulého storočia a doplňovanie tejto zbierky s výnimkou prekladovej tvorby trvá do súčasnosti. S cieľom dostať tieto knihy z nevyhovujúcich skladových priestorov, vybudovať pre nich vhodné miesto, ale aj sprostredkovať čitateľskej verejnosti možnosť prístupu k nim, prišla až súčasná riaditeľka Mgr. et Mgr. Iveta Hurná. Keď sa naskytla možnosť zriadenia novej pobočky v priestoroch, ktorej parametre sa ukázali priam ideálne pre túto ideu, bolo rozhodnuté. Múzeum detskej knihy sa stalo realitou. Múzeum v súčasnosti disponuje celkovo 3.505 zväzkami. 1.500 zväzkov (po rok vydania 1979 - vrátane) je vystavených, pričom najstarším vystaveným knižným titulom sú *Protivy* z roku 1893 od autorky Ľudmily Podjavorinskej, Ďalšie (po rok 1999 - vrátane) sú k dispozícii na web stránke knižnice v katalógu Múzea detskej knihy (http://www.k.kosicekmk.sk/index.php/katalog-muzea-detskej-knihy).

Všetky tituly zaradené do tejto zbierky poskytuje knižnica pre svojich čitateľov iba prezenčne a sú určené na študijné účely alebo na prezeranie. Nevystavené tituly sú dostupné na základe vypísanej žiadanky na vopred dohodnutý termín. Návštevníci knižnice sa pri týchto exponátoch radi pristavia a nostalgicky si zaspomínajú na knihy svojho detstva. Možno aj objavia dávno

zabudnutú spomienku na najobľúbenejšiu knihu, s ktorou rástli, alebo sa pochvália svojmu potomkovi, synovi, dcére či vnúčatám, aké knihy čítavali, keď boli v ich veku.

Rozšírené služby čitateľom

Nová knižnica ponúka 12 titulov periodík a knižný fond v rozsahu do 15 000 zväzkov, ktorý je aktuálne rozšírený o ďalších 1 000 titulov v maďarskom jazyku formou putovného súboru. Ten poskytuje v rámci dlhodobej spolupráce knižnica „Móric Zsigmond Magiey és Városi Könyvtár" z Nyíregházy.

Lákadlom pobočky okrem spomínaných vystavených exponátov Múzea detskej knihy je veľká, priebežne dopĺňaná burza kníh s ponukou knižných titulov pre veľkých aj malých, ponúkaných za jednotnú cenu 50 centov a tiež novinka v poskytovaných službách - možnosť prezenčných aj absenčných výpožičiek rôznych typov náučno-zábavných spoločenských hier.

Ústretovým krokom zo strany knižnice voči používateľom je rozšírenie výpožičných hodín v tejto pobočke aj na nedeľu, a to v čase od 14.00 do 18.00 hodiny.

Ing. Viera Ristvejová, Knižnica pre mládež mesta Košice
viera.ristvejova@kosicekmk.sk

DIGITÁLNA KNIŽNICA 2013

V dňoch 28.-30.10.2013 som sa zúčastnila 5. ročníka konferencie „Digitálna knižnica", ktorej organizátormi boli Slovenská chemická knižnica, Univerzitná knižnica v Bratislave, Štátna vedecká knižnica v Prešove a Centrum vedecko-technických informácií v Bratislave.

Hlavné témy konferencie boli:

- nové služby využívajúce digitálny obsah
- skúsenosti s budovaním digitálnych knižníc
- prechod tradičných inštitúcií k digitálnym
- právne aspekty súvisiace s budovaním digitálnych knižníc

Autori z ŠVK Prešov (Jana Paľová, Vladimír Paprčka, Vojtech Sloboda) prezentovali národný projekt *Dokumentačno-informačné centrum rómskej kultúry*. Jeho úlohou ako dokumentačno-informačného centra rómskej kultúry je sústrediť komplexné informácie o rómskej kultúre, histórii, jazyku, tradíciách a iných oblastiach života rómskej komunity na jednom mieste. Vytvoril sa tým nielen jeden prístup k informáciám o rómskej problematike, ale aj predstavil nový pohľad na kultúru Rómov ako súčasti európskeho kultúrneho dedičstva. V ukážke odznel digitálny záznam rómskeho klaviristu Alexandra Berkiho.

Autori zo Slovenského múzea ochrany prírody a jaskyniarstva v Liptovskom Mikuláši (Eva Greschová, Alena Kulíková, Krasimír Damianov) prezentovali tvorbu digitálneho archívu SMOPaJ ako súčasť národného projektu *Digitalizácia fondov a technická podpora informatizácie v oblasti ochrany prírody*. V rámci neho prebiehalo skenovanie archívnych fondov a zbierok SMOPaJ (externou službou) v počte 652 700 ks dokumentov. Viac na http://www.smopaj.sk/.

Riaditeľ Slovenskej chemickej knižnice v Bratislave (Jozef Dzivák) sa zaoberal témou dlhodobého udržiavania digitálnej knižnice. Poukázal na záležitosti, ktoré pri budovaní digitálnej knižnice je potrebné tiež riešiť napr. vysporiadanie autorských práv, motivácia autora k publikovaniu, nastavenie správneho pomeru medzi cenou a pridanou hodnotou, vydávanie nových titulov vlastným vydavateľstvom a nakoniec aj zvládnutie marketingu.

Vo firemných prezentáciách sa predstavili spoločnosti EMC so súborovou stratégiou, Cisco sa zameralo na súčasnosť a budúcnosť dátových centier a spoločnosť IBM Slovensko prezentovala pokročilé vyhľadávanie a automatickú klasifikáciu vedeckého obsahu s použitím IBM Content Analytics.

V rámci workshopov odzneli praktické skúsenosti s komplexnou digitalizáciou rôznych druhov dokumentov v CVTI SR (Alena Kulíková, Tomáš Fiala) a problémy súvisiace s dlhodobou archiváciou, štandardizáciou a filozofiou zabezpečenia centrálneho dátového archívu (Pavol Starek).

Viac informácií nájdete na http://www.schk.sk/digilib/2013/uvod/.

Ing. Iveta Krjaková, Univerzitná knižnica UPJŠ v Košiciach
iveta.krjakova@upjs.sk

Banskobystrický samosprávny kraj – Novohradská knižnica, Mesto Lučenec v spolupráci s partnerskou knižnicou Balassi Bálint Megyeri Konyvtár Salgótarján usporiadali a slávnostnou vernisážou dňa 11.10.2013 otvorili výstavu **Jesenné knižničné dni – U susedov v meste Salgótarján v Maďarskej republike.** Cieľom podujatia bolo šírenie kultúrnych aktivít, ktoré napomáhajú poznávať vzájomnú históriu a súčasnosť medzi obyvateľmi žijúcimi v priľahlých územiach v rámci propagácie aktuálnych informácií, týkajúcich sa rozvoja turizmu, histórie, hospodárskej spolupráce a kultúrnych hodnôt medzi občanmi a používateľmi.

Výstava, v prevažnej väčšine umiestnená na paneloch, zachytávala históriu mesta, mapovala významné pamiatky v meste, osobnosti, kultúru, športové podujatia ako aj súčasný život ľudí v Lučenci. Na výstavných paneloch bolo možné vidieť fotografie významných kultúrnych a historických objektov mesta, informácie o Lučeneckom poklade, ktorý bol objavený v krypte kalvínskeho kostola v r. 1851 a pochádza zo 16. – 17. storočia. Tvoria ho šperky a ozdoby pohrebných rúch viacerých šľachtických rodov, ktorí tu boli pochovaní. V roku 1853 bol umiestnený v Pešti ako súčasť zbierkového fondu Národného múzea, kde je vystavený dodnes. Jeho verná kópia, ktorú podľa originálov zhotovili študenti jednej strednej školy, je dnes súčasťou zbierkového fondu v Novohradskom múzeu a galérie v Lučenci.

Ukážka ľudových tradícií bola znázornená postavami ženy, chlapa a dieťaťa v kolíske odetých v typickom novohradskom kroji. Priestor na prezentáciu bol vyhradený aj výrobkom zo slaného pečiva, súkromnej zbierke zberateľa Jozefa Puntigána, ktorý sa o históriu Lučenca a Novohradu začal zaujímať po ukončení univerzitného štúdia. Jeho učiteľmi boli László Sólyom, István Boszorményi, Odol Hermel a iní. Pohľadnice zaujali okrem krásy aj svojou históriou. Ťažko by bolo odhadnúť, koľko pohľadníc vyšlo o Lučenci. Niektoré pohľadnice o Lučenci prežili viac ako 10 vydaní a líšia sa od seba farebnosťou a textami. Ich počet sa pohybuje okolo 2 000-2300 ks.

Novohradské osvetové stredisko prezentovalo *enkaustiku* - výtvarné využitie horúcich voskov. Ide o techniku s tisícročnou tradíciou, ktorá je obľúbená pre svoju jednoduchosť, možnosť maľovania obrazov, zdobenie kraslíc či iných ozdôb.

V rámci rehabilitácie a voľnočasových aktivít klientov Domova sociálnych služieb LIBERTAS, boli *vystavené rôzne techniky ručnej práce* ako maľba na sklo, drôtená technika, výroba ikebán, výroba bábik, servítková technika, pletenie z vlny, háčkovanie, vyšívanie, pletenie z papiera, práca s voskom, tkanie kobercov a iné.

Časť výstavy bola venovaná Lučenčanke Márii Bošelovej, ktorá „*háčkuje* „odjakživa“ - začala už v mladom veku a svoje zručnosti využila aj pri výchove troch detí. Na dôchodku svoj talent a šikovnosť rozvíja naplno, venuje sa háčkovaniu a v tomto období tvorí najradšej vianočné ozdoby pre svojich najbližších.

Mladý talentovaný *šperkár*, Radoslav Moj-

žiš sa venuje výrobe autorského šperku z ťažko opracovateľných kovov ako je titán a nehrdzavejúca (chirurgická) oceľ alebo mäkkších kovov ako meď, prípadne striebro. Svoju tvorbu prezentuje pod vlastnou značkou. Každý výrobok z jeho dielne je vyrobený výhradne ručnou technológiou. kombinujúcou strihanie, rezanie, tepanie, brúsenie, ohýbanie, leštenie a farbenie.

Ďalší výstavný stôl sme venovali Eve Srníkovej *keramikárke*, ktorá svoju tvorbu rozdeľuje na keramický desing a voľnú keramickú plastiku. Mladá umelkyňa pracuje s bielym oxidačným porcelánom ale aj so šamotom. Porcelánové práce sú vypaľované v elektrickej peci na 1220 C°. Inšpiráciu hľadá okolo seba a v prírode.

PREZENTÁCIA NOVOHRADSKEJ KNIŽNICE

Novohradská knižnica, ako najstaršia kultúrna inštitúcia mesta a regiónu má bohatú minulosť, ktorú sa snažíme predstaviť na starých fotografiách knižnice ako aj ukážkami z najstarších častí knižničného fondu, v súčasnosti sa nachádzajúceho v Okresnom archíve v Lučenci. Prvá mestská knižnica v Lučenci , ktorú považujeme za predchodkyňu Novohradskej knižnice v Lučenci bola založená v roku 1851 . Existencia mestskej knižnice sa datuje od r. 1849 kedy bola zničená po požiari centrálnej časti Lučenca. Na jej troskách a popole bola zriadená v roku 1851 už zmienená mestská knižnica, a to vďaka daru okolo 5000 zväzkov od Agustína Kubínyiho z Vidinej. V súčasnej dobe sídli v historickej budove z konca 19. storočia v centre mesta Lučenec.

Na ukážkach kníh sme sa pokúsili zobraziť vývoj nielen samotnej knižnice, ale aj knihovníckej práce, v súčasnosti takmer plne digitalizovanej.

Samostatnú časť predstavovali *monografie a knihy* o meste Lučenec, z ktorých je najvzácnejšia publikácia *Losonci Phoenix z roku 1851*, viažuca sa k vypáleniu mesta v roku 1849. Zaujímavá je aj publikácia z čias prvej ČSR od Vladimíra Polívku. Za pozornosť stojí aj právnický slovník od už zmieneného grófa Kubyínyho. Súčasťou expozície boli aj *ukážky z produkcie lučenských tlačiarní a tlačiarov*, a tiež katalógy a zoznamy kníh mestskej knižnice.

Na paneloch boli zobrazené nielen ukážky historických fotografií budov knižnice, v ktorej sídlila do roku 1975, ale aj súčasnej budovy, ktorá slúžila pre účely bankovej inštitúcie. Časť ukážok zachytáva súčasnosť v podobe záberov z kultúrno-vzdelávacích aktivít knižnice. Čestné miesto výstavy bolo venované Pamätnému domu a dielu maliara Júliusa Szabóa, jednému z najvýznamnejších umelcov XX. storočia, ktorý býval a tvoril v Lučenci. Počas celej výstavy bola *premietaná digitálna prezentácia* zobrazená na plátne.

Kultúrnym programom sprevádzali folklórny súbor RADOSŤ a mladí umelci Základnej umeleckej školy, n.o., Novohradská 2 v Lučenci.

PhDr. Mgr. Daša Filčíková,
Novohradská knižnica, Lučenec
riaditelka@nklc.sk

AKADEMICKÉ KNIŽNICE SA STRETLI NA JESENNOM SEMINÁRI

Akademické knižnice na Slovensku spája predovšetkým práca v akademickom prostredí vysokých škôl a univerzít na Slovensku. Riešenie spoločných problémov vedie už niekoľko rokov sekciu akademických knižníc Slovenskej asociácie knižníc k organizovaniu jarných a jesenných seminárov, ktoré bývajú venované riešeniu aktuálnych problémov či nastoľovaniu nových, perspektívnych úloh.

Hľadanie spoločných riešení, široká diskusia na základe skúseností z jednotlivých akademických knižníc a neustály záujem zo strany zástupcov akademických knižníc, to všetko sú spoločné menovatele seminára, ktorý sa konal v novembri 2013 v Slovenskej pedagogickej knižnici v Bratislave pod názvom „*Miesto a možnosti akademických knižníc v procesoch hodnotenia kvality*".

Program seminára bol obsahovo náročný. Po úvodných slovách riaditeľa Slovenskej pedagogickej knižnice PhDr. Vladimíra Grigara vystúpil za Ministerstvo kultúry SR PhDr. Ján Molnár. Informoval účastníkov seminára o prioritách MK SR, a to o odpočte Stratégie slovenského knihovníctva za roky 2008-2013, príprave novej stratégie na roky 2015-2020, príprave nového knižničného zákona a podmienkach Dotačného systému MK SR na rok 2014.

Prednášateľ Ing. Pavel Večeřa zo Slovenskej spoločnosti pre kvalitu vo svojom príspevku „*Význam knižnice v systéme manažérstva kvality vysokej školy*" poukázal na nereálne ciele EÚ ako napr. do roku 2020 bude mať 40 % obyvateľstva vo veku 30-34 rokov vysokoškolské VŠ vzdelanie, pričom SR mala v roku 1989 13% a v roku 2011 už 37%. To však má svoj vplyv na kvalitu výučby ako aj nezamestnanosť absolventov. V rámci EÚ je kladený dôraz aj na komparativitu diplomov, čomu zodpovedá aj Zákon o vysokých školách č.131/2002 Z.z. (napr. § 87a). Vhodným nástrojom sú napr. ISO normy radu 9000, či modely komplexného manažérstva kvality EFQM a CAF (vhodnejší pre verejnú správu). Model hodnotenia kvality CAF, ktorý je voľne stiahnuteľný a bez nárokov na finančné prostriedky sa dá aplikovať nielen na celú vysokú školu, aj na jej organizačnú zložku, napr. akademickú knižnicu. Na vysokých školách sú kľúčové procesy: vzdelávanie, veda a výskum. Akademická knižnica aj z pohľadu prednášajúceho Ing. P. Večeřu predstavuje zdroje nevyhnutné pre zabezpečenie ich realizácie. Akademické knižnice kvalitou vlastnej činnosti sa priamo podieľajú na procese úspešnej akreditácie činnosti vysokých škôl. Kvalita akademických knižníc zodpovedá miere naplnenia požiadaviek povinných (hlavné a odborné činnosti), určených (dané študentmi a zainteresovanými stranami) a predpokladanými (sú odborného charakteru, nie sú určené legislatívou a pod.).

Ďalšie dva príspevky boli venované problematike benchmarkingu akademických knižníc. PhDr. Daniela Džuganová (v spoluautorstve s Bc. Stanislavou Biskupovou)

z Univerzitnej knižnice UPJŠ v Košiciach v príspevku „*Benchmarking – nástroj na hodnotenie kvality. Skúsenosť jednej akademickej knižnice*“ prezentovala dosiahnuté výsledky za rok 2012. Ide o hodnotenie dobrovoľne zapojených európskych knižníc vychádzajúce z porovnania jednotlivých knižníc na základe nimi poskytnutých údajov za predchádzajúci rok (v tomto prípade za rok 2012). Hodnotenie BIX nie je len akýmsi jednoduchým zostavením rebríčka knižníc na základe jednotlivých údajov. Nemecký knižničný spolok v spolupráci s ďalšími inštitúciami vytvoril indikátory, ktoré sú matematickými operáciami vypočítané z údajov, ktoré hodnotení účastníci projektu vložili do elektronického dotazníka.

Vytvorené indikátory sú vzťahy medzi údajmi, ktoré sú rozdelené do štyroch sektorov: Ponuky, Využitie, Hospodárnosť a Rozvoj. Za každý sektor je možné získať 0, 0,5 alebo 1 hviezdičku podľa toho, v akej pozícii v porovnaní s ostatnými zapojenými knižnicami sa konkrétna knižnica nachádza. Ak patrí do tretiny najlepších knižníc vzhľadom na daný sektor, získa zaň celú hviezdičku. Ak údaje hovoria o tom, že knižnica patrí do skupiny priemerných hodnôt, získa pol hviezdičky. V prípade, že patrí medzi tretinu knižníc s najslabšími výsledkami, nezíska za daný sektor žiadnu hviezdičku. Samotné sledované sektory sú nasledovné. **Sektor Ponuka** má poskytovať obraz o vybavenosti knižnice. Pod týmto pojmom však nerozumieme len inventár a médiá, teda zdroje ako také, ale takisto personál, bez ktorého by služby knižnice neboli uskutočniteľné, ako aj priestory slúžiace na tento účel. **V oblasti Využitie** ide o zmapovanie toho, do akej miery sú ponúkané zdroje a služby využívané. Vysoká miera využitia svedčí o tom, že knižnica vie správne odhadnúť potreby používateľov. Táto oblasť je veľmi dôležitá predovšetkým kvôli tomu, aby používatelia mali k dispozícii dostatočné množstvo kvalitných publikácií, ktoré naplnia ich potreby. Najspoľahlivejším ukazovateľom svedčiacim o spokojnosti používateľov je práve vysoká miera návštevnosti alebo účasti na prednáškach a školeniach, ktoré knižnica usporadúva pre používateľov. **Sektor Hospodárnosť** poskytuje obraz o vzťahu medzi tým, čo bolo dané, vynaložené na chod knižnice a tým, čo bolo prijaté, využité zo strany používateľov. Mnoho ukazovateľov môže na prvý pohľad pôsobiť opačne. Nízke náklady nemusia byť pozitívnym ukazovateľom, keďže neplatí vždy, že čo je lacné, je aj dobré. Posledným **sektorom je Rozvoj**. Táto sféra je veľmi dôležitá predovšetkým pre akademické knižnice, ktoré majú študentom poskytovať podľa možností čo najaktuálnejšie zdroje informácií nevyhnutných pre ich vzdelávanie. Univerzity patria predsa k inštitúciám, ktoré sa okrem vzdelávania študentov zaoberajú vedeckým výskumom, preto by mali disponovať podľa možností čo najväčším množstvom najnovších publikácií vychádzajúcich doma i v zahraničí. Na to, aby prevádzka v knižnici naplno fungovala a mohli byť splnené všetky požiadavky, sa musí vynaložiť veľa úsilia. Cieľom tohto sektora je vytvoriť obraz o tom, do akej miery knižnica disponuje potenciálom pre existenčný rozvoj a zmeny finančného charakteru. Otázka financií býva bodom úrazu nejednej kultúrno-vzdelávacej inštitúcie.

UK UPJŠ získala polovicu hviezdičky v sektoroch hospodárnosť a rozvoj, celkovo teda 1 hviezdičku.

Ing. Ondej Látka z Univerzitnej knižnice TU v Košiciach nadviazal na problematiku príspevkom „Ako európsky benchmarking (NE)vyhovuje slovenským pomerom". Poukázal na 2-ročné skúsenosti knižnice v rámci projektu BIX a na rozdiely financovania a vykazovania medzi slovenskými a nemeckými knižnicami, čím vzniká nie celkom správne zaradenie slovenských knižníc. Predstavil možnosť návrhu a zavedenia slovenského benchmarkingu pre slovenské knižnice, ktorý by mal optimálnejšiu výpovednú hodnotu.

Zástupcovia akademických knižníc si v podaní prof. RNDr. Jána Turňu, CSc. z CVTI SR v Bratislave so záujmom vypočuli aktuálne informácie o prístupe k elektronickým informačným zdrojom pre vysoké školy na Slovensku „*NISPEZ I., NISPEZ II. a* slovenská akademická obec", ktorý informoval o stave jednotlivých projektov a financiách na zabezpečenie prístupov na rok 2014. Prístupy k EIZ v rámci projektu NISPEZ I. končia 31.12.2013, CVTI SR postupne vypovedáva zmluvy s dodávateľmi EIZ. V rámci projektu NISPEZ II. je uhradený prístup pre Web of Knowledge do 31.12.2014 (s opciou do 31.12.2015). Vedenie CVTI SR, Slovenská asociácia knižníc i vedenia mnohých slovenských univerzít viackrát upozornili MŠVVaŠ SR na tento kritický stav, že pre ďalšie roky (2014 a 2015) nebude zabezpečený kontinuitný prístup k EIZ. Prof. RNDr. J. Turňa, CSc. deklaroval maximálnu snahu CVTI SR a MŠVVaŠ SR v hľadaní optimálnej skladby finančných zdrojov na ich zabezpečenie prostredníctvom štrukturálnych fondov ako aj štátneho rozpočtu. Zástupcovia akademických knižníc navrhli, aby jednotlivé akademické knižnice uverejnili na svojich webových stránkach oznam o ukončení prístupov do EIZ k 31.12.2013. Tento návrh bol všeobecne prijatý. Sekcia AK SAK iniciovala (po liste prezidentovi Slovenskej rektorskej konferencie prof. RNDr. Liborovi Vozárovi, CSc.) list a osobnú návštevu u ministra školstva, vedy, výskumu a školstva SR Dušana Čaplovića (bezprostredne po ukončení seminára akademických knižníc).

Mgr. Beáta Bellerová, PhD. zo Slovenskej poľnohospodárskej knižnice pri Slovenskej poľnohospodárskej univerzity v Nitre sa vo svojom príspevku zamýšľala nad otázkou, čo môžu akademické knižnice urobiť pre zvyšovanie kvality informačného vzdelávania. Dospela k záveru, že cieľom podpory informačného vzdelávania v akademických knižniciach by malo byť jednoznačne skvalitnenie pedagogických a komunikačných zručností zamestnancov akademických knižníc prostredníctvom kurzov a vytvorenie platformy na výmenu informácií a skúseností z informačného vzdelávania medzi akademickými knižnicami. Prezentáciu doplnila informáciou, že sekcia AK SAK predloží na rok 2014 projekt s týmto cieľom v rámci Dotačného systému MK SR 2014.

V závere seminára vystúpila PhDr. Mária Kadnárová z Ústrednej knižnice Farmaceutickej fakulty UK v Bratislave) s aktuálnou témou „*Novinky v štatistickom vykazovaní a ich metodické zabezpečenie*". Informovala o pridaných riadkoch v štatistickom. výkaze akademických knižníc SKOL 2013,

Znenie listu D. Čaplovičovi, ministrovi školstva, vedy, výskumu a športu SR zo dňa 11.11.2013

Slovenská asociácia knižníc
The Slovak Library Association
Sídlo: Michalská 1, 814 17 Bratislava

IČO: 30845181 DIČ: 2020851118 (neplatič DPH)
Predsedníčka: Univerzitná knižnica UPJŠ, Moyzesova 9, 040 01 Košice
tel.: 055/2341606, e-mail: daniela.dzuganova@upjs.sk

Vážený pán
PhDr. Dušan Čaplovič, DrSc.
minister
Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR
Stromová 1
813 30 Bratislava

Č. j. 82/2013 Bratislava, 11.11.2013

Vážený pán minister,

prístup k vedeckým a odborným elektronickým informačným zdrojom je základným predpokladom rozvoja vedeckovýskumnej činnosti na Slovensku. Je nespochybniteľným faktom, že elektronické informačné zdroje („EIZ“) tvoria už niekoľko rokov neoddeliteľnú súčasť informačných nástrojov slovenskej akademickej verejnosti. V procese bezproblémovej transformácie týchto zdrojov k používateľovi zohrali a naďalej zohrávajú významnú úlohu akademické knižnice. Aj vďaka ich aktivite mohol byť od roku 2009 implementovaný unikátny a užitočný projekt prístupu k EIZ, v akademickej verejnosti známy ako NISPEZ - Národný informačný systém podpory výskumu a vývoja na Slovensku – prístup k elektronickým informačným zdrojom. Do roku 2008 mala vedeckovýskumná sféra na Slovensku prístup k EIZ prostredníctvom akademických knižníc na jednotlivých vysokých školách, ktoré každoročne pripravovali a podávali na Ministerstvo školstva SR rozvojové projekty na získanie finančných prostriedkov na ich predplatné. Slovenská akadémia vied obstarávala EIZ z vlastného rozpočtu.

Strategickým cieľom národného projektu NISPEZ bolo **vybudovať efektívny systém informačnej podpory vedy a výskumu v SR.** Projekt v horizonte piatich rokov 2009 – 2013 riešil koordinovaný nákup a sprístupňovanie EIZ pre vedu a výskum na Slovensku. Vďaka koordinovanému a centralizovanému zabezpečeniu EIZ prostredníctvom CVTI SR nastal kvalitatívny i kvantitatívny posun v tejto oblasti. Projekt NISPEZ posunul danú problematiku nielen do systémovej roviny, ale prispel aj k značnému rozšíreniu portfólia EIZ i počtu inštitúcií pristupujúcich k EIZ. Projekt NISPEZ mal značný prínos aj z ekonomického hľadiska, podstatne sa ušetrili verejné finančné zdroje z dotácie Ministerstva školstva SR, znížila sa administratíva projektu, keďže je zabezpečovaná centrálne.

Hlavný prínos projektu NISPEZ, ako neoceniteľného zdroja informácií v podpore vedy a výskumu na Slovensku, vysoko oceňujú a pozitívne hodnotia najmä koncoví užívatelia projektu - vedeckovýskumní a pedagogickí pracovníci univerzít. Vedeckovýskumná komunita jednoznačne deklaruje a zdôrazňuje potrebu trvalej udržateľnosti projektu a zabezpečenia trvalého prístupu k EIZ.
Projekt NISPEZ v roku 2014 končí. Nadväzuje naň projekt NISPEZ II, ktorý sa taktiež zameriava na centralizovaný nákup prístupov k databázovým kolekciám pre vedecko-výskumnú komunitu na Slovensku, vrátane podporných aktivít pre ich efektívne využívanie. Finančné zdroje však negarantujú udržateľnosť projektu NISPEZ a reálne hrozí, že väčšina vysokých škôl na Slovensku stratí prístup k využívaným zdrojom.
Akademické knižnice si uvedomujú vážnosť a zložitosť situácie najmä vo vzťahu k úlohám a požiadavkám, ktoré sú v súčasnosti kladené na univerzity, aj vo vzťahu k materiálom Stratégia EÚ 2020 – Európa 2020 a Rámcový program pre výskum a inovácie HORIZONT 2020.

Vážený pán minister,

v snahe udržať kontinuitu prístupu k informačným zdrojom vo vedeckovýskumnom a pedagogickom procese vysokých škôl, si Vás dovoľujeme v požiadať o pomoc a podporu pri dofinancovaní projektu NISPEZ v rokoch 2014-2015.
Obmedzenie, resp. zrušenie prístupu k EIZ pre akademickú a vedeckovýskumnú komunitu, bude znamenať vedeckú izoláciu a degradáciu vedecko-vedeckej činnosti, čo negatívne ovplyvní úroveň vedy na Slovensku a a zníži jeho vedeckú reputáciu.

S úctou

PhDr. Daniela Džuganová
predsedníčka SAK

ktoré sa týkajú hlavne: e-dokument (digitálne knihy, počet on-line dostupných periodík, výpožičky digitálnych kníh...), počet knj vo voľnom výber, počet aktívnych registrovaných používateľov, návštevníci + virtuálni návštevníci knižnice, technológií (možnosť wifi, počty vstupov..., počty search v databázach, počet stiahnutých a zobrazených dokumentov, granty (nositeľom je knižnica) a pod. (dostupnosť bude aj na http://v10.misiak.svsbb.sk).

Rozsiahla diskusia po ukončení odborného programu seminára, množstvo otázok k ďalším témam práce akademických knižníc opäť poukázala na opodstatnenosť ich organizovania.

Informácie, ako aj plné texty prezentácií budú uverejnené na webovej stránke SAK (www.sakba.sk).

PhDr. Daniela Džuganová,
UK UPJŠ v Košiciach
daniela.dzuganova@upjs.sk

SPRÁVNA RADA SLOVENSKEJ ASOCIÁCIE KNIŽNÍC INFORMUJE... ZO ZASADNUTIA 4. NOVEMBRA 2013

O dvoch projektoch, ktoré boli pre rok 2013 schválené MK SR v rámci Dotačného systému MK SR:

Projekt na vydávanie tlačenej verzie **„Bulletinu SAK“**. SAK vydal doteraz 3 čísla a deadline pre posledné číslo 4/2013 je 15.11.2013;

Projekt **„Vzdelaní knihovníci = spokojní návštevníci“** prebieha v súlade s plánom realizácie. 12 vybratých knihovníčok verejných knižníc sa zúčastnili na dvoch za sebou nadväzujúcich kurzov v termínoch 19. – 23.8.2013 a 30.9. – 4.10.2013 v Bratislave. Záverečné skúšky sa uskutočnia 16. – 17.12.2013 v Centre MEMORY v Bratislave. O účasť v projekte vzdelávania knihovníkov bol veľký záujem. SR SAK predpokladá jeho pokračovanie aj v ďalších rokoch, pravdepodobne z prostriedkov SAK.

Na základe výzvy vyhlásenej Ministerstvom kultúry SR na podávanie žiadostí o poskytnutie dotácie z Dotačného systému MK SR na rok 2014 sa SR SAK rozhodla predložiť 3 projekty:

Marketingové zabezpečenie 15. ročníka Týždeň slovenských knižníc 2014 v termíne 31.3. – 6.4.2013 (garant PhDr. J. Kopáčiková);

Bulletin SAK – vydanie tlačenej verzie (garant PhDr. D. Džuganová);

Informačné vzdelávanie akademických knižníc (garant PhDr. Z. Martinkovičová).

Zástupcovia SR SAK sa zúčastnili na zasadnutí Ústrednej knižničnej rady a dočasnej pracovnej skupiny k ochrane autorských práv v hmotnom a nehmotnom dedičstve pri Rade vlády pre kultúru.

SR SAK pripravila odborný seminár akademických knižníc, ktorý sa konal v Slovenskej pedagogickej knižnici v Bratislave dňa 7.11.2013.

Valné zhromaždenie SAK sa uskutoční 5.3.2014 v SNK v Martine.

KOLOKVIUM ČESKÝCH, MORAVSKÝCH A SLOVENSKÝCH BIBLIOGRAFOV 2013 – POD ZÁŠTITOU SAK / *CZECH, MORAVIAN AND SLOVAK BIBLIOGRAPHERS' COLLOQUIUM 2013 – UNDER AUSPICES OF SLA*

Snopková, Blanka, Štátna vedecká knižnica v Banskej Bystrici
blanka.snopkova@svkbb.eu

Abstract: This paper presents information from the 16th Czech, Moravian and Slovak bibliographeers' colloquium, held on 6 - 8 October 2013 in the eastern Moravian metropolis of Zlín. With contributions thematically focused on personal and special funds in libraries, places of Czech - Slovak meetings, bibliography and digitization, trade databases presentation and regional industrial enterprises and industrialists in the literature, 15 participants from Bohemia, Moravia and Slovakia presented. For the first time this event was held under the auspices of the Slovak Library Association (SLA) and the Association of Czech libraries (SDRUK).
Keywords: Bibliography, digitalization, trade databases, personal book funds, libraries
Kľúčové slová: bibliografia, digitalizácia, odborové databázy, osobné knižné fondy, knižnice

Kolokvium českých, moravských a slovenských bibliografov počas šestnástich ročníkov preukázalo, že sa jedná o projekt životaschopný, inšpiratívny a potrebný. Dodnes je jediným periodickým podujatím zameraným na prezentáciu výsledkov bibliografického výskumu na Slovensku a v Čechách. Nositelia myšlienky Kolokvia a zároveň aj jej realizátori – doc. PhDr. Jaromír Kubíček, CSc., dlhoročný riaditeľ Moravskej zemskej knižnice v Brne a doc. PaedDr. Miloš Kovačka, PhD., dlhoročný riaditeľ v súčasnosti už zrušeného Slovenského bibliografického ústavu Slovenskej národnej knižnice v Martine (SNK), ho od začiatku koncipovali ako podujatie mapujúce a odkrývajúce aspekty českej a slovenskej kultúrnej vzájomnosti. Od roku 1997 sa podujatie pravidelne koná v rámci *Mesiaca českej a slovenskej kultúrnej vzájomnosti* striedavo v Čechách a na Slovensku.

16. ročník *Kolokvia českých, moravských a slovenských bibliografov*, ktorý sa uskutočnil 6. – 8. októbra 2013 v Zlíne – priemyselnom centre východnej Moravy, bol výnimočný tým, že sa na jeho organizácii po prvýkrát podieľala Slovenská asociácia knižníc. Kolokvium bibliografov sa tak stalo prvým medzinárodným periodickým projektom, ktorý zastrešujú na základe dohody o spolupráci dve významné profesijné knihovnícke organizácie – Slovenská asociácia knižníc (SAK) a Sdružení knihoven ČR (SDRUK). Odbornými garantmi ďalších ročníkov kolokvia sa stali: Mgr. Eva Svobodová – predsedníčka Sekcie SDRUK pre bibliografiu a PhDr. Blanka Snopková, PhD. – členka Správnej rady SAK. Obrovské poďakovanie za prípravu a podporu predošlých pätnástich ročníkov patrí

PhDr. Anne Kucianovej, PhD. z Oddelenia pre knižničný systém SNK a PhDr. Jiřine Kádnerovej – bývalej predsedníčke Sekcie SDRUK pre bibliografiu.

Začiatok Kolokvia je už tradične spojený s nedeľným popoludním, aby účastníci od Karlových Varov až po Michalovce mali po dlhej ceste priestor na oddych. Tentokrát boli bibliografi hosťami Krajskej knižnice Františka Bartoša v Zlíne. V zrekonštruovaných priestoroch knižnice, ktorá sídli v priestoroch Baťovho inštitútu 14/15, privítala účastníkov PhDr. Zdeňka Friedlová – riaditeľka knižnice. Sprevádzala ich po rozsiahlych priestoroch knižnice, vybavenej najnovšou technikou, vrátane automatov na vypožičiavanie aj na vrátenie požičanej literatúry. Všetko voňalo novotou – veď do nových priestorov knižnicu presťahovali len pár dní pred konaním Kolokvia. V celom komplexe Baťovho inštitútu sa okrem knižnice nachádza aj Múzeum juhovýchodnej Moravy a Krajská galéria výtvarného umenia, ktoré mali možnosť účastníci bibliografického podujatia navštíviť.

Odborný program Kolokvia otvorili v pondelok 7. 10. 2013 slávnostnými príhovormi PhDr. Zdeňka Friedlová, riaditeľka Krajskej knižnice K F. Bartoša v Zlíne, Ing. Lea Prchalová – predsedníčka SDRUK ČR (Sdružení knihoven ČR) a členka Správnej rady SAK, PhDr. Blanka Snopková, PhD. Prvý blok príspevkov bol venovaný téme **Osobných fondov v knižniciach (pozostalostiam** a špeciálnym **zbierkam).** PhDr. Květa Cempírková (Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budejoviciach) v príspevku ***Zbierka exlibrisov Juhočeskej vedeckej knižnice*** predstavila zbierku exlibrisov zberateľa Svatopluka Samka a spôsob jej spracovania. ***Fenomén diaľkových pochodov – osobný fond Jana Zajíčka*** nazvala svoj príspevok PhDr. Jiřina Kádnerová (Středočeská vědecká knihovna v Kladne). Jan Zajíček (1926 – 2007) patril medzi priekopníkov a zakladateľov diaľkových pochodov v ČR na začiatku 60. rokov 20. stor. Bol aktívnym účastníkom a zároveň usporiadateľom mnohých pochodov (zúčastnil sa na 854 verejných pochodoch, z toho bolo 82 diaľkových etapových a 228 tzv. „stoviek". Obišiel trikrát bývalé Československo a celkovo prešiel viac ako 132 000 kilometrov. Bol tiež metodikom, školil ďalších organizátorov diaľkových pochodov. Bol zaslúžilým členom Klubu českých turistov, zaslúžilým majstrom turistiky a nositeľom najvyššieho turistického uznania – čestného odznaku Vojtu Náprstka. Na sklonku života sa niekoľko rokov venoval vybudovaniu archívu dokumentov z organizácie pochodov, ktorý je bohatým prameňom informácií o päťdesiatročnom turistickom hnutí v ČSR a ČR od začiatku 60. rokov 20. stor. Tento archív sa nachádza v zbierkach Stredočeskej vedeckej knižnice. ***Manželom Horákovcom a ich pôsobeniu v Čechách a na Slovensku*** venovala svoj príspevok PhDr. Anna Kucianová, PhD. (Slovenská národná knižnica v Martine). Vychádzala v ňom z materiálov špeciálnej expozície Múzea kultúry Čechov na Slovensku, zameranej na život, dielo a pozostalosť manželov PhDr. Anny Horákovej-Gašparíkovej a akademika Jiřího Horáka – významných osobností dokumentujúcich tradície vzťahu Čechov a Slovákov. ***Sukovu študijnú knižnicu literatúry pre mládež ako jeden zo špeciálnych fondov Pedagogickej knižnice J. A. Komenského*** priblížila účastní-

kom Mgr. Alice Košková (Sukova studijní knihovna literatury pro mládež, Praha). Vo svojom vystúpení sa venovala osobnosti zakladateľa zbierky, profesora Václava Františka Suka, hlavným zásadám budovania *Knihovny českých spisů pro mládež*, zaujímavostiam z historického fondu literatúry pre deti a mládež. Okrajovo v príspevku poskytla aj informácie o ďalších fondoch Pedagogickej knižnice – konzervačnom fonde učebníc a skrípt a komeniologickej literatúre.

Fragmenty šľachtických rodinných knižníc v historickom fonde ŠVK Prešov predstavila Mgr. Marcela Domenová, PhD. (Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove – Inštitút histórie, Katedra archívnictva a pomocných vied historických, *Štátna vedecká knižnica v* Prešove). Do fondu ŠVK v Prešove sa postupne od 50. rokov 20. storočia dostali aj fragmenty rodových, cirkevných, školských či súkromných knižníc, dominantne z územia východného Slovenska, ktoré dnes tvoria základ historického fondu. V rámci mapovania a rekonštruovania bývalých šľachtických knižníc boli v uvedenom fonde doposiaľ objavené fragmenty knižnice Berzevici *z Brezovice,* Andráši *z* Gemera *a Zemplína,* Zamojský zo Starej Ľubovne a iné. Pre obšírnosť získaného materiálu sa príspevok venoval len parciálnej téme, a to vybraným rodinám, zaujímavým tlačiam a rukopisom, ich obsahu, jazykovej podobe, proveniencii, ako aj prevedeniu knižnej väzby a posesorským údajom, na základe ktorých sa bibliografom podarilo identifikovať a priradiť jednotlivé dokumenty k ich pôvodným vlastníkom. Ďalší príspevok odznel v podaní Mgr. Lucie Němcovej, PhD. (*Štátna vedecká knižnica v* Prešove). Bol venovaný ***Františkovi Bartošovi (1837–1906) a jeho dielam v prešovských knižniciach.*** Cieľom príspevku bolo zmapovanie zachovaných diel českého pedagóga, jazykovedca a etnografa Františka Bartoša (1837 – 1906) v prešovských knižniciach, s dôrazom na ich historické fondy. Ťažiskom analýzy boli Bartošove publikácie nachádzajúce sa v historickom depozite Štátnej vedeckej knižnice v Prešove a Univerzitnej knižnice Prešovskej univerzity v Prešove s vročením 1878–1906. Autorku zaujímala nielen analýza obsahu a fyzického stavu skúmaných publikácií, ale aj cesta, akou sa uvedené publikácie dostali do Prešova a uvedených inštitúcií. Záver prvého bloku Kolokvia patril vystúpeniu Mgr. Ivy Bydžovskej (Knihovna Národního muzea) na tému: **Výskum proveniencií v Kni**žnici Národného múzea**.**

Druhý blok venovaný **miestam česko--slovenských stretnutí** bol zastúpený vystúpením doc. PhDr. Jaromíra Kubíčka, CSc., ktorý predniesol príspevok s názvom ***Miesta česko-slovenských stretnutí na moravsko-slovenskom pomedzí.***

V popoludňajších hodinách organizátori pripravili pre účastníkov Kolokvia lektorovanú prehliadku kúpeľného mesta Luhačovice. Prehliadka bola zameraná na významné osobnosti, ktoré kúpele v minulosti navštívili. Mestom účastníkov sprevádzala vedúca Múzea luhačovického Zálesí, autorka viacerých publikácií o Luhačoviciach – PhDr. Blanka Petráková.

8. 10. 2013 program pokračoval odbornými prednáškami. Tretí blok rokovania bol venovaný téme **Bibliografia a digitalizácia**. V rámci neho odznel príspevok

Mgr. Moniky Oravovej (Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostrave) ***Od bibliografie k digitalizácii alebo Budovanie Digitálnej knižnice Moravskoslezského kraja,*** v ktorom predstavila projekt digitalizácie vzácnych dokumentov s väzbou na Moravskosliezsky kraj, realizovaný od roku 2005. Projekt nadviazal na tradičnú tvorbu retrospektívnych regionálnych bibliografií, ktorým dodal nový rozmer. V rokoch 2012 a 2013 bol projekt digitalizácie posilnený vďaka zapojeniu sa knižnice do krajského projektu „Digitalizácia a ukladanie dát" (ako súčasť multiprojektu EGovernment Moravskosliezskeho kraja). ***Projekt digitalizácie fondu starých a vzácnych tlačí v ŠVK v Banskej Bystrici*** predstavila PhDr. Blanka Snopková, PhD. (Štátna vedecká knižnica v Banskej Bystrici). Informácie o digitalizačnom pláne a výsledkoch realizácie projektu doplnila praktickou ukážkou sprístupňovania digitalizovaných tlačí prostredníctvom vzdialeného prístupu.

Ďalší blok vystúpení bol zameraný na **prezentáciu odborových databáz**. ***Bibliografii dejín Českých zemí*** sa venovala PhDr. Václava Horčáková (Historický ústav AV ČR). Predstavila dlhodobý projekt tvorby verejne prístupných elektronických databáz bohemík z odboru histórie a príbuzných vied. Cieľom projektu je zachytiť všetky odborné práce (knihy, štúdie a články, recenzie a správy o literatúre) vydané k českým dejinám doma i v zahraničí.

V rámci bloku zameranom na **Regionálne priemyslové podniky a priemyselníkov v literatúre** odzneli tri príspevky. Prvý predniesla Bc. Eva Filípková (Krajská knihovna Františka Bartoše ve Zlíně a venovala ho ***Baťov***ým závodom – ***geniálnej myšlienke československého priemyselníka***. Tomáša Baťu predstavila ako talent, ktorého nápady predbehli dobu a inšpirovali nasledovníkov po celom svete. Jeho fascinujúci systém riadenia nespočíval len v organizácii výroby, ale tiež v ďalších nápadoch, ktoré v rámci Baťových závodov a Zlína realizoval. Jedným z nich bolo založenie novín, ktoré poskytovali zamestnancom rôzne informácie. V dobe ich vzniku mal autorský kolektív len jedného člena, ale postupne sa rozrastal a pôsobili v ňom mnohé významné osobnosti. PhDr. Eva Wróblewská (SVK Kladno) nazvala svoj príspevok: ***Priemysel v databáze regionálnych osobností, pamiatok a miestopisu Stredočeskej vedeckej knižnice v Kladne***. Predstavila v ňom databázy Stredočeskej vedeckej knižnice v Kladne, v ktorých je obsiahnutá história a súčasnosť cukrovarníctva v Stredočeskom kraji, od popisov industriálnych pamiatok až po osobnosti.

Podnikanie v Karlovarskom regióne ako tému spracovala Gerda Lorenzová (Krajská knihovna Karlovy Vary).

Posledný odborný príspevok ***Divadelné hry českých dramatikov na javisku UND v Prešove*** predniesla Bc. Zuzana Džupinková (Štátna vedecká knižnica v Prešove). Autorka príspevku komplexne predstavila tvorbu českých dramatikov, ktorá bola prezentovaná na javisku Ukrajinského národného divadla v Prešove v rokoch 1945 – 1990. Zmapovala nielen jednotlivé divadelné predstavenia, ich autorov, obsah atď., ale aj ohlasy a recenzie na jednotlivé predstavenia v československej a ukrajinskej tlači.

V záverečnom vystúpení zhodnotil dva a pol dňa trvajúce podujatie doc. PhDr. Jaromír Kubíček, CSc. a PhDr. Katarína Benciová pozvala prítomných na Kolokvium bibliografov 2014, ktoré sa uskutoční v Malokarpatskej knižnici v Pezinku.

Na Kolokviu spolu odznelo 15 odborných príspevkov, ktoré budú publikované tlačou v ročenke SDRUK a elektronicky v Bibliografickom zborníku 2013 na webovej stránke Slovenskej národnej knižnice v Martine.

SLOVÁCI V SRBSKU Z ASPEKTU KULTÚRY / *SLOVAKS IN SERBIA FROM THE CULTURAL ASPECT*

Mgr. Veronika Uhríková, Štátna vedecká knižnica v Banskej Bystrici
slovanskastudovna@svkbb.sk

Abstract: *Centre for Slavic languages of the State Research Library in Banská Bystrica is dedicated not only to presentations of other Slavic nations cultures, but also to the presentation of the Slovak culture. Its attention is directed to the activities and work of Slovaks as a minority abroad. In Serbian Vojvodina there is a relatively strong Slovak minority. The author of this article and organizer of this event also draws attention to a publication that gives us a comprehensive overview of the environment in which Slovaks live in Vojvodina.*
Keywords: *Slovaks abroad, Slovak culture, Slovaks in Serbia*
Kľúčové slová: *zahraniční Slováci, slovenská kultúra, Slováci v Srbsku*

Slováci žijúci v srbskej Vojvodine tvoria početnú národnostnú menšinu, zachovávajú si vlastné kultúrne dedičstvo a pomerne bohatý kultúrny život. Sú treťou najpočetnejšou národnosťou vo Vojvodine a v obciach Báčsky Petrovec a **Kovačica tvoria absolútnu väčšinu.**

Dôležitým medzníkom pre Slovákov žijúcich v Srbsku bolo bezpochyby založenie Národnostnej rady slovenskej národnostnej menšiny v roku 2003, ktorá háji práva slovenskej národnostnej menšiny v Srbsku v oblasti kultúry, vzdelávania, informovanosti, či používania jazyka. S cieľom čo najintenzívnejšie podporovať slovenskú národnostnú menšinu spolupracuje Národnostná rada slovenskej národnostnej menšiny s viacerými inštitúciami, organizáciami, či orgánmi v Srbsku a na Slovensku ako sú Ministerstvo kultúry Srbska,

Rada Republiky Srbska pre národnostné menšiny, Zhromaždenie Autonómnej pokrajiny Vojvodiny, Matica slovenská v Srbsku, Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky, Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí a iné. Predsedníčkou Národnostnej rady slovenskej národnostnej menšiny v Srbsku je Anna Tomanová Makanová, ktorá počas nedávnej prezentácie publikácie *Slováci v Srbsku z aspektu kultúry* poctila svojou návštevou aj Štátnu vedeckú knižnicu v Banskej Bystrici.

Stretnutie dňa 15. októbra 2013 o 16.00 h otvoril svojim vystúpením detský folklórny súbor Matičiarik s piesňami a tancami charakterizujúcimi kultúru Slovákov žijúcich v Srbsku. Prezentácia bola obohatená o dokument o Slovákoch žijúcich v 36-tich prostrediach srbskej Vojvodiny a ocenila ju aj verejnosť, o čom svedčí aj návštevnosť podujatia.

Prezentáciu hodnotnej publikácie *Slováci v Srbsku z aspektu kultúry* pripravilo Centrum slovanských štúdií Štátnej vedeckej knižnice v Banskej Bystrici. Publikácia je úspešným edičným titulom Ústavu pre kultúru vojvodinských Slovákov, ktorý bol založený v roku 2008 z iniciatívy Zhromaždenia Autonómnej pokrajiny Vojvodiny a Národnostnej rady slovenskej národnostnej menšiny *„s cieľom zachovávať, zveľaďovať a rozvíjať kultúru vojvodinských Slovákov.“*[1] Zostavovateľkou publikácie je riaditeľka Ústavu pre kultúru vojvodinských Slovákov Milina Sklabinská spolu so svojou kolegyňou Katarínou Mosnákovou. Vzhľadom na úspech monografie mapujúcej kultúrny život Slovákov v Srbsku vyšlo tento rok už druhé doplnené vydanie, ktoré sa vďaka daru Ústavu pre kultúru vojvodinských Slovákov dostalo aj do fondu Centra slovanských štúdií.

Vznik tejto jedinečnej publikácie podporil tiež Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraniční, ktorého predseda Igor Furdík vyjadril obdiv a vďaku našim krajanom žijúcim v Srbsku a predovšetkým zostavovateľkám Miline Sklabinskej a Kataríne Mosnákovej, ktoré svojou systematickou prácou, dôkladným výskumom a mapovaním lokalít pripravili skutočne kvalitný a jedinečný titul. Ako zaznelo aj počas prezentácie, jej jedinečnosť spočíva aj v tom, že ide doposiaľ o jediný titul, ktorý ponúka prehľad všetkých 36-tich lokalít (miest a obcí) s bohatým organizovaným kultúrnym životom Slovákov v dnešnom Srbsku. Slováci žijúci v týchto lokalitách si dodnes zachovávajú a rozvíjajú vlastné kultúrne tradície. Prvá knižná publikácia Ústavu pre kultúru vojvodinských Slovákov sa snaží zdôrazniť špecifiká jednotlivých prostredí, oboznámiť čitateľa s dôležitými historickými udalosťami, osobnosťami a dielami, ktoré tvoria základ kultúry a tradície vojvodinských Slovákov.

Centrum slovanských štúdií Štátnej vedeckej knižnice v Banskej Bystrici sa okrem iného svojou činnosťou zameriava na prezentáciu kultúry Slovákov žijúcich mimo Slovenskej republiky. Slováci žijúci v Srbsku nie sú podľa slov predsedníčky Národnostnej rady slovenskej národnostnej menšiny Anny Tomanovej Makanovej vysťahovalci, ktorí emigrovali zo Slovenska. Dôvody, prečo v súčasnosti žijú mimo územia Slovenskej republiky sú iné. Slo-

1 Ústav pre kultúru vojvodinských Slovákov. Dostupné na internete: http://www.slovackizavod.org.rs/zavod

venský národ bol v minulosti súčasťou Rakúsko-Uhorskej monarchie, ktorej územie bolo veľmi rozsiahle. Slováci žili v rôznych častiach mnohonárodnostného štátu, teda aj vo Vojvodine. Neboli to teda ľudia, ktorí emigrovali zo svojej domoviny, ale zmenili sa hranice a ich domovom sa stal nový štát, ktorý vznikol po rozpade Rakúsko-Uhorska a následne aj Juhoslávie.

Štátna vedecká knižnica v Banskej Bystrici má už z predchádzajúcich rokov skúsenosti so spoluprácou s našim krajanmi v Srbsku. V roku 2009 sa v spolupráci so Slovenským vojvodinským divadlom uskutočnila v priestoroch Štátnej vedeckej knižnice v Banskej Bystrici výstava *Detský odev vo Vojvodine*. Výstava *Insitné umenie z Kovačice* a *Padiny* bola zrealizovaná v Štátnej vedeckej knižnici v Banskej Bystrici v roku 2010. Pravidelne evidujeme na festivale umeleckého prednesu žien v poézii a próze Vansovej Lomnička účasť Sloveniek z Vojvodiny. Veríme, že prezentácia publikácie *Slováci v Srbsku z aspektu kultúry* nebola poslednou aktivitou zrealizovanou v spolupráci so Slovákmi v Srbsku, a že aj v budúcnosti sa nám podarí usporiadať rovnako hodnotné podujatia.

CHVÍĽKOVÉ NAHLIADNUTIE DO RUSKEJ ŠTÁTNEJ KNIŽNICE / *BRIEF INSIGHT INTO THE RUSSIAN STATE LIBRARY*

PhDr. Oľga Doktorová, Štátna vedecká knižnica Banská Bystrica
olga.doktorova@svkbb.eu

Abstract: *The Russian State Library is the largest public library of the Russian Federation. Its daily users use multimillion library collections as well as domestic and foreign databases. Thanks to digitalization many rare issues are made available. But at the same time it is retaining the traditional values and respect for book culture from the past. Visiting this library*

is a special and useful experience for anyone who has the opportunity to do so at least for a couple of hours.
Keywords: *The Rusian State Library, history, public libraries*
Kľúčové slová*: Ruská štátna knižnica, história, verejné knižnice*

Pracovná návšteva Moskvy sa nemohla zaobísť bez nahliadnutia do Ruskej štátnej knižnice http://www.rsl.ru/ru. Pred monumentálnou budovou nás čakala útla a krehká Lena, ako vystrihnutá z ruských románov. Bez zdržiavania nás voviedla do centrálnej budovy. Prebehlo krátke zdržanie pri odovzdaní vecí pani v šatni a boli sme dnu vo veľkom kolose. Naša sprievodkyňa začala svoj výklad v snahe stihnúť nám v krátkom čase porozprávať a ukázať čo najviac. No pri tom všetkom si spomenula na našich kolegov a dokonca na ich mená spred pár rokov, keď ich tiež a rada sprevádzala po „svojej" knižnici. Vnímame ticho, disciplínu, tradície a nadobúdame pocit pokory... Múry Ruskej štátnej knižnice skrývajú unikátne zbierky ruských a zahraničných dokumentov v 367 jazykoch sveta a fond dosahuje 45,5 milióna exemplárov vrátane špeciálnych zbierok, zvukových záznamov, vzácnych historických dokumentov, dizertačných prác, novín a iných materiálov.

Používateľom knižnice sa môže stať štátny príslušník Ruskej federácie alebo iného štátu, ak je študentom ruskej vysokej školy alebo dosiahne vek 18 rokov. Každodenne sa zapíše do knižnice okolo 200 nových čitateľov. Navštívi ju takmer 4000 používateľov denne. Virtuálne študovne, ktoré sa nachádzajú v ďalších mestách Ruskej federácie a v zahraničí využíva každodenne asi 8000 návštevníkov. Ruská štátna knižnica odhaľuje svoje cenné dokumenty s pomocou systému katalógu a kartoték a najmä vybudovaným a ustavične doplňovaným elektronickým katalógom s voľným on-line prístupom. Okrem svojich hlavných funkcií národnej knižnice tradične pripravuje podujatia za účasti vedcov, spisovateľov, výtvarníkov a umelcov: prezentácie nových kníh, konferencie, verejné diskusie, koncerty i ďalšie akcie. Ako vedecké centrum uskutočňuje rozsiahle projekty ako Pamäť Ruska alebo Koordinácia doplňovania fondov ruských knižníc rusikami.

V Ruské štátnej knižnici sa vykonávajú unikátne výskumné práce v oblasti konzervácie a obnovy dokumentov. Knižnica sa aktívne zúčastňuje na projektoch uchovávania a prístupu k digitálnemu dedičstvu - k textom, databázam, zvukovým záznamom, filmom, obrazovým materiálom. V posledných rokoch je jedným z iniciátorov projektu *N*ár*odná* elektronická *knižnica* a vytvorila unikátnu elektronickú zbierku dizertácií, prispieva k budovaniu prezidentskej knižnice Borisa Jeľcina. Jej súčasťou je Dom Paškova - jedna z najkrajších a významných budov Moskvy, postavená v rokoch 1784 -1787. Majstrovské dielo architektúry klasicizmu bolo postavené na objednávku Petra Paškova, zbohatnutého syna vojenského sluha Petra I. Podľa mienky mnohých odborníkov sa predpokladá, že autorom projektu je Vasilij Baženov, nakoľko budova nesie črty jeho práce i keď sa o tom

nezachovali písomné dôkazy. Zaujímavé je, že pôvodne, podľa niektorých zdrojov, boli steny domu oranžové. Miesto pre výstavbu nebolo vybrané náhodne. Oproti budove leží Borovická vyvýšenina a Kremeľ. Dom Paškova bol prvou svetskou budovou Moskvy, z okien ktorej bolo vidieť Kremeľ nie zdola nahor. Má spojenie tiež s menom grófa Nikolaja Rumjanceva, politika, bibliofila, ktorý mal kladný vzťah k hodnotám, a ktorý zanechal svoju zbierku pre potreby vtedajšieho múzea, ktoré tu pôsobilo v roku 1831 a neskôr knižnice, ktorá niesla meno grófa Rumjanceva. Posledná rekonštrukcia budovy sa zrealizovala v rokoch 2003-2007, kedy knižnica obdržala symbolický kľúč od Domu Paškova. V súčasnosti v ňom pracujú tri oddelenia - oddelenie rukopisov, oddelenie notových materiálov a audionahrávok a kartografické oddelenie. Avšak v hlavnej sále Domu Paškova pravidelne prebiehajú medzinárodne konferencie, vernisáže, prezentácie kníh či odovzdávanie cien za literatúru. V súčasnosti potrebuje knižnica novú budovu najmä pre skladové účely, čo však naráža na potrebu finančných prostriedkov. Prvá etapa prípravy projektov už bola úspešne zrealizovaná, no v roku 2010 bolo financovanie pozastavené a odložené na neurčito. Pochopiteľne keďže nie je možne donekonečna rozširovať priestory knižnice, bolo pristúpené k digitalizácii. V súčasnosti je zdigitalizovaných viac než 400 tisíc dokumentov, v prvom rade dizertačné práce zo všetkých oblastí poznania a tiež knihy o histórii a kultúre Ruska, klasická literatúra, staré a vzácne vydania. Nie je to veľa v porovnaní s celkovým fondom knižnice, ale podiel zdigitalizovaných dokumentov kníh sa zväčšuje každým rokom. **Čitateľská obec** knižnice sa postupom času mení tak ako zloženie fondov knižnice. Terajší čitateľ je zvyknutý na rýchle tempo života, chce dostávať úplnú informáciu hneď a nie strácať čas dlhým hľadaním. Pravdepodobne za dôležitý krok, ktorý zjednodušil cestu čitateľa ku knihe, možno pokladať elektronický katalóg a s ním spojené zavedenie systému elektronických objednávok. Nasledujúcim krokom ku zjednodušeniu spojenia čitateľa a kníh sa stalo sprístupnenie katalógov cez internet. Z počítačov rozmiestených v študovniach je možné študovať všetky dokumenty, ktoré boli v knižnici zdigitalizované v súlade so zákonmi Ruskej federácie. Od momentu, ako sa takáto kniha nájde v elektronickom katalógu až po jej objavenie sa na obrazovke, prejde menej než minúta, pričom je to možné vykonať nielen v priestoroch knižnice. Sieť virtu-

álnych študovní knižnice pracuje viac než v tristo mestách Ruska a blízkeho zahraničia. Samozrejmosťou je ponuka licencovaných databáz – vrátane plnotextových, z rôznych oblastí vedomostí od veľkých svetových vydavateľov, vedeckých spoločností či univerzít.

Lúčime sa s Lenou, chápajúc intelektuálne bohatstvo, ktoré je zhromaždené v tejto knižnici, ktorá patrí medzi najväčšie kultúrne, vedecké a vzdelávacie centrá sveta.

Nabudúce možno o inom.. možno o Šanghajskej knižnici.

PERSONÁLIE

ROZHOVOR NA DIAĽKU ... s jubilujúcim Jaroslavom Šušolom

- ***Už desaťročie pôsobíš v akademických funkciách, najskôr ako prodekan Filozofickej fakulty Univerzity Komenského pre bakalárske a magisterské štúdium a v súčasnosti ako dekan fakulty. Ako v tejto funkcii využívaš poznatky a vedomosti, ktoré si získal štúdiom na vtedajšej katedre knihovedy a vedeckých informácií?***

Samozrejme, že ich využívam, hoci už od tej doby ubehlo pár rokov. Nič z toho, čo som sa v živote naučil, nepovažujem za zbytočné. Od začiatku môjho štúdia na Katedre knihovníctva a vedeckých informácií ma to skôr ťahalo k orientácii na vedecko-informačnú sféru, teda skôr na prácu s informáciami a technológiami ako s literatúrou a používateľmi. Pán docent Baláž, ktorý vtedy na katedre pôsobil, a ktorý bol zástancom tej knihovníckej zložky profesie, označoval toto zameranie ako "hrmotruhličiarstvo" a dodnes sa mi toto označenie veľmi páči. Na katedre som získal svoje prvé poznatky o fungovaní informačných technológií, pravda, vtedy v zásadne odlišnej podobe, prostredníctvom terminálovej siete UVTEI-UTZ, cez ktorú sme komunikovali s databázovými centrami v Prahe a vyhľadávali informácie v odborových databázach. Tu som sa v druhej polovici 80. rokov dostal k práci s osobným počítačom typu IBM, ktorý bol jedným z prvých zariadení tohto typu na celej univerzite. Je pochopiteľné, že od roku 1986, kedy som na UK promoval, sa situácia v teórii i praxi odboru posunula. Ale získal som v rámci svojho štúdia základné návyky a zručnosti v oblasti práce s informáciami, ktoré sú pre každého manažera nepostrádateľné.

- ***Napokon sme sa hrmotruhličiarmi stali všetci. Ako spomínaš na svoje štúdium na spomínanej katedre?***

Spomínam na roky svojho štúdia veľmi

dobre a veľmi rád. Štyri roky som sa pohyboval vo veľmi príjemnom kolektíve a život vysokoškoláka mal v tej dobe tuším omnoho viac tých príjemných stránok, na rozdiel od dnešnej hektickej a finančne náročnej doby. Pravdou však je, že na rozdiel od nás, dnešní vysokoškoláci majú podstatne viac slobody cestovania a možností na pobyty v zahraničí. Pre nás v 80. rokoch minulého storočia bolo vrcholom úteku za "hranice všedných dní" absolvovanie odbornej praxe v niektorej z knižníc v Prahe – ale aj to bol nevšedný zážitok. Stihol som na katedre v pozícii študenta ešte zažiť učiteľské legendy slovenského knihovníctva, akými boli Pasiar, Ruttkayová, Mešša, Hajdušek, ale aj rozbiehajúce sa kariéry Kimličku, Žibritovej, Makulovej či Matthaeidesovej. Čo sa dá robiť, som už naozaj pamätník…

- ***Do akej miery sa cítiš byť ešte našim kolegom knihovníkom?***

Nemôžem povedať, že by som bol knihovníkom telom a dušou - už som spomenul, že sa skôr identifikujem s tou informačnou stranou spektra našej profesie. Pravdou však je, že už tá skutočnosť, že človek v knižnici nepracuje, ale učí na akademickej pôde, ho určitým spôsobom od praxe vzďaľuje. Učiť profesiu na vysokoškolskej úrovni treba s určitým nadhľadom, odstupom a mierou všeobecnosti a zároveň širšej aplikovateľnosti. Nie je to to isté ako príprava stredoškolákov povedzme v učilišti, kde vzdelávajú (alebo aspoň vzdelávali) žiakov na konkrétne praktické zručnosti a postupy, ktoré mali po skončení školy vykonávať v konkrétnom podniku. No a, samozrejme, určitý odstup sa za roky môjho pôsobenia v akademických funkciách logicky spája aj s povahou tejto práce – tá, žiaľ, v prevažnej miere nie je ani tak o prednášaní či vedeckom výskume, ale skôr o ekonomicko-organizačných problémoch fakulty a ich riešení. Veď Filozofická fakulta

UK je kolos, ktorý má vyše 300 zamestnancov a študuje tam zhruba 4000 študentov na cca 200 študijných programoch.

- ***Funkcia akademického manažera je bezpochyby náročná na čas i vnútornú energiu. Na čo ti po príchode z práce zostáva čas a energia a ako relaxuješ?***

Ak zostane čas na relax, počúvam hudbu, a snažím sa aspoň trocha venovať pohybu – prípadne obe tieto aktivity skĺbiť. Overil som si starú múdrosť, že plávanie je veľmi dobré pre chrbát, ktorý sa zväčša niekoľko hodín denne krčí za počítačom. A bicykel je dobrým spôsobom, ako si prevetrať hlavu a vyfúkať z nej aspoň na chvíľu pracovné problémy. Napriek tomu, že infraštruktúra pre cyklistov v Bratislave nie je práve najideálnejšia, často si uvedomujem, že mesto má z tohto pohľadu príjemnú polohu a človek sa môže vybrať ktorýmkoľvek smerom a skončí svoju púť v peknom prírodnom prostredí, či už pri rieke alebo v lese.

- ***Čoskoro osláviš okrúhle životné jubileum. Budeš viac bilancovať alebo plánovať?***

Pravdu povediac, nemám pocit, že by som mal príliš čo bilancovať. Stále sa mi zdá, že sa iba rozbieham, a že toho nie je až tak veľa, čo by som mohol s hrdosťou prezentovať ako svoj životný úspech. Ako som už povedal, moja práca v ostatných rokoch je najmä o manažovaní a už sa celkom teším na to, že si o pár rokov nájdem čas na seriózny výskum. Takže moje jubileum bude skôr o tom plánovaní.

- ***Nepochybne si na katedre i fakulte***

zanechal intelektualne výraznú stopu. Milý Jaroslav, za celú knihovnícku komunitu Ti želám všetko len to najlepšie, pevné zdravie, šťastie, radosť, ale aj dostatok dobrej vôle a trpezlivosti. Na záver si neodpustím futuristickú otázku: ako vidíš slovenské knihovníctvo o 10 rokov?

Desať rokov je veľmi krátka doba, s tým budú iste súhlasiť všetci päťdesiatnici, ktorí majú asi ako ja z roka na rok stále intenzívnejší pocit, že život je len neustály sled stále častejšie sa opakujúcich vianoc. Na druhej strane, rýchly rozvoj technológií, najmä tých informačných, ktoré do knihovníctva podstatným spôsobom zasahujú, nám ukazuje, že aj za takú krátku dobu môžeme byť svedkami prevratných zmien.

Knihovníctvo je pojem, ktorého obsah sa kryštalizoval po stáročia, a najmä vďaka dlhej dominancii jedného média, tlače resp. knihy, si uchoval relatívnu jednoliatosť. Tá sa zhruba od 50. rokov 20. storočia začala narúšať vyčleňovaním oblasti vedecko-technických a ekonomických informácií – práve na základe uvedomenia si špecifických potrieb tejto oblasti s ohľadom na osobitosti vedeckej či odbornej komunikácie.

Takže tu vidím minimálne dva autonómne prúdy vývoja. „Tradičné" knihovníctvo si zrejme s ohľadom na svoju (okrem iných) sociálnu funkciu ešte dlhší čas uchová svoju identitu, hoci tendencie integrácie s inými odvetviami kultúrno-spoločenského charakteru (osveta, sociálna práca, múzejníctvo a podobne) pozorujeme už dávnejšie a nepochybne sa budú prehlbovať. V oblasti vedecko-informačnej činnosti je situácia o niečo komplikovanejšia – aj tu má odborné knihovníctvo či informačná veda svoje nezastupiteľné miesto, najmä pri zabezpečovaní mechanizmov na tvorbu a poskytovanie prístupu ku kvalitným (overeným, autorizovaným a spoľahlivým) informáciám a metainformáciám. V súčasnosti však už uchovávanie médií/informácií a poskytovanie prístupu k nim je predmetom záujmu výskumnej činnosti i komerčnej aktivity v širšej škále disciplín a odborov, ktoré informačnej vede silne konkurujú a preberajú niektoré funkcie či aktivity, ktoré boli pred krátkym časom doménou knihovníctva a knižníc. Internet a jeho komerčné vyhľadávacie nástroje sú typickým príkladom tohto trendu. Takže naozaj platí to okrídlené – zmena je jedinou konštantou dnešného sveta. Aj v knihovníctve.

Za rozhovor ďakuje

PhDr. Zuzana Martinkovičová

BONBONIÉRA PRE PROFESORA ŠUŠOLA

Ako inak, než v najvyššom pracovnom nasadení, oslávil 4. novembra 2013 svoju životnú polstoročnicu profesor Jaroslav Šušol. Pracovnú štvrťstoročnicu na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského mal oslavovať už na jar 2013, no akiste si toto výročie v návale neodkladných povinností ani nevšimol.

Jaroslav Šušol vyštudoval odbor knihovníctvo a vedecké informácie a už ako dvadsaťpäťročný v roku 1988 nastúpil na Katedru knihovníctva a vedeckých informácií FiF UK. Od začiatku sa odborne venoval predovšetkým problematike nachádzajúcej sa na priesečníku knihovníctva a nastupujúcich informačných technológií (vtedaj-

šie pomenovanie automatizácia knižníc sa nám dnes už zrejme nebude zdať úplne presné), stihol sa zapojiť aj do legendárneho projektu IKIS (Integrovaný knižnično-informačný systém). K jeho odbornému rastu a širšiemu rozhľadu v nasledujúcom období prispeli viaceré študijné pobyty – vo Washingtone, v Bruseli, Aberdeene, Lisabone či Štokholme, kde mal možnosť vidieť a zažiť, ako fungujú najúspešnejšie svetové knižnično-informačné inštitúcie a akademické pracoviská v odbore.

Tak ako postupne prenikali informačné technológie do knižníc, rozrastal sa aj odborný záber Jaroslava Šušola. Elektronické a sieťové informačné zdroje, digitálne knižnice, elektronická komunikácia, informačné a publikačné správanie vedcov, meniace sa autorské právo, informačná politika, to sú len niektoré z tém, ktorým sa venoval vo svojich štúdiách a monografiách. V posledných dvoch desaťročiach prakticky nebolo také obdobie, kedy by sa ako spoluriešiteľ alebo hlavný riešiteľ nepodieľal aspoň na jednom, ak nie na dvoch či troch výskumných projektov grantových agentúr (KEGA, VEGA, APVV), vrátane zahraničných a medzinárodných (ELIS, DELOS).

Profesionálny život Jaroslava Šušola sa delí rovným dielom medzi informačnú vedu a jeho alma mater, presnejšie riadenie tejto inštitúcie. Pred desiatimi rokmi (ďalšie výročie!) sa stal docentom, ale aj prodekanom, napokon v roku 2011 profesorom a o pár mesiacov dekanom Filozofickej fakulty Univerzity Komenského. Akademický senát vtedy pri svojej voľbe akiste zohľadnil aj vyrovnanosť a nekonfliktnosť J. Šušola, teda vlastnosti, aké na ňom oceňujú všetci, ktorí ho poznajú ako kolegu a nadriadeného.

Študenti majú iné kritériá, u nich Prof. Šušol boduje komplexnými vedomosťami, ústretovosťou pri riešení ich problémov, ale aj noblesnými sivými oblekmi, vďaka ktorým mu priradili nickname „knihovnícky elegán". A prezraďme – veď kedy, ak nie teraz – aj jeho jedinú neresť: Jaro Šušol je milovníkom najkvalitnejšej čokolády, skôr belgickej než švajčiarskej.

Milý Jaro, jednu päťdesiatku plnú poctivej práce máš za sebou a do tej druhej, ktorú práve začínaš, Ti želáme veľa zdravia, pokoja a dobrých rozhodnutí!

Kolektív pracovníkov, doktorandov a študentov Katedry knižničnej a informačnej vedy FiF UK

JE JEDNA Z NÁS ... Mgr. Beáta Bellérová, PhD.

Iste mi dáte za pravdu, že stretnutia s Beátkou Bellérovou v tomto uponáhľanom svete zvýšenej akcelerácie pôsobia veľmi pozitívne a upokojujúco. Vždy milá, pokojná, rozvážna, ochotná pomôcť a poradiť. Zrozumiteľne a logicky formuluje svoj názor a získané poznatky a vedomosti bez problémov zdieľa so svojimi kolegami. To je naša Beáta. Za krehkým mladistvým exteriérom sa skrýva moderná žena s jasným úsudkom a bohatými odbornými a životnými skúsenosťami. Ťažko uveriť, že nedávno dosiahla vek, pri ktorom naše mamy pomaly rozmýšľali nad papučami a hojdacím kreslom.

Beátka sa narodila a vyrástla v Šuranoch.

Je absolventkou knižničnej a informačnej vedy Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave, kde absolvovala a úspešne ukončila aj doktorandské štúdium. Celý svoj profesionálny život je verná jednej inštitúcií – Slovenskej pôdohospodárskej knižnici pri Slovenskej poľnohospodárskej univerzite v Nitre (ďalej SlPK), kde v súčasnosti pracuje ako jej riaditeľka. Jej pričinením sa z SlPK stala moderná pamäťová inštitúcia s bohatým atraktívnym knižničným fondom s printovými i elektronickými dokumentmi ale aj s inštitucionálnym digitálnym archívom s viac ako 20 000 objektmi.

Jej aktivity majú naozaj široký záber. Popri každodenných pracovných povinnostiach riadiaceho zamestnanca pôsobí ako členka redakčnej rady vedeckého časopisu Acta regionalia et environmentalica, je riešiteľkou rôznych typov projektov, prednáša študentom medzinárodného MBA štúdia Agribusiness and Commerce na Fakulte ekonomiky a manažmentu SPU.

Výraznú stopu zanechala aj v prostredí slovenských akademických knižníc. Bola členkou Správnej rady Slovenskej asociácie knižníc, kde ešte aktívne pracuje v sekcii akademických knižníc a členkou redakčnej rady periodika ITlib (Informačné technológie a knižnice). Venuje sa najmä problematike informačného vzdelávania používateľov akademických knižníc ale aj odbornej príprave a ďalšiemu vzdelávaniu zamestnancov knižníc. Je spoluautorkou analytickej štúdie *Informačné vzdelávanie v podmienkach slovenských vysokých škôl.* Slovenskej akademickej obci približuje databázovú kolekciu SCOPUS ako gestorka projektu *Národný informačný systém podpory výskumu a vývoja na Slovensku (NISPEZ).*

V oblasti výskumu sa zamerala na hodnotenie odborných informačných zdrojov, vedeckého publikovania a bibliometrických analýz. Výsledky výskumu predstavila vo svojej doktorandskej dizertačnej práci.

A to je len torzo Beátkiných početných aktivít. Za jej odbornú činnosť jej rektor univerzity v tomto roku udelil bronzovú medailu SPU v Nitre.

Milá Beátka, prijmi od nás, svojich kolegov a priateľov, tiež symbolické ocenenie v podobe úprimného želania všetkého najlepšieho a viery, že nás budeš ešte dlhé roky inšpirovať svojou existenciou.

PhDr. Zuzana Martinkovičová

Veselé vianoce
a šťastný nový rok
2014